

LandsBytø

Sosialterapeutisk Forbund

Sosialterapeutisk Forbund (SF) består av selvstendige virksomheter som arbeider med mennesker med spesielle behov: barn, ungdommer og voksne. Til grunn for forbundets arbeid ligger det antroposofiske menneskesyn, slik det er utformet av Rudolf Steiner.

SF har i dag 14 antroposofiske medlemsvirksomheter som gir skole-, bolig-, og arbeidstilbud til ca. 280 elever/beboere. SF er med i Nordisk Forbund for Helsepedagogikk og Sosialterapi.

SF har lagt grunnlaget for en bachelorgrad i Sosialpedagogikk som startet opp høsten 2012 på Rudolf Steinerhøyskolen i Oslo. Studiet gir en bachelorgrad i sosialfaglig arbeid basert på steinerpedagogiske metoder. Les om utdannelsen på deres nettside: www.rshoyskolen.no/sp

Kontakt:

Sosialterapeutisk Forbund, Oscars gate 10, 0352 OSLO
Geir Legreid, tlf +47 408 28 444, epost: geir@helgeseter.no
Sissel Jenseth, tlf + 47 975 63 875, epost: sissel@dialogos.no

Medlemmer i SF:

Granly Stiftelse, Østre Toten
Klostergaarden, Tjøme
Helgeseter, Bergen
Rostadheimen, Bergen
Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken
Ljabruskolen, Oslo
Steinerskolen på Skjold, Bergen
Momo Waldorfskole, Trondheim
Camphill Solborg, Buskerud
Vidaråsen Landsby, Vestfold
Hogganvik Landsby, Rogaland
Camphill Rotvoll, Trondheim
Jøssåsen Landsby, Sør-Trøndelag
Vallersund gård og FRAM-skolen, Sør-Trøndelag

Les mer om alle stedene bakerst i bladet og på www.sosialterapi.no. Foto: Borgny Berglund

Helsepedagogiske skoler

Det er foreløpig fire helsepedagogiske skoletilbud i Norge. Skolene følger en godkjent fagplan og tilbyr en tilrettelagt undervisning hvor innslaget av praktisk-estetiske fag og kunst som faglig innfallsvinkel, er sterkt til stede. Skolene tilbyr undervisning i integrerte klasser, og/eller individuelt evt spesialklasser. I likhet med det som er vanlige i norske steiner-skolene, har helsepedagogiske skoler som målsetting å være en dannelsesvei for «hele» mennesket – kropp, ånd og sjel.

Sosialterapeutiske hjem

Det er fem sosialterapeutiske bofellesskap i Norge, alle med sine egne særtrekk. Se omtale bakerst i bladet.

Alle stedene tilbyr beboerne arbeid i et bredt utvalg av verksteder, hagebruk og kulturelle aktiviteter. Denne helhetsmodellen (bolig, arbeid, kultur) utgjør i stor grad det metodiske grunnlaget for driften, og er med å sikre et mangfoldig livsinnhold.

Camphill Landsbystiftelse

Camphill landsbyene tilbyr en beskyttet bo- og arbeidssituasjon for voksne med særlige omsorgsbehov. Det er seks Camphill landsbyer i Norge; tre i Trøndelag, en på Vestlandet og to på Østlandet. Se omtale bak i bladet.

Kunst og kultur vever seg inn i alle sider av livet, og landsbylivet er preget av økologisk bevissthet. I arbeidstiden er alle sysselsatt med landsbyens mange oppgaver; håndverk, jordbruk, matlaging og hushold. Alle har oppgaver som dekker reelle behov, og alle utfører sitt arbeid etter egne evner og forutsetninger.

Noen av landsbyene tilbyr også dagplasser i verkstedene. Framskolen er et toårig tilbud for ungdom på Vallersund i Trøndelag. Landsbyene har husfellesskap samt selvstendige boformer, der mennesker med ulike behov for bistand lever side om side med medarbeiderne.

Camphill Landsbystiftelses (CLS) formål er å skape inkluderende arbeids- og levefellesskap med utgangspunkt i Rudolf Steiners tregrente samfunnsbilde, og i legen Karl Königs arbeid med å virkeliggjøre dette. I landsbyene tilstreber man å leve etter den sosiale grunnlov.

Camphill landsbyene tar imot unge mennesker som ønsker et år som frivillige, eller å være medarbeidere for lengre tid. Alle søknader om plass eller arbeid rettes til den enkelte landsby.

Kontakt:

Camphill Landsbystiftelses sekretariat
Malvikvegen 1333
7550 Hommelvik
tlf +47 73 97 84 60, epost:
landsbystiftelsen@camphill.no
www.camphill.no

Foto: Nils Langeland

Tidsskrift for sosialterapeutisk arbeid i Norge

LandsByLiv er et forum for mennesker som lever, arbeider og er engasjert i sosialterapeutisk arbeid i Norge. Tidsskriftet vil være «et vindu til verden». Det skal berike miljø, kommunikasjon og livskvalitet.

Redaksjonagruppe: Rigmor Skålholt (faglig redaktør), Anne Langeland, Elisabeth Husebø, Dag Blakkisrud, Sissel Jenseth (ansvarlig).

Holdninger og synspunkter i artiklene i LandsByLiv er uttrykk for forfatternes egne tanker og erfaringer, og ikke nødvendigvis redaksjonens synspunkter.

Tidsskriftet LandsByLiv eies av Sosialterapeutisk Forbund
www.sosialterapi.no - Org. nr. 990 317 186

Kontakt og ansvarlig: Sissel Jenseth, sissel@dialogos.no
Adresse: Dialogos, Oscars gt 10, 0352 Oslo
Epost: post@landsbyliv.no **Telefon:** 975 63 875

Ansvarlig for produksjon av LandsByLiv:
Dialogos medie- og ressurscenter
Layout: JensethProsjekt
Trykkeri: Aksell - trykt i Norge
ISSN 1504-0720

Frist for stoff til LandsByLiv 56: 1. mars 2024
Tema: 100 år med helsepedagogisk kurs

Henvendelse om abonnement:
Sissel Jenseth, tlf 975 63 875, sissel@dialogos.no
Bankkonto for abonnement: 1254 05 74136
Returadresse: LandsByLiv, co Dialogos,
Oscars gt 10, 0352 Oslo

Forsidefoto og under: Vidaråsen
Foto: Ruben Khachatryan

Leder

Det er mørketid. I mørket kan et lite lys bli synlig lang vei. Slik er det å lese LandsByLiv. Så mye lys! Så mye å glede seg over. Takk til alle som bidrar, som sprer lys i denne tid.

Tema for LandsByLiv denne gang er *FRED – indre og ytre fred*. Det lyser gjennom de mange av bidragene. Knut Dannevig forteller om en utflukt med 25 barn som er yre etter en opplevelsersrik dag. En pentaton sang roer barna ned og de forsvinner «hen mot søvnens hav». Frode Nilstun leser fra Peer Gynt sammen med sin venn Nikolai. De er kommet til mor Åses død. «Peer hjelper henne til indre fred». Stemningen blir oppløftet, og mor Åse løftes inn i døden. Dag Blakkisrud har vært i Assisi sammen med Hans Kolstad og Isali Faye. Her er den hellige Frans fortsatt nærværende. «Herre gjør meg til redskap for din fred.» Hvordan formidle budskapet til verden i dag? Hans og Isali har stiftet et institutt for fredsfilosofi. Runa Evensen Gafni reflekterer nært om fred, men også i det aktuelle såre punktet: Israel og Palestina. Det handler «om fred og det å lære å gå».

For mange år siden holdt jeg en liten tale i Goetheanum i anledning «Heilpädagogische Tagung». Dagen sammenfalt med utnevnelsen av Nobels fredspris. Fra scenen sa jeg: «Denne prisen skulle egentlig ha bli gitt til våre steder.»

I år er det er 50 år siden jeg feiret jul på Vidaråsen første gang. Juleevangeliet forteller om englene som sang over det nyfødte barnet: «Fred på jorden til de mennesker som har en god vilje.» Den viljen og det englekoret ville jeg også delta i.

God jul og Fred på jorden.

Rigmor Skålholt

Innhold

HVA SKJER

Ljabruskolens Mikaelstfest 2023	5
Glimt fra «Setersprell 2023» på Helgeseter	6
Høstmarked på Ringerike Steinerskole	8
Nordisk Allkunst Ytterjärna 24.-28. juni	9
Mikkelsmess på Vidaråsen	11
Forbereder 100-års feiring og ny seksjon 2024	12
Tanker om Mikkelsmess og dragestridtider	13
Åpen dag Vidaråsen: «Hva jeg har lært?»	14
Rostadheimen 60 år 2023	16

MØTEPLASSEN

Les de mange omtalene av «Ola»-filmen	18
Oda Kristiansen: Sol dikt	21
Kunstprosjektet på Granly med Odd Lindbråten	22
Portretter av barna på Granly fra 1950-tallet	24
Nina flytter til Nesodden	26
Mat til vinteren / Mormora mi	26
Bonden som samarbeider med naturen	27
«Mitt uttrykk» tema i årets Ung-voksen-seminar	28
Opplevelser på Ung-voksen-seminaret	29
Bidrag fra Vidaråsen på Ung-voksen-seminaret	31
Karl König internert på Isle of Man	32

JUL

Om Karl Königs «Julefortelling»	34
En julefortelling av Karl König	35

MINNEORD

Eskil Rundberget 1975 - 2023	41
------------------------------	----

KRONIKKER

«Lytteløvelser» samtale med Johan Ahlbom	42
De helende kreftene i håndverkspedagogikken	43
Arbeid og anerkjennelse	46
Cato Schiøtz: På mange barrikader	49
Fellesskap som læringsprosess	50

TEMA: Fred - indre og ytre fred

Indre fred (- Å lite på deg min gutt)	52
Tonenes rike - en sangopplevelse	54
De fire lys	57
De hellige Frans og Klara av Assisi	58
Rudolf Steiner om Frans av Assisi	60
Reise til Assisi med Hans Kolstad og Isali Faye	61
Institutt for fredsfilosofi - et nordisk initiativ	64
Noen tanker om krig og fred	66
Om fred og det å lære å gå	68
Kongens ordre / Fredens bilde	71

MAIDAGER

Tilbakeblikk Maidager 2023	72
Punkt og sirkel - å forstå konseptet antroposofi	75
Sara Siegers: <i>Möjlighet til ett rikt liv</i>	78

GLIMT FRA VERDEN

Camphill Movement Groups møte i Botswana	80
STEDENE	82

Han gyller himlens tak í gullsínober

Jan Inge Sørbo

Han gyller himlens tak i gullsinober.
Han heiser sola varsomt opp og ned.
Han helsar oss med sommar i oktober
Han skifter fargar på kvart ospetre.

Han lyftar trea langsamt opp av jorda
Han murer opp eit fjell og let det stå
Han pustar liv og varme inn i orda.
Han hentar deg den dagen du skal gå.

Går du på glør, så går du på hans hender.
Og når du blør, er det hans blod som renn.
Han står der nederst når di krise vender,
for han stig ned og du stig opp igjen.

Det gull du ser på himlen i oktober,
er retningar i veven som han vev.
Frå hans palett flyt purpur og sinober.
Og du er den som får hans kjærleiksbrev.

*Salmen er hentet fra Norsk salmebok nr 847.
Jan Inge Sørbo har bl.a. også skrevet «Ørneflukt
og ormegard : ein biografi om Olav Aukrust».*

Den sosiale grunnlov

Et samarbeidende menneskesamfunns velferd er desto større jo mindre den enkelte stiller krav om selv å få utbytte av sine ytelser.

Velferden øker jo mer den enkelte avgir til sine medarbeidere og jo mer hans egne behov tilfredsstilles av de andres ytelser.

Alt som innenfor et menneskesamfunn motvirker denne lov, må i lengden på den ene eller annen måte avle ulykke og nød.

Rudolf Steiner

Ljabruskolens Mikaelifest 2023

Tekst og foto: Ljabruskolen

Mikaelifesten gikk av stabelen 28. september på Ljabruskolen med mange spente barn og mye mestring! Mikaeli er en feiring der elevene får øve sitt eget mot akkurat slik Ridder Georg gjorde da han drepte dragen for å befri prinsessen.

Først fikk elevene se et bordspill om Ridder Georg som dreper dragen. Så gikk de ut og så videregående-elevene spille skuespillet. Deretter kunne de teste sitt eget mot i prøvelser som tok for seg de fire elementene; jord, vann, luft og ild. Helt til slutt forgikk den ultimate prøvelsen; å hoppe over bålet i midten, for å komme frem til kongen og selv bli kronet til ridder.

«Det vakre í det som er ...»

GLIMT FRA «SETERSPRELL 2023» PÅ HELGESETER

Tekst og foto: Geir Legreid

Nok en festival er over for denne gang, og den ble ganske suksessfull på mange måter. Aldri har lys- og lydanlegget vårt vært bedre, aldri har vi hatt flere scener i bruk, og aldri har vi hatt flere publikummere. Når det kunstneriske svarte til forventningene eller enda mer, ja da er vi fornøyde.

Årets røde tråd var «*Det vakre i det som er ...*». Temaet kom mest til uttrykk i fotoutstillingen vår med bidrag fra beboerne på Helgeseter. I tillegg dvelte vi over temaet under den vakre åpningsforestillingen og kor-konserten, i regi av Guro Haugen. En myk og fin start, som dagen etter ble erstattet av voldsomme reggae-rytmer fra «Stig van Eijk & The GoodFellas». Stig'en og musikerne hans spilte som Bob Marley i glansdagene, og inviterte etter hvert samtlige publikummere med i bandet på de siste låtene, så om ikke vi hadde danset oss tom på forhånd, fikk vi tatt ut siste rest av dansefoten sammen med bandet. Kjempegøy.

Fredagen var i tradisjonen tro viet klassisk musikk, og Bergen Unge Kammerorkester serverte et vakkert og variert program. 21 strykere på en gang gjorde susen, og var en fin inngang til en rolig helg. BUKO er et orkester vi håper kommer tilbake ved en senere anledning.

Mandagen var det først et spennende foredrag med sangpedagog og vokal-kunstner Bodil Rørtveit som var inspirerende og praktisk. Deretter lokket hun med de fleste fra foredraget på en workshop etter lunsj, så nå er det mange som er rustet for litt større vokaloppgaver på Helgeseter.

Dagen etter var det også formidling, men denne gangen i biodynamisk jordbruk, da vi arrangerte Åpen Økologisk Gård. Masse folk og barnefamilier kom, slik vi er vant med, og flere skulle det bli mot slutten av arrangementet. For da kom Ulsmåg skolekor for å synge sammen med gutta i «Naboen Min». Duoen har gitt ut flere plater, er Spellemann-vinnere, og kan virkelig det å lage gode tekster og musikk for barn. Når koret talte 69 barn, og foreldre, søsken og besteforeldre kom for å høre, da ble det trangt i Veksthuset! Vi trøkte inn nesten 200 publikummere! Men for en flott konsert og for en stemning. Supermoro!

Barneteaterforestillingen

Onsdagen var spesiell. I fjor måtte vi avlyse en barneforestilling instruert av multigeniet Arild Brakstad i

Øverst: Proffene

Til venstre: Pappskallene teaterkompani som hadde premiere på stykket «Mobilen».

Bergen Unge Kammerorkester
Under: Erlend Apneseth med sine hardingfeler.

siste liten grunnet tekniske utfordringer. Men i år var Pappskallene teaterkompani endelig klar med både førpremiere og ordinær premiere på én og samme dag. «Mobilen» var et av festivalens sanne høydepunkt. Den handler om 3 apekatter som finner en mobiltelefon. Deretter oppløser deler av fellesskapet seg, og to av karene drar ut på en reise litt som i Parsifal. Underveis må de kjempe mot den onde «Siri» – demonen i telefonen – som kun tenker på å lokke brukerne til å «game» og glemme alt som er fint i hverdagen. En ellevill forestilling med høyt tempo, masse ablegøyer og kjempefin musikk. Det var høyt engasjement blant publikum, og forestillingen anbefales sterkt når den skal ut på turne.

Torsdagen var det Mikkelmess-feiring på Helgeseter med fellesmiddag og litt kultur attåt. Om kvelden flyttet vi konserten fra Veksthuset til Hovedhuset for å få best mulig akustikk da Erlend Apneseth holdt en sjelden solokonsert, noe han ikke har gjort på flere år. Apneseth er en meritert og sjangeroverskridende musiker. I fjor ga han ut et av de vakreste albumene i Norge noensinne, og det var disse vare tablåene fra «Nova» vi ønsket han skulle gjenskape under konserten. Et privilegert øyeblikk for de 50 publikummerne som fikk billett. Uforglemmelig.

Alle gode ting tar en gang slutt, også årets festival. Æren fikk byens lokale helter i «Proffene», og med fullt hus og stormende jubel kunne vi konstatere at Setersprell på Helgeseter fortsatt har et trofast publikum. I år fikk vi også mange nye bekjentskaper.
Velkommen tilbake i 2024!

Stig van Eijk

Høstmarked på Steinerskolen

Tekst: Skrivegruppen Solborg
Foto: Steffi Hagedorn

Det var varmt og bare sol den dagen Ringerike Steiner-skole holdt sitt høstmarked lørdag 23. september, fra kl. 12 til 15. Det var høstjevndøgn.

Nesten alle fra Solborg var der, og det var mange, mange mennesker. Jan og Ruth var også der. Steiner-skoleelevene satt opp et fint spill om Tor med hammeren, men det var vanskelig å høre alt det de sa.

Maria spiste gresskar-

suppe med rundstykker og likte den veldig godt. Hun fikk brownies laget uten melk til dessert.

Wenche fant masse kaker og kjeks, og spiste dem med glede. Hun spiste også kjøttsuppe og den var veldig god.

Emilie hadde vondt i halsen den dagen, men var med allikevel. Hun var overrasket og glad for at første klasse sang så fint for alle. Hun danset folkedans sammen med Nicolas, og elevene viste dem dansetrinnene. Hun kjøpte også kjeks laget med potetmel av Linnea, og spiste minestrone-suppe, en typisk italiensk suppe. Til dessert spiste hun ostekake og sjokoladecake og hadde sitron-ingefær-te.

Alle var fornøyde med høstmarked, selv om Emilie skjøt pil og bue og bommet!

Denne artikkelen kommer i juleutgaven av Solborg Avisen 2023.

NORDISK ALLKUNST YTTERJÄRNA 24.-28. JUNI 2024

«Vår oppgave og vår stemme i verden»

Tekst: Sonny Ferm. Foto: Jason Havneraas

Etter opplevelser i Järna i Sverige, Gålå og Sundvollen i Norge, Fuglsø-senteret på Jylland og ved Luagarvatn på Island, vender nå Nordisk Allkunst tilbake til Järna hvor det hele startet.

I løpet av året har ambassadører fra de ulike nordiske landene deltatt til inspirasjonsmøter for å planlegge kulturfestivalen i Sverige. Her er tanker og ideer som lever i de ulike virksomhetene, lagt fram; på Vidaråsen våren 2023 og på Marjatta høsten 2023. Det siste ambassadørmøtet foregår i Sverige våren 2024. Ambassadørene i Norge møtes også i løpet av vinteren. Kontakt er Runa Evensen Gafni, epost: runa_phia@yahoo.no

Siden 2003

Sosialt allkunstverk – en inkluderende kulturfestival for alle – har pågått siden 2003. I disse årene har det funnet sted ti festivaler, som hver for seg har samlet mellom 250 og 500 deltakere, med og uten funksjonshindre. I tillegg til Norden har det kommet deltakere fra Skottland, Latvia, Estland, Tyskland, Russland og Kenya!

Likeverdige og enestående

I de kunstneriske prosessene er vi alle likeverdige og enestående, og kulturaktivitetene under festivalen har ofte form av et teaterstykke. I Sverige ble «Midsommerspillet» av Karl König oppført. I Norge arbeidet vi med Ibsens drama «Peer Gynt», og i Danmark sto H.C. Andersen i sentrum. På Island gikk nesten 400 deltakerne i «prosesjon» gjennom Almannagjá-juvet på Tingvalla til lyden av nykomponert musikk. I spissen for Nordisk Allkunst står Nordiska Förbundet för Läkepedagogik och Socialterapi (NFLS).

Bakgrunnen for prosjektet er FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. Gjennom kunst, håndverk og sosialt samvær skapes et grunnlag for å møtes på tvers av landegrensener og funksjonshindre. Festivalen ønsker å appellere til alle, ikke bare en bestemt gruppe, det er intensjonen bak prosjektet!

KULTURHUSET I YTTERJÄRNA MANDAG 24. JUNI - FREDAG 28. JUNI

Temaet for sommerens festival er: «Vår oppgave og vår stemme i verden.» Gjennom musikk, maleri, tale, bevegelse og håndverk ønsker vi å få frem de iboende kvalitetene og evnene vi har, uavhengig av språk, kultur eller funksjonsnedsettelse.

Mandag 24. juni ankomst og felles middag. Presentasjon av festivalen med «svensk velkomst». Deltakere fra Trøndelag i Norge fremfører teaterstykket «Trollmannen fra Oz». Sanger fra tidligere festivaler øves inn på forhånd. Det samme gjelder scener fra de ulike spillene. **Tirsdag 25. juni** settes spillene sammen i en felles forestilling. **Onsdag 26. juni** blir det marked og verksteder for å vise fram og selge produkter. «Åpen scene» med opptredener på kvelden. **Torsdag 27. juni:** Utflukt. På kvelden blir det fest med god mat og drikke, dans og musikk.

Pris for deltakelse, overnatting, servering og utflukter: 7 000 norske kroner. Prisen er den samme for beboere, medarbeidere og andre som vil delta. Uten overnatting: 4 000 kr. **Påmelding** mulig fra januar. Siste frist for påmelding: 1. mars 2024. **Kontakt:** ferm.sonny@gmail.com. **Les mer:** www.allkunst.dk

Bli med i vårt bo- og arbeidsfellesskap utenfor Trondheim

Søker du, og eventuelt også din familie, noe mer enn en ansettelse? Vårt dynamiske, Camphill fellesskap ser etter mennesker som er villige til å ta ansvar i et av våre familiehus og/eller en av våre verksteder. Her bor og arbeider vi sammen med mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Erfaring fra Camphill er ikke avgjørende, men åpenhet for å leve landlig og tett på jorda i et antroposofisk fellesskap og lære nye ting, er viktig. Du må også være villig til å lære deg norsk.

Jøssåsen er en Camphill-landsby lokalisert i vakre Mostadmarka, i Malvik kommune, 50 minutter

med bil fra Trondheim. Vi driver en økologisk og biodynamisk gård, et gartneri og ulike verksteder med flere tilrettelagte arbeidsplasser. Vi lager mat fra bunnen av og er opptatt av å ta vare på både mennesker, dyr og naturen rundt oss. Vi lever sammen som en storfamilie og med en ideologi om likeverd og at alle bidrar etter evne.

Vil du/dere bli en del av vårt bomiljø, vårt kulturliv, og antroposofiske fellesskap? Les mer på vår nettside og ta gjerne kontakt med oss om du har spørsmål, se under. Vi ser frem til å høre fra deg!

Spørsmål +47 73 97 12 22
Søknad application@jossasen.no
Informasjon jossasen.camphill.no
  [jossasen](https://www.facebook.com/jossasen)

Jøssåsen landsby
 EN CAMPHILL LANDSBY

Mikkelsmess på Vidaråsen

Tekst og foto: Nils Langeland

Vi har feiret en mikkelsmessuke full av store og små opplevelser som vi alle var med på å skape. Det var samlinger om morgenen med sang og lek. Julia Wolfson hjalp oss til å se nye sider av hverandre og fellesskapet vårt. Det ble arbeidet med forskjellige prosjekter; fra å lage en stor drage ute, til et kart over landsbyen med bilder av hver enkelt av oss. Noen øvde inn Mikkelsmessspillet, og noen høstet grønnsaker. Alle kunne være med på noe.

På selve mikkelsmessdagen, 29. september, fikk vi se spillet om Mikael og dragen. Etterpå gikk vi ut og fikk servert en dragesuppe som hadde fått litt ekstra chili-futt.

Til slutt tente vi på dragen. På forhånd hadde mange laget leirfigurer som skulle brennes i bålet. Noen hadde også skrevet lapper med alt det negative man ville glemme og bli kvitt. Disse arkene ble lagt inn i dragens mage for så å forsvinne inn i flammene.

Det ble en fin feiring av mikkelsmess!

Forbereder 100-års feiring og ny seksjon 2024

Fra årets konferanse 6.-8. oktober i Goetheanum

Utdrag nyhetsbrev fra Antroposofisk råd for inkluderende sosial utvikling. Foto: [inclusivesocial.org](https://www.inclusivesocial.org)

I 2024 feirer vi 100-årsjubileet for Rudolf Steiners helsepedagogiske kurs. Samtidig stiftes den tolvte seksjon

til Den frie høyskole for åndsvitenskap i Goetheanum: *Seksjonen for inkluderende sosial utvikling*. Disse to milepælene vil stå i sentrum for neste års internasjonale konferanse i Dornach 2.-6. oktober 2024. Årets konferanse ble benyttet til å forberede 100-årsmarkeringen neste år.

Siden 1979 har antroposofisk sosialterapi, helsepedagogisk utdanning, støtte til mennesker med spesielle behov og inkluderende sosial utvikling, vært tilknyttet medisinsk seksjon i Goetheanum. Når dette fagfeltet nå får sin egen seksjon, vil det forenkle samarbeid mellom de ulike seksjonene, noe som Rudolf Steiner etterlyste i det helsepedagogiske kurset.

Det nye seksjonsnavnet på tysk vil være: *Sektion für Heilpädagogik und inklusive soziale Entwicklung*. Dermed opprettholdes forbindelsen til «Heilpädagogik» som ble etablert i 1924. Samtidig tar navnet også hensyn til den tverrfaglige bredden som arbeidsfeltet har i dag.

Lederteamet som består av Bart Vanmechelen, Jan Göschel og Sonja Zausch, vil fortsette som de ansvarlige og skal lede den nye seksjonen. Jan Göschel blir seksjonsleder og dermed også medlem av Goetheanums ledelse. Les mer på www.inclusivesocial.org.

Steiners bidrag til behandlingen av barn med spesielle behov

Rudolf Steiner besøkte hjemmet i Lauenstein i Jena 18. juni 1924, like etter at det var åpnet. Etter å ha betraktet barna, snakket han med hver enkelt og fikk opplysninger om barnets bakgrunn og tilstand. Ut fra dette ga han konkrete forslag til den terapeutiske behandlingen og videre opplæring for barnet.

Rådene han ga ble notert ned, og de ble et verdifullt bidrag til det helsepedagogiske kurset som Rudolf Steiner holdt i Dornach fra 25. juni til 12. juli 1924. I alt 12 foredrag. Til stede var leger og helsepedagoger.

En minnestein er reist ved porten til huset Lauenstein i Jena.

Tanker om Mikkelmess og dragestrídtíder

Tekst: Nina Maria Brun

Inspirert av Trond Skaftnesmo og Kristen-samfunnets «Credo»

Mikkelsmess er som vi vet, det Godes kamp mot det Onde. En bok av Trond Skaftnesmo heter «Dragestrid». Denne boken nevner blant de verste tenkelige hendelser og ting, som kunstig intelligens og roboter, at mennesket ikke er av sjel og ånd, men mer lik en maskin med kunstig intelligens.

Dette er demoniske krefter som er i sving i Gog og Magogs onde hær. Total materialisme, fullstendig mangel på sjel, ånd og menneskejeget! Vi ser allerede at denne ahrimanske digitaliseringen av alt mulig, er en åndsød. Ingen plass til grasrota. Sommertid synes jeg er en form for ondskap og løgnaktighet, derimot soltid er sannhet!

Men i «Credo», som vi bruker i Kristensamfunnet, loves det troverdig at gjennom Kristus når menneskene frem til gjenbelivelse av den hendøende jordtilværelse, noe som nå ryster verden, som vi ser! «Credo» lover frelse.

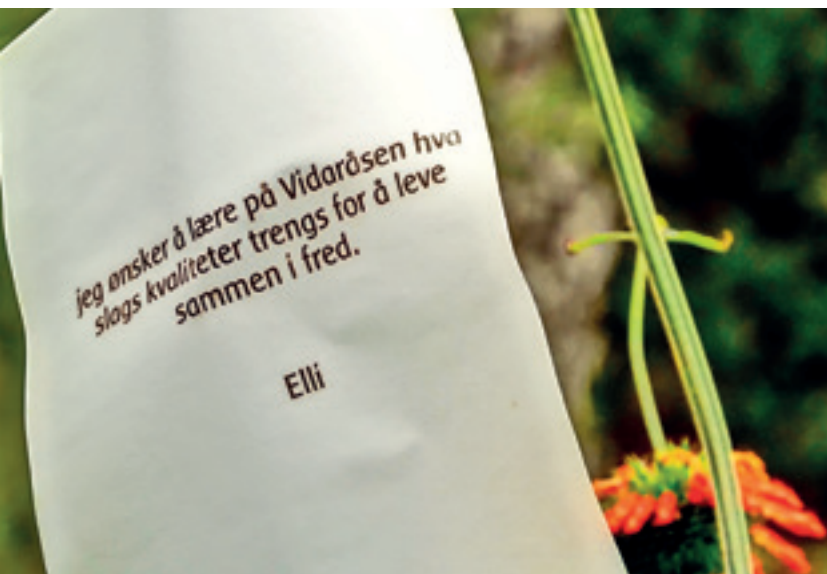
Det er mye å kjempe med i disse dragestrídtider! Menneskene, åndsmenneskene og vi på grasrota vil redde og berge verden, jorden og menneskeheten. Vi tør håpe at syndens sykdom må bli overvunnet, at menneskevesenet fortsatt må bestå, og at våre for evighet bestemte liv må bevares. Ja, det er så!

Mikaelstiden er den tiden på året når vi kjemper mot dragen, ved å forvandle våre mørke sider og tanker, når vi forvandler vårt sinnelag, vårt raseri til ydmyk selverkjennele, kjærlighet, alvor, mot, edelhet og god vilje, ved å tenne Mikaelset i vår sjel.

Erkeengelen Mikael trækker på djevelen. Simon Ushakov, 1676. The Tretyakov Gallery, Moskva, Russland.

«Åpen dag»-prosjekt Vidaråsen: «Hva jeg har lært?»

Tekst og foto: Nils Langeland

På Vidaråsen hadde vi «læring» som overordnet tema for Åpen dag. Vi ønsket å presentere viktige aspekter av landsbyen for dem som kom på besøk. Ett forslag var at «alle» kunne skrive én setning om hva de har lært her. Det forslaget falt i god jord. Setningene ble nedtegnet og deretter skrevet ut på papir og ble hengt opp rundt

omkring i landsbyen under Åpen dag. De besøkende kunne da lese alle disse gullkornene, skrevet av både landsbyboere og medarbeidere. Noen gamle travere, og noen som bare hadde vært her i noen få uker.

Etter mer enn 50 år som landsbyboer, har landsbyens potensial som evig lærings- og utviklingsarena lenge vært en erfaring for meg. Det var derfor en stor glede å se alle disse personlige hilsningene, selverkjennelsene og erfaringene som hang rundt i landsbyen til offentlig skue. Forhåpentligvis som en ansporing til ettertanke.

Her et utvalg av tekstene:

Jeg har blitt gartner. Jeg har blitt til en søppelekspert her på Vidaråsen. Jeg har lært meg å være bestandig. *Rosita*

Jeg har lært meg å være selvstendig på jobb. Jeg har lært meg å spørre om hjelp. *Johanna*

Jeg har lært meg å bli mamma. *Rebecca*

Jeg har tatt mine første skritt her på Vidaråsen. *Rubina*

Jeg har lært å vaske. Jeg har tatt en utdanning i bakerfaget her på Vidaråsen. Jeg har lært hjelpsomhet på Steffens hus. Jeg fant mange venner her. *Markus*

Jeg har lært meg å være tålmodig. Jeg har lært meg å leve i det øyeblikket. *Bjarne*

Målet mitt er å lære å samarbeide. Jeg vil lære å ta godt hånd om trærne, skogen og vil lære å lage godsaker på meieriet av melken vi får fra kuene. *J.H.*

Jeg har lært å snakke norsk. Jeg lærer hvordan jeg kan danne en omgivelse så alle trives. *Sophia*

Det er viktig for meg at vi kan besøke hverandre på mange forskjellige plan. *E.S.*

Jeg har lært meg å spørre. Jeg lærer meg å tilrettelegge arbeid enda bedre, så menneskene kan utvikle seg og å være selvstendige. Jeg lærer å være et bedre medlem-

neske. Jeg lærer mye om mine styrker og grenser.

Annekäthi

Kulturliv med mål av å gjøre de enkelte menneskene litt mer synlige i hvem de virkelig er. *E.S. + U.P.*

På Vidaråsen står tiden stille. Jeg bor sammen med min forlovede. Det betyr frihet under eget ansvar. Det er viktig å møte mennesker fra forskjellige land og kulturer.

Marius

Jeg har lært å bake på bakeriet. Jeg liker meg godt her og på veveriet. *Anne*

Foto: Felix Frerking

Rostadheimen Bofellesskap fyller 60

Tekst: Geir Legreid. Foto: Rostadheimen

Som ferskt styremedlem, tidligere daglig leder og med 19 års fartstid på Rostadheimen, gleder jeg meg skikkelig til jubileumsfeiringen 29. november. Det jubileet har ikke vært en selvfølge at vi skulle få oppleve. Å være på 'kanten av stupet' var en underdrivelse for ett år siden, men en fallskjerm dukket opp i siste liten, og nå ser det ut til at stiftelsen klarer å lande støtt på begge beina, men ikke uten noen smertefulle økonomiske kompromisser. Men først en kort historikk om jubilaranten.

Tre unge gutter flyttet inn i 1963

Ekteparet Åslaug og Edvin Nysæther hadde selv ingen barn, og etter en kort periode på Helgeseter ønsket de å starte opp sin egen virksomhet. I starten skjedde det i parets egen privatbolig på Garnes der tre unge gutter flyttet inn i 1963. Fra starten av fikk guttene skoletilbud i hjemmet, og dette fulgte med da Nysæther'ne tre år senere kjøpte en stor villa og tomt lenger ute på Garnes med 100 m sjølinje. Eventyret kunne vokse, og på det meste bodde det 14 barn og ungdommer der ute, etter at nye boliger og arealer til skoledrift ble bygget på den samme tomten i 1975.

Ny tomt og naboskapsmodellen

De eldste beboerne trengte etter hvert en arbeidsplass, og allerede i 1979 ble en ny tomt kjøpt i nærheten. Bjørkhaug ble et arbeidsfellesskap med verkstedstilbud, biodynamisk hagebruk, og aktiviteter. Da ungdommene trengte en egen bolig, ble landets minste «camphill» etablert. Naboskapsmodellen i Vestliveien åpnet i 1985, og i knappe 30 år var den et av landets mest innovative botilbud, etablert av det sosialpedagogiske miljøet i Norge.

Steinerskole og HVPU

Tre år senere flyttet skoletilbudet på Rostadheimen inn i lokaler på den nyopprettede Helsepedagogiske Steinerskolen på Nesttun (i dag Skjold). Etter 25 år med gradvis vekst, ble overføring av skoletilbudet starten på en gradvis nedbygging, og HVPU-reformen i 1989 ble nesten kroken på døren for Rostadheimen. Men engler må ha vært i sving for å støtte virksomheten i kampen

Hovedhuset på Rostaheimen. Foto: Irén Kleiven

mot sosialsjefen i Arna. Til slutt ga politikerne stiftelsen tillit til videre drift.

I 1991 ble Bjørkhaug overført til kommunen som del av reformens krav, og et lite dagsentertilbud startet opp mellom bofellesskapene på tunet. 1997 ble de gamle boligene erstattet av to nye bofellesskap, som ble åpnet av kong Harald. Virksomheten kunne konsolidere driften; fire beboere flyttet ut og åtte ble igjen.

Økonomien utfordret

Siden har det gått jevnt og trutt for det vesle miljøet på Rostadheimen frem til pandemien. Parallelt med en endring i beboergruppen, ble økonomien kraftig utfordret,

og høsten 2022 var virksomheten i fritt sjev mot nedleggelse. Politikerne reddet driften nok en gang, med to kjappe økonomiske nødhjelpspakker. Hele 2023 har en usikkerhet hengt over stedet, men det nye interimstyret og ansatte har jobbet «ræven av seg», som vi sier i Bergen, for å bidra til virksomhetens overlevelse. Ny daglig leder starter opp i januar, og selv om 2024 vil bli et litt magert år, ser samarbeidet med kommunen litt lysere ut. Dagens 60-åringer er ganske slitesterke, så jubileet til Rostadheimen har potensial til å bli en god fest med fremtidshåp og moro! Først Åpen dag på Rostadheimen lørdag 19. november. Deretter blir det jubileumsfest på Helgeseter 29. november. Det blir kjekt å være vertskap!

– Kvífor er ikkje heile samfunnet meír retta inn etter Steíner-prínsípp?

Sitatet over kommer fra Brit Aksnes. Se fra hennes omtale av «Ola»-filmen i Dag og Tid 13. oktober.

Det har vært et år fylt med mye festivitas, filmfestivaler, filmpremierer, intervjuer og uendelig mange omtaler av «Ola»-filmen! Om Ola, om å være menneske, om livet, om Vidaråsen og Camphill. Vi bringer her noen utdrag:

6. oktober dekket Ola hele forsiden på **A-Magasinet**: I sitt rette element, skriver journalist Robert Veiåker Johansen som kom til Vidaråsen for et intervjuet. Han skriver: Ola Henningsen (32) ville ikke til Vidaråsen. Men etter å ha bodd og arbeidet i den lille landsbyen i et tiår, er det få andre steder han kan tenke seg å være. Den første gangen Ola Henningsen (32) fikk se dokumentarfilmen om seg selv, ble han forundret. Han kjente jo igjen ansiktet som snakket, men alle de kloke tingene han sa? Det var liksom noe som ikke stemte. – Jeg visste ikke at jeg hadde noe sånt i meg, sier Ola og rister på hodet. Han har en medfødt, lett utviklingshemning som ligger innenfor autismspekteret og er hovedpersonen i Ragnhild Nøst Bergems nye dokumentarfilm «Ola – en helt vanlig uvanlig fyr». – Da hun sa at hun ville lage en hel film om meg, var det surrealistisk. Og det er det ennå. I landsbyen Vidaråsen i Sandefjord kommune bor, arbeider og lever mennesker med utviklingshemninger og omsorgsbehov sammen med funksjonsfriske ansatte.

NRK Lørdagsrevyen 21.10.2023, innslag 11: «Film skaper debatt. Nå håper en forsker at «Ola»-filmen setter i gang en debatt om hvorfor ikke flere får muligheter i arbeidslivet.» Skjermdump NRK.

For tiden bor det 140 mennesker i landsbyen. 46 av dem har en diagnose. – Folk som Ola blir ofte snakket om av andre i stedet for å bli hørt selv. Han fortjener å bli sett, og vi fortjener å se ham, sier regissør Nøst Bergem. – Jeg synes det er viktig at vi med en funksjonsnedsettelse tør å komme frem med våre historier. Alle har en helt unik historie. Sånn sett tror jeg filmen kan være viktig, sier Ola Henningsen.

Dag og Tid 13. oktober: – Gurimalla, så klok og fin. Ola har noko han skulle ha sagt – det har han, og det får han, skriver Brit Aksnes. Det er noko gjenkjenneleg med utgangspunktet her – livet på ein idyllisk institusjon, litt som den populære dokuserien på TVNorge for nokre år sidan om bebuarane i Tangerudbakken Borettslag. Men det kjem fort fram at dette er ikkje noka

I mars måned var Ola i Bergen for et intervju i TV BRA (www.tvbra.no). Foto: Runa Evensen Gafni

dokusåpe med tåre- og latterframkallende situasjoner, her stemmer tittelen på ekte – dette handlar om Ola, som verkeleg er ein heilt vanleg uvanleg fyr. Og utan å seia noko som helst negativt om den ellevilt sjarmerande Tangerudbakken-gjengen, så vil eg seia at framstillinga av Ola og Vidaråsen er eit steg vidare for å inkludera funksjonshemma i debatten om likestilling og det å ha ei stemme blant «sine egne». Kyr og hestar, gulrotåkrar, frukttré, toveverkstad, bakeri, butikk med hyllene fulle av helsekostprodukt – det er hakket før sjølvaste Rudolf Steiner kjem stigande ut på scena. Vidaråsen landsby er basert på Camphill-rørsla og vart grunnlagd i 1966, kan ein lesa. Og eg tek meg i å tenka på same måte som då eg såg Margreth Olinfilmen «Barndom» (2017) – kvifor er ikkje heile samfunnet meir retta inn etter Steiner-prinsipp? Det verkar så innlysande bra for alle, både brukarar og arbeidarar, at denne kontakten med natur, kunst og musikk gjer oss godt. Regissør og fotograf Ragnhild Nøst Bergem har gjort nydelege grep både på klipp og i manus: Her er mykje usagt, men likevel klare ord for pengane.

Bergens Tidende 16. oktober: «Ola – En helt vanlig uvanlig fyr» er en av de mest inspirerende filmene jeg har sett på lenge, skriver anmelderen. Regissør Ragnhild Nøst Bergem kommer tett på en ganske vanlig uvanlig fyr. Allerede i dokumentaren «Vær her» i 2021 viste Nøst Bergem at hun har et klart talent for å formidle et menneskesyn med like deler respekt og tilstedeværelse. Samtidig som hun verken trenger seg på publikum eller de hun intervjuer. I portrettering av Ola har hun perfektionert denne tilnærmingen. Med Ola i fokus får han både frihet og trygghet til å kunne dele erfaringer fra livet sitt med seg selv, kamera og oss publikummere.

Aftenposten 15. oktober: Det kan bli en av årets mest interessante norske dokumentarer. Retten til å være seg selv. Ragnhild Nøst Bergems «Vær her» var en av de beste norske dokumentarene i 2021. I den skildrer hun mennesker som holder på å forsvinne gjennom demens. Denne gangen får vi en motsatt utviklingshistorie. Ola holder på å finne seg selv. Bergem bruker noe av den samme tilnærmingen med ultranære bilder av ansiktet til hovedpersonen, som ofte omhylles av et hvitt lys. Her inngir lyset håp og gryende bevissthet, mens det i «Vær her» varslet om intetheten, eller det hinsidige. Noe av det sterkeste ved denne filmen er den bevisstheten Ola har om sin egen tilstand. Det smerter ham åpenbart å berøre det. Han har et sterkt behov for å snakke om hva som står på spill for hans egen del, og han påberoper seg retten til å bli hørt. Mennesker med lav funksjonsdyktighet får sjelden fremstå som seg selv i offentligheten. Det er andre som snakker for dem. Olas kamp handler om

Ola og Tete Lidbom etter festpremieren på Gimle kino.
Foto: Olivier Stene Johansen

hans ukrenkelighet som enkeltindivid, intet mindre.

www.tottenhamhotspur.no 10. oktober: Også Tottenham supporterne måtte omtale filmen, for Tottenham er Olas favorittlag. På nettsiden la de ut et foto av Ola og programleder Tete Lidbom fra fotballpodkasten Heia Fotball. Bildet ble tatt etter festpremieren på Gimle Kino i Oslo. De skriver på nettsiden: Den største offisielle supporterklubben til Tottenham Hotspur finner man her til lands med over 6000 medlemmer. Ja, til og med Hans Majestet Kong Harald er supporter av Tottenham. Men denne artikkelen handler om en helt vanlig uvanlig fyr som heter Ola, en ihuga Tottenham-supporter. Gjennom filmen både ser vi Ola i Tottenham-drakt og drar kjensel på en kalender fra Tottenhams Venner i bakgrunnen.

Fagbladet Sykepleien 9-2023 tok turen til Vidaråsen for å bli kjent med stedet og de som bor der, og skriver: Alle kommuner kan søke om plass på vegne av innbygger til Camphill-bofelleskap. Søkeren må ha et kommunalt vedtak som gir et rettskrav på helse- og omsorgstjenester samt særskilt tilrettelagt bolig. Vidaråsen har venteliste på beboere som ønsker seg dit. Særlig har de økning av unge mennesker som ønsker seg et sosialt fellesskap. Regula Knup og Anita Rangø jobber som sykepleiere. – Vi opplever at vårt helsevesen har blitt veldig fragmentert for vår pasientgruppe, sier Knup.

Tett på en ganske uvanlig fyr

ANMELDELSE: Regissør Ragnhild Nøst Bergem har laget en av de mest inspirerende filmene jeg har sett på lenge.

FILM

«Ola - En helt vanlig uvanlig fyr»

Ragnhild Nøst Bergem
New Dokumentar
Hvert Norge
Nær Kinopremiere 13. Oktober

FILMER som inspirerer kan være så mange. Når du gir tankene mine til klassiske ungdomsbøker, biografier, særlig innenfor sportsliv-dagene, tankene om at leve man setter seg et mål og jobber hardt, gjøre ved hjelp av en god samarbeids-veileder-motstander med oppfordrende ord, skaper en følelse av at så er mulig så lenge man legger inn innsatsen.

«Ola - En helt vanlig uvanlig fyr» er på ingen måte en sportsliv-film, og har skuffende få scenarier med pumpende toner som får opp adrenalin. Det dremles ut, er en dygt symptomatisk og engasjerende beredelse i Ola Henningsen, et våknet øye i regissør Ragnhild Nøst Bergem.

Ola Henningsen blir godt med firsven grø og spin.

Fra Bergens Tidende, Ola og Ragnhild i Haugesund (foto: Sigurd Moe Hetland), NRK Distriktsnyheter, A-magasinet.

Hun har bodd og jobbet i landsbyen siden 1988. Hun mener det er grunnleggende å få til et godt miljøarbeid som fører til redusert bruk av beroligende medisiner. Det gir trygghet å ha en sykepleier med lang fartstid som kjenner beboerne godt. Åpenheten og medbestemmelsen er noen av fordelene med landsbyen. Filosofien er: Menneskets utfordringer skal møtes med forståelse og respekt. I Ita Wegmanhuset bor eldre med særskilte omsorgsbehov. I huset er det plass til åtte beboere. De ansatte har faste nattevakter og ellers turnus med dag og kveldsvakter. Ita Wegman var en indo-nederlandsk lege (1876-1943), kjent som grunnlegger av antroposofisk

medisin sammen med Rudolf Steiner. Hun var også opptatt av berøring og utviklet en form for rytmisk massasje.

nrkP3 Filmpolitiet 11. oktober skriver om filmen: Jeg kunne tenke meg å få vite enda mer om hvordan stedet drives og kanskje møte et større spekter av de som bor der, men Nøst Bergem har altså valgt å fokusere på Ola. Han fremstår til gjengjeld som en veldig god representant for beboerne, en trygg og hyggelig kar med gode refleksjoner om sitt ståsted i livet og tilværelsen i bofellesskapet.

FriFagbevegelse skriver 26. september: Ragnhild filmet Ola i ni år. Dokumentaren gir innsikt i livet med utviklingshemming. Verdenspremierer var allerede i januar, på filmfestivalen i Tromsø. Da satt Ola og Ragnhild på første rad. Begge hadde vært skjelve av nervøsitet hele dagen. Da rulleteksten gikk ned, brøt det ut stående applaus. Noen var snartenkte nok til å ta tak i Ola og snu ham rundt, slik at han virkelig kunne ta inn hele salen. - Det var et stort øyeblikk, sier Ragnhild Nøst Bergem. Utviklingshemming er ikke det letteste å selge inn i filmbransjen, og det har vært mange avslag og nedturer underveis siden hun møtte Ola første gang i 2014. Støttespillere har gitt opp, og Ragnhild innrømmer at hun har hatt sine tvil. Motgangen har tæret på psyken. - Jeg har også jobbet mentalt for å overbevise meg selv om at denne filmen ikke er hele livet mitt, i tilfelle den ikke blir så godt mottatt. Men så langt er responsen fra bransjen god. Filmen fikk hederlig omtale på den internasjonale dokumentarfilmfestivalen HUMAN. Juryen kaller den «et nært portrett av et menneske som oftest blir omtalt som representant for en gruppe, som blir snakket for av andre. Men vi møter et unikt og karaktersterkt individ, klar til å bruke sin egen stemme når sjansen byr seg». Juryen har også et håp om at filmen «skuer inn i framtiden mot en mer solidarisk sameksistens». Ola bruker litt andre ord når han beskriver livet på Vidaråsen: «Alt deler man her. Livet generelt». Ragnhild er oppvokst i en kreativ familie med arkitektforeldre og interesse for foto, kunst og musikk. Både hun og hennes to brødre gikk på Steinerskolen, og allerede på barne-skolen slo lille Ragnhild fast at hun skulle «bli noe med film». Etter videregående og folkehøgskole begynte hun på Oslo fotokunstscole. Men Ragnhild var mer interessert i levd liv enn kunst, og dro alle sine prosjekter i retning dokumentar.

stiftelsensor.no 28. september: Linn Løvlie Slette, spesialrådgiver i Stiftelsen SOR, forteller om sitt besøk på Vidaråsen. En vårdag var jeg så heldig å få besøke Vidaråsen for å holde et foredrag for de som lever der, og for deres nærpersioner. Men jeg skal innrømme én ting. Med vernepleierens historie godt innbakt i min profesjonsidentitet, hadde jeg med meg noen fordommer. Og akkurat som Ola selv sier i filmen, så tenkte jeg at Vidaråsen var et litt snodig sted. Litt annerledes. Litt rar. Når jeg parkerte bilen, slo det meg at også husene var litt annerledes. Fargebruken var kraftigere, men dog så livgivende. Ja, til og med vinduene var formet i ukjente vinkler. Men jeg kan love deg dette: fordommene forsvant! Disse fellesskapene, eller landsbyene som de også kalles, driftes gjennom Camphillstiftelsen, og er en frivillig måte å leve livet sitt på. Her legger de

antroposofiske verdier til grunn, og man lever i ett med naturen og hverandre. Vidaråsen er en slik landsby. Her bor Ola. I småhus, eller bokollektiv, bor folk med og uten utviklingshemming i skjønn forening med hverandre. Her deler de livets opp- og nedturer, eller fiaskoer som Ola selv kaller det. Og uansett hvilke forutsetninger eller støttebehov man har, kaller de hverandre venner, eller gode hjelpere. Skillet mellom «oss» og «dem» ble visket ut med regnet for mange år siden. Vi har mye å lære av Vidaråsen. Og vi har mye å lære av Ola.

Sol dikt

Sola den skinner
Den skinner for oss.
Dens lys skjærer gjennom mørket,
for så å lyse på oss.

Sola den skinner
for store og små.
Den kan varme et hjerte.
Den kan plante et håp.

Kan du se opp på sola?
Kan ditt ansikt lyse?

For når sola forsvinner
Er det du som må skinne.

- Oda Kristiansen

Kunstprosjektet på Granly

«Ingen får til alt, alle får til noe»

Tekst: Mai-Britt Lidtveit. Foto: Aina Nagell-Sværk

Våren 2023 startet vi et samarbeid med Odd Lindbråten, som bor på Kolbu på Toten. Målet var et felles kunstprosjekt med mottoet «Ingen får til alt, alle får til noe». Ukentlig reiste to grupper beboere og medarbeidere til Tingvang, der vi jobbet i kunstnerens atelier.

«Blanke ark og fargestifter til»

Alle fikk hvert sitt ark og fikk tegne sin versjon av et tre. Utfra egne skisser tegnet vi det over på et stort felles ark som ble utgangspunktet for «Vårt tre». Treet ble så delt opp igjen i like mange deler som kursdeltagere, og enkeltbildene ble overført med kritt til linoleumsplater, og alle startet med hver sin plate.

Alle deltagerne hadde samme utgangspunkt. Ingen av oss hadde gjort noe lignende før. Vi ble introdusert for mange forskjellige verktøy og arbeidsmetoder. Underveis vekslet vi på å jobbe med de forskjellige platene, og sluttresultatet ble «vårt» og ikke «mitt».

Gammel trykkpresse

Etter uker med utskjæringer og iherdig jobbing med å få det hele til å henge sammen og virkelig bli et tre, var det tid for prøvetrykk med den gamle, flotte trykkpressen. Alle bidro i prosessen, som var nøyaktig og ganske omstendelig. Det magiske øyeblikket da vi kunne se resultatet av arbeidet vårt så langt, var uforglemmelig!

Kunstprosjektet trykket vi først i svart-hvitt. Det var magisk! Mestringsgleden over hva vi hadde fått til sammen, og iveren etter å videreutvikle arbeidet, ble veldig tydelig blant alle kursdeltakerne.

Grønn- og blåtoner

Neste steg ble trykk i egendefinerte grønn- og blåtoner, som alle bidro til å utvikle. Vi blandet farger på store glassplater, rullet på ruller for deretter å ha det på linoleumsplatene for et nytt trykk i pressa. Slik fortsatte vi prosessen, til vi så at nå var treet ferdig. Så fortsatte vi med enkeltplatene, -flerfargetrykk, flerplatetrykk,

maling av enkelt trykk, samarbeid og samhandling hele veien.

Det vi sitter igjen med er en utrolig opplevelse. Å se at beboerne blomstret, hvordan de gikk inn i prosessen. Hvordan lærdom og teknikk ble mottatt, – hvordan det ble bearbeidet og videreutviklet, iveren og gleden ved å skape noe sammen. Hva dette gjorde for gruppen sammen og den enkelte beboer.

Utstilling i Østre Toten kommune

Mangfold og glede møttes i en uttrykksform som endte i en utstilling som ble høytidelig avduket på Venne- og familiedagen på Granly på våren. Den ble også stilt ut på Rådhuset i Østre Toten kommune i hele oktober måned.

Portretter av barna på Granly fra 1950-tallet

Tekst: Rigmor Skålholt. Tegninger: Kari Glomsås

I Hallen ved hovedinngangen på Granly Stiftelse henger en sjelden utstilling. Da en mangeårig beboer, Per Glomsås, døde i juni 2022, kom hans søster Kari med blyanttegninger hun hadde laget av barna på Granly da hun besøkte sin bror Per på slutten av 1950-tallet.

Hege Ekren, som er daglig leder på Granly, fikk tegningene, og hun sørget for innramming. Under Venne- og pårørende-dagen i juni i år var utstillingen av de 24 portrettene på plass.

Flere av barna kom til Granly under 2.verdenskrig. Tegningen av Rønnaug Bjørnsgård gir inntrykk av en sterk, bestemt ung kvinne. Hun kom til Granly etter at hennes far ble skutt og drept rett etter krigsutbruddet i

1940. Fru Bjørnsgård satt igjen med tre små barn, og Rønnaug fikk plass hos Solveig Nagell på Kapp. Fru Bjørnsgård var styreformann på Granly i mange år. Senere på 1970-tallet ble Tore Bjørnsgård, Rønnaugs bror, styreleder.

Vilhelm Torkildsen, skipsredersønn fra Bergen, var et av pioner-barna. Og flere bergensbarn dukket opp etter at «jungeltelegrafene» nådde foreldre som bekymret seg for sine barns framtid. Den gang het det at «mongoloide» ikke var opplæringsdyktige, og mange av de som kom til Granly, kom fra foreldre som ønsket at barna skulle få opplæring og oppdragelse. Deres ønske var at «barna skulle lære å nytte dagen», som en av dem uttrykte det i et brev. Mottoet til Solveig Nagell, grunnleggeren av Granly, var «å løfte barna mot høyere mål». Disse holdningene preget seg dypt inn i veggene på Granly.

Denne lille helsepedagogiske impulsen nådde foreldre som ble viktige støttespillere for utviklingen av Granly. Lorentz Ihlen kom fra Oslo. Både hans mor, fru Ihlen, og senere han søster Rina, ble sterke representanter for Granly. Og slik kunne vi fortsette å skrive en bok om hvert portrett. For hvert bilde har sin historie. Mange av de eldre medarbeiderne som nå pensjonister, kjenner flere av disse historiene.

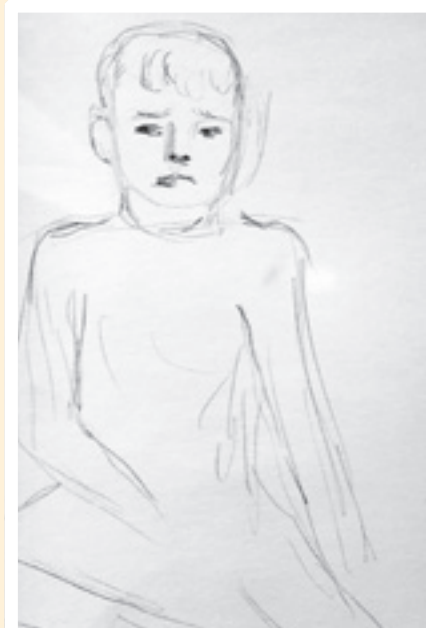
Kari Glomsås, Pers søster, var ansatt på Granly 1956-1957 for å gå lange turer med sin bror. Han satt aldri stille, så hun fikk ikke tegnet han, men mange andre fine portretter. Tegninger som berører oss. Med enkle streker har hun fått fram personlighetene. Tegnet med kjærlighet. Det er en gave for Granly at portrettene er tatt vare på, og at de nå har fått en verdig plass i Hallen.

Gerd Ysen

Eva Lindal

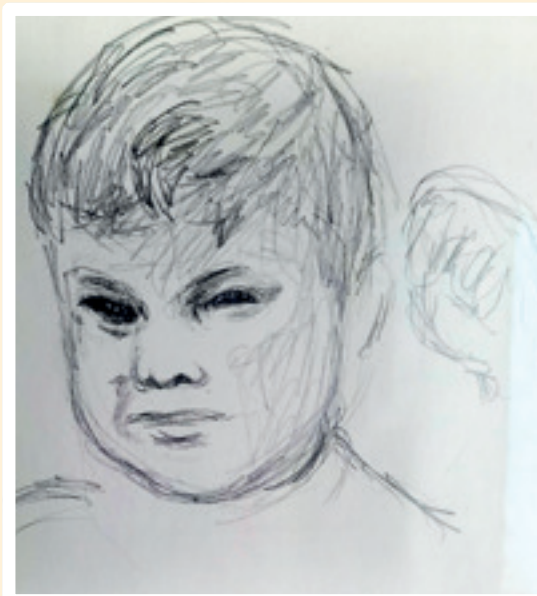
Torgrim Prestholt

Rønnaug Bjørnsgård

Vilhelm Torkildsen

Lorentz Ihlen

Nina flytter til Nesodden

Tekst: Skrivegruppen Solborg. Foto: Jan Bang

Nina kom til Solborg i februar 2007 etter et prøvebesøk en stund før. Hun bodde på Jevnaker Huset i ett par år, og så flyttet hun til Parmann Hus. Der var det mye hyggeligere, ifølge Nina. Hun jobbet på kjøkkenet, laget mat, arbeidet på veveriet, og til slutt fant hun sin rette arbeidsplass på urteverkstedet.

Etter 16 år på Solborg satte Nina størst pris på arbeidet i urteverkstedet og i skrive-

gruppen. Hun har også kost seg med sine bestevenner, Klass Philos Jikk og Skårre Ypsilon Mell, to store skiftenøkler. Nina har også satt veldig pris på det sosiale livet på Solborg, men nå føler hun at tiden har kommet til litt mer privatliv, litt ro og stillhet.

I 2010 var Nina med å starte skriveverkstedet, som har holdt det gående siden da. I de årene Nina var med i skrivegruppen har hun bidratt med artikler til Solborg Avisen, LandsByLiv, Mennesket, Antroposofi i Norge og Kristensamfunnet. I tillegg har hun holdt foredrag til studentene på Steinerhøyskolen i Oslo.

Vi i skriveverkstedet på Solborg ønsker Nina alt vel videre, og vi takker henne for alle de årene hun var med å bidra til Solborg Avisen.

Denne artikkelen kommer i juleutgaven av Solborg Avisen 2023.

Mat til vinteren

Tekst: Roy Victor Hansen

I dag skar jeg opp masse mangold sammen med gartnerigruppen. Den skal legges i fryseren til vinteren. Så når vi hadde skjært den, måtte den kokes kort.

Etterpå skar vi gresskar, som også skulle fryses. Det var ett stort langt ett, og mange små, runde. De måtte vi dele i to og ta ut innmaten, og så skrelle dem og skjære i småbiter.

Nå begynner både frysebokser og fryserommet å bli fulle av bær og grønnsaker, så vi skal nok ikke sulte i vinter.

Mormora mi

Tekst: Cecilie Moxnes

Foto: privat

Mormora mi bor i Trondheim, i en blokk på Heimdal. Hu er veldig snill. Hu liker å strikke og har strikka masse fine plagg til mæ.

Men no har hu blitt veldig tungthørt; hu hører nesten ingenting, så vi må skriv lappa til hu om vi vil fortelle noe.

Æ og mamma drar og besøker hu heile tida når æ er i Trondheim. Då lage vi mat til hu. Hu like nesten all slags mat.

Bonden som samarbeider med naturen

Tekst: Jan Bang. Foto: privat

Camilla Skjerve-Gordley er godt kjent som Solborgs bonde. Hun bor på Gamleveien sammen med Dayton, hennes USA-fødte mann, og Matilda Faye som går på Steinerskolen. Camilla er født og oppvokst i Bærum, villastrøkets drøm, men med besteforeldre som hadde en liten gård i Trøndelag. Kanskje hun er genetisk knyttet til gård og dyr, og hun drev med hester i oppveksten.

Hun studerte arkitektur i Cardiff, og jobbet med det i et par år. Da fant hun ut at det ikke var det hun hadde lyst til, så hun tok mastergrad i bærekraft og miljøvern i Sverige. Dette var i en tid da bærekraft betydde noe; en balansert blanding av samfunn, natur og økonomi. Dette førte henne inn i byplanlegging og 10 år i Sagene bydel og andre etater i Oslo kommune. Mye av arbeidet besto av å finne måter å dyrke urbant, skape møteplasser for folk, og utvikle prosjekter som kunne inspirere. På fritiden jobbet hun også med dette gjennom organisasjonen Omstilling Sagene. De lagde en grønnsakshage på en tilhenger som kunne parkeres på byens parkeringsplasser; og arrangerte kurs i alt fra surdeigsbrødbaking til sanking av ville vekster. Hun ble suget inn i planlegging av bilfritt byliv, med store, tunge prosjekter som gradvis fjernet henne fra kontakt med nærmiljøet, folk og fortau. Camilla ble mer stresset og ville bryte ut av byen og bo på landet sammen med Dayton.

Å finne Steinerskolen og -barnehagen på Ringerike var som om å finne drømmen. De skrev Matilda Faye inn i barnehagen, og Dayton fant en jobb i Ringerike kommune. De hoppet av karrierejaget, fikk bolig i Gamleveien i nabolaget til Solborg, og ble mer opptatt av regenerativt landbruk, holistisk ledelse, permakultur og biodynamisk jordbruk.

Camilla opplever at det å være bonde er å knytte seg tett opp mot jord og planter, dyr, fugler og insekter. Til det levende. Hun kunne gjerne la hesten ta mer av arbeidet på gården, spare store maskiner, diesel og støy. Å fore hesten fra gården, og la hestemøkkas berike jorden.

Solborg er et bra utgangspunkt for å prøve seg frem med regenerative prinsipper, og nå, etter tre sesonger her, kan Camilla allerede se resultater. Gresset er tettere og tjukkere, vokser høyere og er frodigere. Hun flytter dyrene rundt, så gresset får korte, men intensive beiteperioder, før det får hvile og ta seg opp igjen. Mye observasjon tyder på at det er mer insekter, flere fugler, og at det vi kaller ugress

kommer frem når det er grunner til det. Kanskje jorden ble presset ned, kanskje det var for mye vann. Mange årsaker, men ser man på ugress som indikatorer, finner man kanskje grunnen til at det er hvor det er, og da kan dette jobbes med.

Camilla har funnet en stor kjærlighet til gården og landskapet på Solborg, stedet, bygda, barnehagen og skolen. Og ikke minst, til Gamleveien, med så mange mennesker som setter pris på Solborgsamfunnet. Drømmen hennes er å bygge opp igjen en gård med et fjøs som er en god arbeidsplass. Hun håper at folk som kommer på besøk opplever at her er det en annerledes plass, rik med planter, insekter, dyr og inspirerende mennesker.

Artikkelen har stått i Solberg Avisen høsten 2023

«Mitt uttrykk» var tema i årets Ung-voksen-seminar

Tekst: Josefin Winther
Foto Ung-voksen-seminaret: Dag Balavoine, Geir Legreid, Laurence Sheen og Bjarne Hofer

Årets Ung-voksen-seminar ble arrangert i Bergen i mars, til temaet 'Mitt uttrykk'. Seminaret fikk en ny utforming, da Steinerskolen på Skjolds helsepedagogisk videregående trinn kom inn som medarrangør. På dagtid skjedde aktivitetene i videregående trinns

lokaler i Skjoldabukten. Deltagerne ble delt inn i grupper knyttet til skolens verksteder, der de arbeidet med kunst, musikk, tre og metall.

Seminaret hadde 41 deltagere fra henholdsvis Vidaråsen, FRAM-skolen og Helgeseter. Under oppholdet bodde de på Montana vandrerhjem, som ligger et godt stykke opp i Ulrikens fjellside, Bergens høyeste byfjell (643 moh.), og med flott utsikt utover Bergen by.

Hver dag startet med en stor samling med elever og lærere fra videregående trinn på Steinerskolen på Skjold. Det var felles sang og et innlegg fra hver av deltager-virksomhetene, hvor temaet 'Mitt uttrykk' ble behandlet på forskjellig måte. Elevene på helsepedagogisk videregående var midt i innspurten med forestillingen *Hjerte*, og de måtte benytte uken til øvinger.

I verkstedene fikk deltagerne undervisning fra verkstedslederne. På den siste dagen samlet vi oss og presenterte det gruppen hadde arbeidet med. På kunstverksted var det fokus på trykk; kunstverk av linotrykk og mono trykk. I musikkverkstedet hadde gruppen fått innføring og støtte i å skrive en egen låt. Den ble fremført med en full bandbesetning: trommer, bass, gitar, keyboard og vokal, til stor begeistring. På metallverkstedet laget de kobberskåler, som kunne videreutvikles til lysstake. På

treverkstedet ble det laget puslespill i tre. Man saget ut egendesignete motiv på kontursagen, for så å pusse og male brikkene.

Etter endt arbeidsdag var det tid for sosiale aktiviteter og kultur. Helgeseter inviterte til felles middag, åpen scene, 'Seter-faktor' og diskotek. På åpen scene kunne deltagerne opptre med noe de hadde forberedt, eksempelvis sang, dans, eventyr eller andre kreative innslag.

Alt i alt ble årets Ung-voksen-seminar meget vellykket, og det oppstod gode møtepunkter mellom de forskjellige virksomhetene. Det var fint å kunne ta i bruk de flotte verkstedene på videregående trinn, og å utforske nye måter å arrangere seminaret på.

Vi gleder oss til neste år og spent på hva som vil oppstå da!

Opplevelser på Ung-voksen-seminaret

Tekst: Jostein, Ivana, Markus, Mathias, Johanna, Ole Jakob og Anna

13. mars begynte vi vår reise fra Vidaråsen til Bergen. Da vi begynte å kjøre, begynte det å snø. Vi kom midt opp i en snøstorm over fjellet. Det var masse snø, sååå mye, og vind ... Det tok mange timer å komme oss gjennom den. Men vi klarte det og kom trygt ned til Montana vandrerhjem i Bergen om kvelden. Da fikk vi mat og kunne finne rommene som vi skulle dele.

Neste dag reiste vi til Skjold skole. Der hadde vi en morgensamling og etterpå verksteder.

Jostein, Markus og Laurence var med i **musikkgruppen**, sammen med flere fra seminaret. Der lagde de en hel sang, med refreng og strofer. Alle kunne finne seg et instrument å spille på. Den siste dagen var det en fremføring av sangen foran alle deltakerne.

13. mars i snøstorm og mørke over fjellet!

Mathias, Rakel, Kristin og Bjarne var med i **metallgruppen**. De lagde fine skåler av kobber. Der var det

mye hamring for å få til å forme en skål av en flat metallplate. Skålen kan bli brukt til godteri eller andre ting.

Johanna, Dorthé, Ivana og Anna var med i **kunstgruppen**. Der kunne vi tegne forskjellige former og trykke dem med hjelp av en glassflate. Det var veldig gøy og spennende å se hvordan det vi tegnet ble speilvendt når vi trykket det. Vi tegnet spiral, åttetall og hverandres ansikter.

Det fantes også en gruppe som arbeidet med tre, i **tregruppen** var også noen av oss med.

Vi spiste god middag på Helgeseter, og der var det også kveldsprogram. Vi hadde en åpen scene der Ivana og Anna viste fram en historie som de hadde øvd på, og flere hadde muligheten til å synge eller danse for de

andre. Vi drakk saft og spiste kake og koste oss veldig. En annen kveld hadde vi dansefest med en sanger som sang for oss.

En dag var det vår oppgave å bidra til morgensamlingen. Vi fra Vidaråsen hadde forberedt noe rundt temaet Mitt uttrykk. Alle kunne snakke og fortelle noe. Johanna og Kristin ledet framføringen og ønsket velkommen. Markus leste sitt dikt han hadde skrevet om menneskemøter. Jostein leste en personlig tekst han hadde skrevet, Mathias viste tegninger av livet sitt på store ark, og Ivana hadde bakt noe til alle.

Vi hadde en veldig fin tid i Bergen, og det er mange ting vi fortsatt husker og som vi har lært.

Takk for Unge Voksne seminaret!

Noen av bidragene fra Vidaråsen på Ung-voksen-seminaret

Da vi begynte å snakke om temaet i unge-voksne-gruppen på Vidaråsen, tenkte vi først på hva ordene betyr. Vår definisjon ble:

«Mitt» det har noe med meg å gjøre – jeg.

«Uttrykk» – hvordan sier jeg det jeg har å si på min måte, eller hvordan viser jeg til andre hvem jeg er, og hva jeg har på hjertet?

Men hvis vi skal uttrykke hvem vi er, eller hva vi har på hjertet, da ønsker vi at noen er der for å ta imot, en som ser meg og lytter.

Markus skrev et dikt som vi tenkte har noe med å se et annet menneske:

Når jeg ser et menneske, tenker jeg ofte:

Hvem er du?

Når jeg blunker, kan jeg fange et smil

Da får jeg en sti for øye

Skapningen av vårt hjem.

Da vi snakket videre om tema, begynte vi å tenke på: Hva har gjort oss til den vi er? Vi begynte alle å lage hver vår livslinje der vi forsøkte å skrive eller tegne inn de viktigste hendelsene og mennesker som har betydning mye for oss.

Jostein liker å uttrykke seg med ord.

Her er et av hans dikt:

Evig

Hjertesiden føler jeg takten

Tempo som om jeg er evig, evig, evig

Jeg vil grave i sinnet

Er ikke fornøyd med meg selv.

Vil kanskje prøve noe nytt
være dame,

Frykten min er å være annerledes.

Det er tøft i livet mitt.

Følelsen er bekmørk, bekmørk, bekmørk

Talentet er teater.

Jeg i andre roller.

Dramatisere det indre i kroppen min, kroppen min,
kroppen min.

Hjertesiden føler jeg takten

Tempo som om jeg er evig, evig, evig

Fiendens allierte eller fiendens fiende?

KARL KÖNIG INTERNERT PÅ ISLE OF MAN I 1940

Illustrasjoner til sjelekalenderen av Karl König.

Tekst: John Baum: Illustrasjoner: Karl König Archive

I et velskrevet referat fra den internasjonale miljøkonferansen i Järna i april 2023 i bladet *Mennesket*, skriver Anne-Marit Bårdseth om Karl Königs bilder til de 52 ukeversene i Rudolf Steiners sjelekalender. En utstilling som var mulig siden konferansen skjedde i et samarbeid mellom Karl König Institute og Kulturhuset i Ytterjärna. Men i setningen: «Tegningene ble laget i en interneleir for fiendens allierte i 1940 på Isle of Man», har det sneket seg inn en feil. «Fiendens allierte» var jo det motsatte av realiteten, fordi det stort sett var flyktninger av jødiske avstamning som ble internert på Isle of Man i 1940. De var i realiteten fiendens største fiende.

Forut for krigen, fra 1936, hadde Karl König og en ungdomsgruppe møttes jevnlig i Wien. De fleste av dem var av jødisk herkomst. Fredag 11. mars 1938 kom disse unge til et møte i Karl Königs hjem, og han møtte dem ved døren og spurte: «Vet du at Hitler har invadert?»

I tilbakeblikket forteller Karl König om deres siste samvær i Wien: «Vi leste siste foredraget av *Ungdomskurset*, der taler Rudolf Steiner om erkeengelen Mikael's virksomhet i vår tid, og maner ungdommen til å gjøre det mulig for Mikael å gripe inn i dagens døende og forfallende sivilisasjon.» I Ungdomskurset sier Steiner: «Den tidsalder må begynne som hører Mikael til, som beseierer dragen. For dragens makt er blitt stor! Det er det vi fremfor alt må oppnå, hvis vi vil bli riktige ledere for ungdommen. For Mikael trenger på en måte en vogn for å komme inn i vår sivilisasjon.» Karl König fortsetter: «Vi – de tilstedeværende – lovet hverandre å holde fast ved den beslutningen vi en gang hadde fattet, og – hvor det enn måtte bli – å bygge den vognen som Mikael trenger for å komme inn i vår sivilisasjon. Med dette løftet gikk vi fra hverandre. Vi visste ikke hvilke hindringer som ventet oss, eller når vi ville komme sammen igjen.»¹

Flyktet fra Østerrike

Karl König og ungdomsgruppen flyktet fra Wien hver for seg, og etter hvert møttes flere av dem igjen i Kirkton House, ved Inch i det nordøstlige Skottland.

I mai 1940 var Storbritannia i krise. Torsdag 9. mai 1940, etter at Labour hadde nektet å tjene i et krigskabinett ledet av Neville Chamberlain, ble det enighet om at Winston Churchill skulle overta som statsminister.

¹ Sitatene er fra Hans Müller-Wiedemann, *Karl König*, Antropos 2011. Rudolf Steiners *Ungdomskurset* ble utgitt av Antropos i 1994.

Kirkton House i mai 1939 før interneringen.
Karl König (1902-1966) til høyre i bildet ved siden
av Tilla König.

Fredag 10. mai tiltrådte Churchill som statsminister. Ved dagry, samme dag, hadde tyske tropper rykket over den nederlandske grensen i øst, mens luftbårne tropper angrep Rotterdam og Haag. Lørdag 11. mai ledet Churchill det første krigskabinettmøtet. På dagsordenen sto en mulig invasjon av Storbritannia og internering av tyske og østerrikske borgere.

Pinsesøndag, 12. mai 1940, banket politiet på døren til Kirkton House. Alle mennene ble tatt med. Dette skjedde kun tre uker før en planlagt flytting til Camphill Estate. Fremtiden syntes usikker for kvinnene som ble igjen med barna. Men kvinnene og barna flyttet inn i Camphill 1. juni 1940 etter planen.

Mennene ble først internert i Duff House, Banff, så i Huyton nær Liverpool, og deretter i Central Camp, Isle of Man, som hadde plass til rundt 2000 menn på et trangt område bestående av 34 pensjonater, hvor det vanligvis bodde feriegjester. Blant de internerte var mange leger, kunstnere, musikere og akademikere, og et aktivt kulturliv utfoldet seg under oppholdet. Da skipet Arandora Star ble torpedert på vei til Canada 2. juli 1940 med tap av over 800 liv, mest internerte, snudde holdningene angående flytningene. Takket være Neville Chamberlain, mest kjent for München-avtalen fra 1938. Han kjempet for de internertes rettigheter i den Britiske parlamentet.

Av alle som bodde i Storbritannia under krigen, var flyktningene av jødisk avstamning de som opplevde Hitlers brutalitet nærmest. De ble senere kalt Hans Majestetets mest lojale borgere, og de var virkelig fiendens fiende.

Sjelekalenderbilder

To måneder før sin død skrev Karl König om sjele-

kalenderen i dagboken sin: «Igjen står jeg med ærefrykt overfor formen til disse versene, hver fiber synes gjennomsyret av det Rudolf Steiner hadde til hensikt. Det er som om selve det kosmiske ordet kommer til uttrykk i dem.»

De 52 bildene som König malte på Isle of Man er i dag tilgjengelige blant annet som bok, postkort eller online-sjelekalender. Les mer på www.karlkoeniginstitute.org

Hjertelig takk for artikkelen din, Anne-Marit! Det ga meg mulighet å forklare litt om omstendighetene omkring Karl Königs tegningene til sjelekalenderen!

Isle of Man i Irskesjøen ligger mellom England, Irland og Skottland. Øya er ikke del av Storbritannia, men er avhengig av Storbritannias militære forsvar og dermed underlagt deres utenrikspolitikk.
Kilde: Wikipedia

Om Karl Königs «Julefortelling»

Karl König med et av barna, Murtle House, Camphill 1953.
Foto: Karl König Archive

Tekst: John Baum

Det finnes et land for de levende, og et land for de døde, og broen er kjærligheten, det eneste som lever videre, det eneste som har mening.¹

Slik avslutter Thornton Wilder sin bok, *Broen over San Luis Rey*. Romanen begynner den 20. juli 1714 da den fineste broen i Peru raste sammen og fem reisende ble kastet i dyppet. En som vitner om denne tragedien, prøver å

bevise at det var en guddommelig inngripen snarere enn tilfeldigheter som førte til døden for de fem.

Tre dager før julaften i 1946 døde en liten gutt i Camphill i Skottland. Robert, kalt Bobby, var fire år gammel. I løpet av krigsårene hadde det nyetablerte Camphill vokst raskt og tatt imot oppimot 200 barn. En større eiendom med en gård huset gutter som var sendt dit av ungdomsdomstoler. Noen av disse prøvde å stikke av. På den andre siden av elven Dee, var det etablert et hjem for barn med meget alvorlige funksjonshemninger. Mange av disse barna hadde en forventet kort levealder på grunn av store kroppslige utfordringer. I huset ble de omhyllt av musikk, terapi og menneskelig varme. Denne kjærlige atmosfæren lever fortsatt i minnet mitt.²

Karl König som grunnla Camphill i 1939-40, var lege og kom til Skottland som flytning fra Østerrike. Han hadde stor empati for barna som hadde behov for spesiell omsorg. König var overbevist om at det i hvert menneske finnes en sunn ånd, og at det er legemet som kommer med ulike former for hindringer.

.....
1 Thornton Wilder: *Broen San Luis Rey*. Oversatt av Ronald Fangen, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1957.

2 John Baum (født 1945) vokste opp i den første Camphill i Skottland hvor hans foreldre, Alex og Thesi Baum, var medarbeidere. Renate Sleigh (1930-2020), Tilla og Karl Königs eldste datter, hjalp til med å stelle og mate barna. Hun kjente alle barna i Julefortellingen. I 2007 og 2019 fortalte hun John Baum om denne spesielle tiden.

I «Julefortellingen» blir vi med König på hans indre reise til 'sannhetens og livets land'. Dette skjer i forbindelse med at han skal pynte juletreet. Julaften er kjent som Adam og Evas dag, en dag da mange av oss tenner et lys på graven til de som har gått foran oss. Vi åpner våre hjerter; – vår kjærlighet er broen over til de døde. På denne 'reisen' møter König igjen barna og ungdommer som døde i Camphill disse første årene.

Et av barna i fortellingen sier: «Det er fint å være barn av Kasper Hauser.» Det refererer til en skikkelse som levde 120 år før barna og var fra et annet land. Kasper Hauser ble funnet i Nürnberg pinsemandag 26. mai 1828. Han var da rundt 16 år og nesten uten språk. Etter hvert klarte han å fortelle at han hadde tilbrakt livet i et mørkt rom, uten kontakt med omverdenen. Han hadde overlevd kun på brød og vann som noen satte inn i rommet hans. En dag i 1833 kom Kaspar Hauser hjem med et livsfarlig stikk i brystet, og han døde tre dager senere. Man fant aldri ut hvem som sto bak ugjerningen. Kasper Hausers særegne skjebne interesserte mange av hans samtidige. Kasper Hauser ble kalt 'Europas barn'. Karl König strevde over mange år å forstå Kasper Hauser korte liv.

Dødsfallene i Camphill disse første årene skyldes i stor grad de alvorlige funksjonshemningene som mange av barna hadde i livet. Dette kan forklares rasjonelt, men i sin Julefortelling tar Karl König oss med «over broen» og prøver å gi et innblikk i skjulte hemmeligheter han får tilgang til fra den andre siden.

Den unge Kaspar Hauser, blekktegning av Johann Georg Laminit, etter en etsning av Friedrich Fleischmann.
Wikipedia

En julefortelling

Karl König, 1946-47, Karl König Archive. Til norsk: Margit Engel. Bilder: Elisabeth Désirée Agnalt

Det var morgenen den 24. desember, den dagen som fra gamle tider bærer Adams og Evas navn. Jeg gjorde meg klar for å gå ut en liten stund, for å være alene med meg selv, ute på de golde markene og de skogkledte åsene. «Snart», tenkte jeg, «vil tidens store strøm igjen flomme over deg; barna, de voksne, gjestene ved måltidene og den knappe tiden til forberedelser. Men først en stund alene med deg selv og det stykket av Moder Jord som hun har gitt deg til å leve på for dette korte tidsrommet.» Så jeg tok frakken og skjerfet mitt, satte på meg hatten, og mens barna tumlet omkring i hallen og gangene og knapt la merke til meg, fant jeg min vei gjennom deres lek og rastløshet, åpnet døren og gikk ut.

Trærne i parken var bare. Buskene så mørke og stakkarslige ut, og en svak vind strøk gjennom luften og hørt ut som murring og stønning. Morgenen var grå. Skyene hang lavt og jevnt, og et hvitaktig lys omhylltet verden. Ja, det var vinter. Det hadde ennå ikke falt snø, men vannpyttene fra det siste regnværet lå der frosne. Jorden var hard, og for hvert skritt hørt en svak metallisk knirking; som om jorden ville støte fra seg foten som rørte ved den. De bare kvistene og grenene i sine forskjellige former, dannet harde konturer mot det hvite lyset, alt ettersom det var bøk eller lønn, bjørk eller ask. Hvert tre hadde sin egen individuelle form på gren og kvist – det var som om de sang, som mange melodier av én stemme eller ett instrument, som nå viste formen i sin skapelse. Disse frosne melodiene hadde blitt til former som omringet meg der jeg gikk, og buskene syntes å være variasjoner som ledsaget melodiene. Kvinter og oktaver, kvarter og oppløste sekster. Det var som om trærnes sang fikk farge av de forskjellige akkordene. Under alt dette hørt føttene mine på den bare mark, og ved hver takt som min fot slo, gikk jeg et skritt fremover.

Ute av parken kom jeg til de åpne markene. Mørk og brun lå jorden, brutt opp i furer, det så ut som om den lengtet etter at snøen skulle komme og dekke den med sin kappe for å skjule det som nå lå åpent og bart. Opp og ned i luften danset mørke kråker, en ravn skrek, og her og der kunne jeg se de hvite fjærene av måker som kom flyvende. Her ute var allting like bart og nakent

som Adam og Eva en gang i tiden hadde vært da de ble drevet ut av Paradiset og ble bevisst sin nakenhet. Ikke noe ord hadde blitt sagt da, ikke noen navn talt, ingen følelser ytret.

På marken til høyre for stien sto det en flokk sauer. De sorte snutene deres så ut som mørke flekker på den gulhvite pelsen. De sto der stille og fredelig og lette etter visst gress og neper som var lagt ut for dem. Det var ikke lenger et beite, men heller et elendig stykke jord, trådt ned av de nette små klovene til saueflokken.

Langsomt førte stien meg oppover. Jeg tok til ven-

stre, forbi et gårdshus. Bak huset sto to kuer som kikket opp da jeg gikk forbi. Å, hvor vakker var ikke brunfargen deres. De mørke øynene, syntes meg fremdeles å vitne om en tillit til at Adam og Eva en dag ville vende tilbake til Paradis. For selv om det var kaldt, dampet det fra kroppene deres. De holdt på den siste lille rest av liv og varme i en verden som nå var tilfrosset.

Da jeg fortsatte å vandre oppover, var det ikke lenger åkrer langs min sti. I stedet for gress var det lyng som dekket jorden. Harde, mørke stengler og grønne kvister hvor de visne og brune lyngklokkene fremdeles hang. Engen som før hadde sett ut som en gammel, men velklippet skalle, var nå forvandlet til en vill bunt av krøller som omkranset et hode.

Ved kanten ovenfor den lyngkledd skråningen begynte skogen. Trærne sto tett og rammet inn heia. Jeg tenkte at jeg ville dit opp. Å komme opp over lavlandet og kunne iakttå landskapet ovenifra. Da ville jeg se elva som fløt sakte og stille, med dens små øyer med trær og busker, markene og engene som rammet inn elvebredden, og hvis skyene ikke hang for lavt, ville jeg til og med kunne se havet og noen av klippene som det er så mange av langs kysten. Mens jeg tenkte alt dette, fulgte jeg et spor som ledet fra stien opp mot skogen. Lyngen raslet omkring bena mine, og vinden økte. Den slo som et gufs mot ansiktet mitt, og ble både kaldere og kraftigere, så jeg måtte holde på hatten, for ellers ville den blåst bort. Det ble vanskelig å puste, for vinden pisket hardt imot meg, og jeg måtte samle alt mitt mot for å fortsette videre oppover.

Da jeg nærmet meg de første trærne, mildnet stormen. Igjen kunne jeg puste med mindre anstrengelser, og alt ble mer rolig og fredelig. Så gikk jeg inn i skogen. En spurv kom og satte seg foran føttene mine, en hare hoppet forbi, stupte kråke og sprang videre. Også hjertet mitt hoppet plutselig over et slag og skyndte seg videre. Spurven fløy opp i luften, og da øynene mine fulgte den, var det som om pusten min strakte seg etter den. Blikket mitt møtte da en gruppe mennesker som kom fra lyngheia til venstre og var på vei inn i skogen.

Jeg skvatt da jeg så disse menneskene, for jeg hadde ikke trodd jeg ville møte noen her på denne ensomme stien. Hva ville de her i denne skogen? Det var jo fremdeles morgen, og nede i lavlandet var alle travelt opptatt med sitt arbeid. Var de tømmerhoggere eller gjeterer som var kommet opp hit?

Da jeg så nærmere på dem, la jeg merke til at det var en gruppe kvinner og ikke menn. De bar alle grå, vide kjortler, og på hodet hadde de et slags slør, lik det nonner og sykepleiersker bruker. Så vidt jeg kunne se på ansiktene deres, så de hverken gamle eller unge ut, men alle hadde rolige og vakre ansikter. I midten av gruppen gikk de tettere sammen, og fem av dem syntes å bære noe på sine utstrakte armer.

Jeg torde ikke nærme meg dem, men lurte på hva de bar her inne i skogen. Var det en kiste eller en vugge, var det en kurv med tørr ved eller en bære med et sykt dyr? Plutselig, før jeg fattet det, var kvinnene forsvunnet inn i skogen, og jeg kunne bare høre deres myke skritt og lyden av kjortlene i vinden.

Igjen hoppet hjertet mitt over et slag, liksom haren da den stupte kråke. Et kraftig vindkast fór gjennom trærne, grep fatt i en tykk gren, brakk den av og kastet den foran føttene mine. Spurven fløy opp og satte seg på den brukne grenen. Hjertet slo fortere, og jeg følte hvordan frykten tok tak i sjelen. Hadde jeg forsømt noe ved ikke å spørre dem om hvem de var og hvor de skulle hen? Men, man skal jo ikke være nysgjerrig og spørre fremmede hvor de skal. Likevel ble jeg grepet av en følelse av uro, og svetten brøt ut på pannen min, så jeg måtte ta av meg hatten. Jeg åpnet frakken, for plutselig var det blitt merkbart varmere. «Har vinden løyet? Er det blitt værromslag?», tenkte jeg. Jeg stirret inn i skogen, men kunne ikke se noe spesielt. Men jeg kunne høre en svak lyd, stille og myk, så vidt hørbar. Jeg ville gå mot lyden, men hadde glemt grenen foran føttene mine. Jeg snublet og ville falt, om jeg ikke hadde grepet fatt i et vakkert bjørketre med den høyre hånden. Da jeg fikk tilbake pusten, lyttet jeg igjen inn i skogen og kunne høre den svake lyden, som en fin tone. Det ante meg at den hørtes ut som når våren springer frem, og at den klang slik som det klinger i det grønne gresset når det begynner å spire. I det øyeblikket jeg forsto dette, viste gruppen av kvinner seg igjen, som nå gikk tett forbi meg. Bare noen trestammer skilte meg fra dem, og jeg kunne nå se hva de fem kvinnene i midten bar på. Aldri før hadde jeg sett disse kvinnene. Det var ti av dem, fem bar på noe, de andre fem var rundt dem. Jeg la også merke til at kjortlene deres ikke var grå, men at hver av de grå kledningene hadde et svakt fargeskinn, blåaktig, rødaktig, gult, grønt, hvitt, alle forskjellige fra hverandre og allikevel grå. Børen som de bar var ikke en kiste, det var heller ikke en vugge, og ikke en kurv med tørr ved eller en bære med et sykt dyr; det var et kors, formet av to bjelker lagt i kryss over hverandre, og utstrakt på korset lå kroppen til et lite barn. Barnets øyne var lukket, det pustet ikke, og allikevel så det ikke ut som om det var død. Det virket heller som om kvinnene var døde, selv om de beveget seg og gikk og bar. En av kvinnene bar hodeenden av korset, to bar fotenden og en på hver side av tverrbjelken. «Hva er dette», tenkte jeg, «hva er det som gjør at jeg måtte møte dette? Er jeg plutselig i jordens midte, og er dette de ti jomfruer, de fem kloke og de fem dårlige? Og hvor er lampene deres?» Mens jeg tenkte dette, sto plutselig en hane ved siden av meg – vakker, nesten pompøs i fargene – som gol inn i skogen. Som den ved å gale ville utslette alt rundt seg. Kvinnene forsvant for meg med sin byrde, som om

skogens dyp hadde slukt dem. Spurven var fløyet vekk, og haren var borte. Men varmen, som plutselig hadde steget, ble nå mer intens, og jeg måtte ta av meg frakken. Knappene hadde jeg allerede kneppet opp. Mens jeg gjorde dette, så jeg ned på jorden og oppdaget at den var dekket av et svakt grønnsvær. Fint gress spiret frem overalt fra jorden; bregner og sart gjøksyre og rundt tre-stammene sto det til og med hvitveis som nettopp hadde åpnet seg. Da deg løftet blikket, var det grønne skudd på buskene, og trærne begynte å få blader. Fugler, som jeg ikke hadde lagt merke til før, begynte å synge. Alt var så merkelig at hjertet mitt ikke torde å juble, selv om det var fylt med stor glede. På en måte følte jeg det slik fattige mennesker føler, når de tror de ikke har rett til å juble fordi de vet hvor fort gleden forsvinner igjen.

Jeg gikk inn i skogen, og det var helt naturlig at det var vår omkring meg og at jeg bar frakken min over armen og hatten i hånden. Luften var mild, og jeg husker jeg sang en sang:

Tro, o hjerte, tro
For du kan ikke miste noe
Ditt er det
Alt hva du har lidt
Alt hva du har levet.

Og grenene på trærne og bladene og alle buskene
hvasket i vinden og svarte meg i et stort kor:

Gjenoppstandelse,
Ja, ditt hjerte vil
Gjenoppstå
Når det har hvilt en liten stund.

Så gikk jeg videre, sang og ble sunget for, og følte, dypt inne i meg, at mitt hjerte er den mest dyrebare eiendel jeg har på jord. For troen lever i hjertet som en evig sang, som strømmer frem, som fra en fugl, og gjennomtrenger hele verden.

Jeg ble ikke forbauset da jeg plutselig så en stråle trengte gjennom det underlige demringslyset, og i denne lysstrålen kom det mot meg et skinnende ansikt. Det var skikkelsen til en yngling, og det syntes meg at jeg kjente ham, men det var som om det var lenge siden jeg hadde møtt ham. Da han så at jeg nærmet meg, strakte han ut armene og sa: «Så godt at du kommer for å besøke oss. Vi har ventet lenge allerede og tenkte at en dag ville du komme til oss.» Øynene hans skinte, og jeg visste at han virkelig mente det han sa. Jeg hilste på ynglingen, strakte ut hånden mot ham, men han grep den ikke, og jeg så hvordan en trist mine trakk seg om munnen hans og kom over øynene. «Kanskje senere, når du har gjenkjent meg, kan jeg gi deg min hånd til hilsen.» Likevel følte jeg meg omhyllt av hans lys, og jeg så at han ikke

var sint selv om jeg hadde oppført meg tankeløst og forhastet som så ofte. «Hvor er ditt hjem?», spurte jeg. Han fortalte at han bodde her i skogen sammen med de andre som hadde ventet så lenge på meg, og at jeg nå måtte følge ham for å komme dit. Han gikk rolig ved min side og smilte ned til meg, for han var, liksom de fleste mennesker jeg kjenner, høyere enn meg. Da vi gikk videre følte jeg et sting i hjertet, og jeg tenkte det allerede måtte være sent på formiddagen og at hele huset hjemme ventet på meg. For jeg hadde lovet å pynte ferdig juletreet og sette opp de siste lysene så snart jeg var tilbake.

«Ja, det er Adams og Evas dag», sa ynglingen stille, og jeg visste at han hadde lest tankene mine. Da han snakket, klang det som fra en streng i hjertet mitt som lenge hadde vært stum, og jeg oppfattet en tone som hørtes ut som «Harald». Da jeg så inn i øynene til ungdommen, gjenkjente jeg ham, og han smilte og la armen rundt skulderen min.

«Så jeg er i de dødes land», tenkte jeg. For Harald var en ung lærer som hadde kommet til oss sist sommer og som etter et kort sykeleie hadde dødd. Harald sa: «Det er ikke de dødes land», for han leste tankene mine. «Det er sannhetens og livets land, og menneskets vei leder hit.» Mens han sa det, la jeg merke til at skogen rundt meg lå i sin fulle sommerskjønnhet. Solen skinte gjennom bladverket på trærne, og tykk, grønn mose dekket jorden under meg. Myggen summet, og en øyestikker sto stille høyt oppe i den lysfylte luften over en liten dam. Ved siden av dammen sto et lite hus, bygget av grovt tømmer, og på forsiden var det en eng der det vokste kornblomster og skogstjerner, hvit karve og gylden ringblomst. På engen lå en liten pike, knapt to år gammel, i en hvit kjøle i solen, og i døren sto en gutt som holdt en bukett ville alpefioler i hendene. Han smilte til meg da vi kom nærmere og ropte: «Vi forbereder Brorskapet». «Hvilket Brorskap?», tenkte jeg ved meg selv. «Hva mener han?» Gutten kom mot meg og ga meg bukett med alpefiol. Å, hvor de duftet, og jeg som ikke hadde sett dem på årevis! «Vokser de her oppe i det fjerne Skottland?» Gutten løftet armene, som for å vise meg hvor jeg var, og da så jeg en dypblå innsjø omringet av høye fjell, og dammen ved huset lå på den skogkledd skråningen opp mot ett av fjellene som omringet innsjøen. «Gjett hvor du er?», spurte gutten. «I livets og sannhetens land», svarte jeg. «Ja», svarte gutten. «Men dette landet har så mange forskjellige landskapsformer.» Og jeg la merke til at det var morgen, at solen sto i øst og månen i vest, og at himmelen over meg var dyp blå. Mellom klippene på den motsatte bredden av innsjøen, langt i det fjerne, skinte den høye, snøkledd toppen av et fjell. «Er Østerrike dødt?», spurte jeg. «Ja, det har dødt», sa ynglingen Harald, «slik at det kan leve i sannhetens land.» Ved disse ordene sprang den

lille piken som hadde ligget i gresset opp og kom mot meg. «Kjenner du meg fremdeles? Mitt navn er Mary», ropte hun. «Mary Isabella!», sa jeg. «Så deilig å se deg så frisk og lykkelig, og du har til og med lært å gå. Det kunne du ikke da jeg så deg sist. Da trodde vi alle at du var død, du lå der så liten og blek i en hvit trekiste.» «Menneskene tror alltid det, men her er det annerledes enn det noen av dere tenker, her i livets land blir tankene til sannhet.»

Plutselig hørte jeg noen som sang over meg, og da jeg så opp, så jeg en pike som satt i grenene av stort fikentre. Da hun så meg, stoppet hun å synge og svingte seg ned fra gren til gren, så fort som et ekorn, og kort tid etter sto hun ved siden av meg, med røde kinn og strålende øyne. «Christine», sa jeg, «kan du klatre og synge?» «Hvorfor skulle jeg ikke det?», svarte hun fort. «Tror du vi er lamme bare fordi vi ikke kan bevege lemmene våre? Eller stumme om vi ikke kan snakke, eller døve hvis vi ikke kan høre?» «Jeg skal aldri tro det igjen», svarte jeg. «Hvorfor var du så lei deg da jeg døde, sist høst? Og hjertet ditt så fylt av frykt – det gjorde det vanskelig for meg å se lyset.» Jeg senket hodet og husket min svakhet og frykt.

Bak huset var det bygget et skjul, og frem fra det kom enda et barn til syne. Det var en kraftig gutt med lyst hår. Det var en sann glede å se ham. Han så lykkelig ut. I hånden hadde han en øks, og da han så meg, sa han: «Nå kan jeg felle trær og kutte av grenene, for dette lille huset blir for lite for oss, og vi må bygge et større.» «Kan du allerede bygge hus, Wayland?», spurte jeg, «husker du, i gamle dager kunne du bare bygge slott av sand.» «Ja», svarte han, «men det var også fint, for i hvert av de slottene, som ble bygget av sand, kunne en av tankene mine leve – da forsvant de alltid ut av hodet mitt. For det var så fullt av tanker i hodet mitt at jeg alltid måtte bygge nye hus for dem. Inne i disse husene var tankene tilfredse.» «Og nå», sa jeg, «kan du bygge hus av tre for å bo der sammen med dine venner». «Ja», sa han, «der hvor treet ikke har noen vekt og kroppen ikke er tung. Hvor solen skinner fra morgen til kveld gjennom jorden og hvor stjernene skinner ned fra himmelen om dagen. Der er det godt å leve. Vi forbereder Brorskapet.»

Nå hadde Wayland sagt de samme ordene som den eldre gutten hadde sagt da han ønsket meg velkommen ved døren. Hva mente de når de sa: «Vi forbereder Brorskapet.»

En til liten pike kom ut av huset. Hun var kraftig bygget og så sterk ut. Hun hadde store brune øyne og et fint ansikt. «Å Sheila», sa jeg, «hva har du gjort i huset? Har du laget mat til de andre?» Hun så forbauset på meg og sa: «Jeg er så glad for at du er kommet hit, men vet du ikke at man trenger ikke å lage mat her? Her, hvor det er så godt og fredelig, behøver du ikke å

spise. Husker du hvordan maten der nede skar gjennom maven min, og så måtte jeg dø helt alene, fordi jeg ikke kunne si ifra hva som hadde skjedd med meg? Jeg visste det, men jeg var glad, for endelig hadde den dagen kommet som jeg hadde ventet på så lenge.» «Ønsket du alltid å dø?», spurte jeg. «Helt siden jeg ble født». Da dette ble sagt, sto den store gutten som hadde gitt meg bukettene med alpefiol frem og sa: «Jeg ville også dø, da jeg satt i hagen med Lila. Det vi alltid snakket sammen om, det var om døden, og den dagen da jeg for første gang kunne gå uten vanskeligheter, visste jeg at nå var det slutten for meg. Da vi gikk på den smale stien der langs klippene, kom plutselig et stort mørke og omhylltet meg, som en stor, mørk fugl med utsprede vinger. Da jeg endelig fikk kontroll over denne store frykten, lå jeg ved bunnen av klippene, ganske nær ved sjøen. Det var vidunderlig å høre de drønnende bølgene og vite at de sang meg inn i døden.» «Ja, Carrick», sa jeg, «men vet du også hvordan din far og mor led og alle dine lærere også, for verden gjorde oss ansvarlige for din død?» «Jeg visste det ikke, men jeg følte at jeg ikke ble ledet inn i sannhetens land på en riktig måte. Også du hadde sviktet, og jeg hadde så stor tro på deg.»

«Ja, Carrick, jeg sviktet», sa jeg. «Jeg var full av frykt, og bekymringen for arbeidet vårt trykket mitt hjerte.» «Akkurat dette følte jeg», svarte Carrick, «og derfor forbereder vi Brorskapet.»

Mens han snakket, løp plutselig alle barna over til Harald, de pekte inn i skogen og sa, fulle av glede: «Nå, nå kommer de! Nå kommer de!» Og der kom virkelig de ti kvinnene med sin bær. Men som de hadde forvandlet seg! Kjortlene deres strålte nå i glødende farger, og jo nærmere de kom, desto mer svevende syntes skrittene deres å være. Trekorset strålte som om det var opplyst innenfra, og barnet som lå på det, hadde åpnet øynene og smilte til de andre barna. Prosesjonen hadde nå kommet frem til den blomsterdekte engen, og kvinnene løftet barnet fra korset og la det på gresset.

Korset steg opp i høydene og ble forvandlet til skyer som raskt løste seg opp inn i himmelens blå. Jeg så forbauset opp, og da jeg så ned igjen, sto barnet der allerede, oppreist, på sine føtter. Det så litt usikkert og hjelpeløst ut, men kunne akkurat klare å gå. «Bobby», ropte jeg, «kan du allerede gå!» «Ja, hvorfor ikke?», sa han stille og rolig. «Å, Bobby, det var forferdelig for meg da jeg hørte at du var død. Jeg trodde alltid at du ville leve og lære å gå, og så var plutselig alt borte.» «Men nå kan jeg gå», sa han, «og, du vet at det er bedre at det går så fort, for nå kan også jeg hjelpe til å forme Brorskapet.» «Ja!» ropte alle barna, «la oss forme Brorskapet!»

Christine kom, tok Bobby ved hånden og ledet ham til huset, og da hun sto i døråpningen, nikket hun til meg for å vise at jeg også skulle komme med.

Nå husket jeg på de ti kvinnene som jo fremdeles

måtte være her. Men da jeg så meg rundt, kunne jeg ikke se noen. Var de forsvunnet igjen? Harald kom mot meg og sa: «De er våre fargede vinduer mot verden.» Og da så jeg lys i mange farger spille over engen, huset og dammen, var jeg tilfreds med svaret.

Christine og Bobby hadde allerede gått inn i hytten, og jeg skyndte meg etter. Inne var det et enkelt rom. På den tømrete langveggen hang det et bilde, og under, litt til siden, sto en stol hvor det satt et menneske. Det var mørkere inne, og øynene mine måtte først venne seg til det svake lyset. Men så gjenkjente jeg ham. Han nikket til meg, full av glede og sa: «Snart er jeg klar, og da vil jeg følge korset som forsvant inn i lysskyene.» «Ja,

Sandy», sa jeg, «du har vært her i mange år, allerede». «Jeg er kjernen i Brorskapet og har ventet lenge», svarte han.

Nå så jeg nøyer på bildet på veggen. Christine som fremdeles holdt Bobbys hånd, sto under det. Christine hadde vært dypt opptatt av å vise Bobby alt. Nå pekte hun på bildet og sa: «Dette er Kaspar». «Kaspar i huset?», spurte Bobby. «Ja, Kaspar Hauser», sa Christine.

Nå gjenkjente også jeg bildet. Det var av en ung mann i fattigslige klær, med nakne føtter som blødde, og i hendene holdt han en stor hatt som om han ville hilse på hele menneskeheten. «Hvorfor er bildet av Kaspar Hauser her?», tenkte jeg. Sandy så på meg og sa: «Vet

du det ikke?» Jeg svarte at jeg kanskje kunne forestille meg det, eller i alle fall kunne ane det, men helt sikker var jeg ikke. Derfor sa Sandy: «Da jeg kom hit, bygget jeg denne hytten. Du vet det var for mange år siden, og i begynnelsen visste jeg ikke hvorfor jeg gjorde dette. Det levde som en lengsel i hjertet mitt. Jeg samlet grener og planker, og hjelp fikk jeg overalt. Da hytten var ferdig bygget, var det riktig slik, hjertet mitt ble rolig og fredelig, og jeg elsket å sitte i hytten og vente, men jeg visste ikke på hva. Solen kom og gikk, og det var alltid vakkert og fredelig her oppe. Jeg plantet blomster foran hytten, og ofte så jeg ned på den blå sjøen. Mange ganger kom moren min for å besøke meg, og hun sa at jeg skulle bli med henne til en annen hytte hvor mange av slektningene våre oppholdt seg, men jeg kunne ikke, for bare jeg så vidt tenkte på å dra, ble hjertet mitt fylt av en frykt og lengsel, som bare forsvant når jeg hadde gjenvunnet min gode vilje og beslutsomhet for å bli.

Så en dag, da jeg igjen så ned på den blå sjøen, så jeg en ung mann komme gående oppover fjellstien. Han hadde hengt støvlene sine over skuldrene, føttene hans blødde, og det var vondt for ham å gå. Da han endelig kom frem til engen, kunne jeg se ansiktet hans som var vennlig, men fylt av vemod, og han sa: «Endelig!»

«Endelig», tenkte jeg, «hva mener han?» «Endelig kan jeg gjøre hytten som du har bygget til min egen». «Din egen?», spurte jeg og ble svært forbauset siden det jo var min hytte. Men han fortalte meg, igjen og igjen, at han så etter hytter hvor de barna kunne tas inn, de som ikke ville bli hos sine venner og slektninger, barn som søkte en annen skjebne enn den gamle.

«Men vil du også la meg være igjen i hytten?», spurte Sandy. «Ja, selvfølgelig. Du skal ta vare på den, og vi skal forberede Brorskapet sammen. I det han hadde sagt dette, tok han en sky som akkurat drev forbi, hyllet den om seg og forsvant i den. Jeg hørte hvordan han begynte å hulke, og så begynte det å stråle sterkere og sterkere fra det punktet hvor hjertet hans måtte være, og lyset ble sterkere og vakrere. Så drev skyen bort, og han ble igjen synlig. Han holdt et bilde i hendene som lignet på ham selv, og dette ga han til meg og sa: «Heng dette bildet opp i hytten, for det vil gjøre den til mitt sted.» Det gjorde jeg, og siden da forbereder vi Brorskapet.»

Jeg var forbauset over alt dette, for jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre med det. Jeg husket godt at Kaspar Hauser hadde stått meg svært nær, og jeg visste at hans vesen var forbundet med det arbeidet vi streber med. «Ja, slik er det», sa Sandy.

Idet de siste ordene ble sagt, og som for å styrke dem, gled en liten hånd inn i min, og da jeg så ned, så jeg en liten gutt som sto ved siden av meg. Han hadde et lyst, strålende, ansikt som så opp på meg, og han

holdt meg fast om hånden. «Jeg er også her», sa han. «Det er fint å være et barn av Kaspar Hauser». «Ja, Philip», svarte jeg. «Det er godt å være i denne hytten og forme Brorskapet i livets og sannhetens land.» Philip smilte stille mens jeg snakket, og jeg ble glad i mitt hjerte, glad for å se dette barnet så lykkelig, et barn som alltid hadde vært så trist og lidd så mye, der nede i dalen. Så gikk jeg ut av hytten med Philip ved hånden. Barna var alle samlet rundt Harald og så opp på ham. Han fortalte dem noe jeg ikke kunne høre. Jeg sluttet meg til barna, men fremdeles var øynene og ørene mine lukket. Jeg kunne høre lyder og toner, men deres innhold og mening var nå skjult for meg.

Så løftet Harald hånden og pekte mot øst, og der hvor han pekte, gjennom skogen, så jeg langt, i det fjerne, men også veldig nært, en eng. På engen vokste det blomster, og på gresset mellom blomstene lå det et lite barn. Hjertet stoppet for jeg så at det var vår lille Harry. Harald nikket, som for å bekrefte mine tanker. «Ja, han forbereder seg på å dra ned til lavlandet. Han var med oss bare noen få dager, bare en kort stund.» Så forsvant åpningen og skogen lukket seg igjen. Jeg sto blant barna, og tårene strømmet fra øynene mine selv om jeg var lykkelig og tilfreds. «Å», sa jeg, «forbered Brorskapet, for nå forstår jeg hva dere gjør. Jeg kan ikke beskrive det, men jeg føler det i min sjel, at dere former et hjerte som utstråler styrke ned til lavlandet gjennom ti fargede vinduer. Et hjerte som gjør at livets og den nye troens blod kan strømme, ned fra det som er oppe, og opp fra det som er nede.»

Mens jeg sa dette, sprang hjertet i brystet mitt liksom haren hadde gjort på stien opp mot livets og sannhetens land. Igjen hoppet det over er slag, før det begynte å slå og hamre så jeg måtte ta meg til brystet.

Så åpnet jeg øynene. Det var lyst overalt omkring meg. Jeg satt på en krakk, og bak meg og over meg sto det store juletreet med sine tegn, men som ennå ikke var tent. «Nå vil jeg sette på lysene og henge på eplene, så er alt klart for i kveld.»

Mens jeg gjorde alt dette, følte jeg hvordan hjertet mitt ble varmere, det var som en strøm av glede og vel-signelse fylte det. Ikke bare fordi det var jul, men fordi jeg endelig visste at alle barna, både de som lever her i lavlandet og de i det høyeste, hviler i hendene til Ham som fyller sannhetens og livets land med sitt lys og sin kjærlighet.

Nå hørte jeg skritt utenfor, mange stemmer og sang: «Stille natt, Hellige natt.»

Stemmene sang, og igjen hoppet hjertet mitt da det sa:

«Ja, det være så.»

Eskil Rundberget

1975 - 2023

Tekst og foto: Dag Balavoine

Eskil Rundberget døde fra oss på Vallersund den 19. oktober. Helena Lemcke har skrevet et dikt til Eskil, som hun leste i bisettelsen i Jøssund kirke.

Vi tenner et lys

Vi tenner et lys.
La det brenne helt ned.
Hvis den skulle slukke,
tenner vi et lys til.
Med ild og flamme og sollys.
Varme i din sjel.
Solen stråler,
kommer gjennom kisten,
og du ligger der med masse blomster rundt deg.

Helena Lemcke

«Lytteøvelser» – om felleskap, indívid, idéer og virkelíggjóríng

Tekst og foto: Sissel Jenseth

Hør Johan Ahlbom, lærer på videregående trinn på Steiner-skolen på Skjold, i en podcast der han forteller om etableringen av skolen, og hvordan han ble lærer på Skjold i 1993. Han snakker om oppvekst i Järna, utdannelse i marinen og da han ble flyverinstruktør i USA. Men også hva han tenker de unge trenger i dag, om lekens betydning – både for barn og godt voksne, og om da hans far Pär Ahlbom gjorde bort seg på en fin restaurant i London. Sendingen varer en time og tre kvarter, og den er inspirerende og morsom å lytte til. Den kan høres her: rss.com/podcasts/lytte

Podcasten «Lytteøvelser» er etablert av David Måkestad. Utgangspunktet hans er samtaler med mennesker som i ulik grad har tilknytning til steinerskolen og antroposofi, og at de forteller fra egen biografi, men også om sine intensjoner, arbeid og tanker om tilværelsen.

I tillegg til Johan Ahlbom, har David samtale med lærer Lars Kolstad, som blant annet arbeider på Sosialpedagogikk på Steinerhøyskolen, og med Espen Tharaldsen om hans bok Hverdagens forvandling. Den varer to og en halv time. I løpet av høsten og vinteren vil det legges ut flere samtaler. Podcasten finnes også på nettsiden www.davidmakestad.no

Johan Ahlbom viser elevarbeidet på skoleverkstedet i 2016.

De helende kreftene i håndverkspedagogikken

Tekst: Kjell Helge Johansen
Foto: Momo Waldorfskole

Momo steinerskole ble opprinnelig kalt Heilpädagogisch Waldorfschule. «Heilpädagogisch» handler om å fremme de helende kreftene i mennesket. Oversatt til norsk blir navnet til «helsepedagogikk», noe som ikke er like dekkende som det tyske begrepet. I Sverige har de en bedre oversettelse, de kaller det «läkepedagogik» som betyr noe i retning av å helbrede.

Momoskolen ønsket et mer nøytralt navn, som både elever, foreldre og myndigheter kunne nikke anerkjennende til. Vi valgte å kalle det «håndverkspedagogikk». For det ligger til grunn for alt vi gjør.

Utenforskap

Elevene våre kommer fra den offentlige skolen, som med sine kompetanse- og ytelseskrav har skapt et hav av unge mennesker som kjenner på utenforskapet i det å ikke takle skolehverdagen. De føler seg ofte som tapere. Så hektes de av de ordinære opplæringskravene og får «spesialpedagogikk». Et lurebegrep som i praksis betyr enda *mer* av det de er dårligst på. For slik er lovverket: Du har rett til spesialpedagogiske tiltak hvis du ikke er i stand til å nå måloppnåelsen i faget på normert tid. Det vil si *mer* regning, *mer* norsk, *mer* engelsk osv. Og merk; bare mer av de såkalte «kjernefagene», men ikke mer av sløyd, musikk, skolekjøkken, kunst eller kroppøving.

Det er ikke rart ungdommen gir opp. Et evig strev med det som de kanskje hater. Med det kommer utenforskapet. De føler seg ufullstendige, ikke inkluderte, rare og kanskje dumme. Det oppstår skolevegring, vondt i magen, vondt i sjelen, vondt i livet, fysiske lidelser og diagnoser, nettopp fordi kropp og sjel henger sammen.

PPT, BUP og utredninger

Så kommer PPT, BUP og utredninger og undersøkelser som til slutt konkluderer med behov for enda mer spesialpedagogikk. Nye diagnoser står for tur som ADHD, Tourettes Syndrom, tilstander innen Asperger-

aspektet og mange andre navn. De fungerer i beste fall som «trøst», for nå kan man si: «Det er diagnosen som forårsaker det.» Men diskusjonen om hvorvidt «høna eller egget» kom først, den uteblir.

Ja, jeg setter ting på spissen nå! Men mine erfaringer tilsier at det ofte er slik. For noen elever kan en ekstra

innsats i teorifagene være det som skal til, men for et stort antall er behovet annerledes. Men hva hjelper det når høvelbenken er ryddet bort og skolekjøkkenet nedlagt? Praktiske fag evalueres heller ikke, eller teller innenfor måloppnåelsesgaloppen. De nevnes bare i vakre taler om «læring for hele mennesket» og abstrakte forskningsrapporter som konkluderer med «viktigheten av ...» – uten at virkeligheten forandres for elevene.

Oppnår resultater

Noen elever og foreldre er heldige og får høre om Momo Waldorfskole. Ofte blir de tipset av ansatte hos BUP og PPT som har sett at vi har oppnådd resultater. For med vår håndverkspedagogikk kommer resultatene. Ikke alltid selvfølgelig, men svært ofte. Elever som kommer til oss, får snudd opp ned på sine forestillinger om hvordan læring foregår. «Er dette en skole?» spør gjerne både foreldre og elever. De kommer inn på skolegården og ser elever som er i full gang med smia. Elever som står i romfartsliknende drakter og har både hode og hender nede i en bisverm mens de henter opp honninggullet. De ser elever som spikker kroker og krympekopper, elever som vever eller som lager kunst i smeltet glass. De ser også elever som slakter høner, klipper sau, vasker, karder og spinner ullen som de strikker til sokker, luer og skjerf. De oppdager at elever kjører skurtreskere og traktorer, at de graver, sår og høster i jorden. De hører om turer ut i naturen og overnattingsturer, der elevene kommer glade og stolte hjem etter å ha overnattet i f.eks. en snøhule.

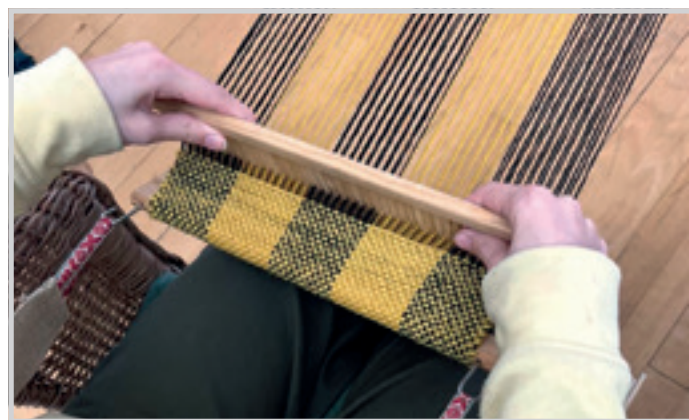
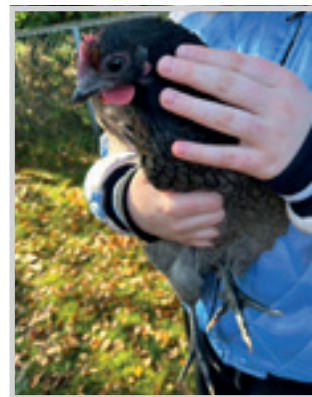
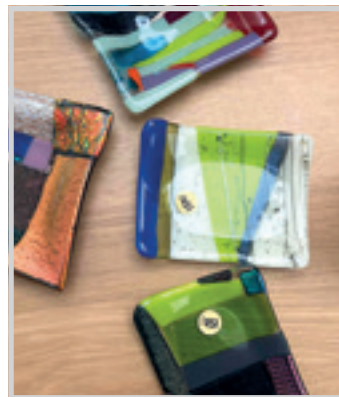
Teori knyttes til erfaringer

Også hos oss arbeider elevene med matte, norsk, engelsk, historie og geografi. Men fagene knyttes til det de har erfart. Slik som f.eks. egen saueklipping og den industrielle revolusjonen. De får høre om konfliktene mellom veverne og fabrikkene som med hjelp av dampmaskiner og maskinell veving tok levebrødet fra hjemmeveverne. Eller når elevene tar egendyrket rødkål og bruker saften som en indikator på syre og base, eller de oppdager sammenhengen mellom en solsikkeblomst og Fibonacci's tallrekke. De får lage butikk, regne ut priser og selge egenproduserte varer på markeder og messer. Slik henger teori og praksis sammen. Liv og lære stemmer.

Skaperidentitet

Ganske snart ser vi forandringen hos elevene. Taperidentiteten som de kom med, skifter plass med skaperidentiteten. «Vi kan!» «Jeg får det til!» «Jeg er dyktig!»

Ofte opplever vi endringer allerede etter høstferien. Foreldre forteller at eleven som tidligere ikke klarte å

Heilpedagogikk = Helsepedagogikk = Håndverkspedagogikk på Momo-skolen.

komme seg på skolen regelmessig, nå sitter klar når dro-sjen eller skyssen dukker opp for å hente. Noen tør etter hvert å ta bussen selv, eller sykle. For noen ble høst-ferien uendelig lang og kjedelig, de bare lengtet tilbake til skole, vennskap og skaperglede.

Selvfølgelig er det hverdager også her. Sorger og gleder i livet. Skuffelser og smerter i det sosiale feltet. Men færre slike opplevelser. Voksnettheten rundt elevene er stor, og vi håndterer de fleste sakene.

Trang til å lære

Alle barn er født med trangten til å lære og bli flinkere. Elever som får en interesse, vil ofte ha en intens egenaktivitet for å dyktiggjøre seg selv – helt uten pådriv utenfra. De glemmer seg bort i timevis når de hengir seg til aktiviteten. Tid og rom forsvinner, og konsentrasjonen er på topp. Glemte er tidligere «konsentrasjonsvansker».

Men kanskje var det ikke barnet det var noe feil med, de var bare symptom på en skole med metodevansker og målforvirring. For matematikk er ikke et mål, men et middel for å forstå verden. Det samme gjelder de andre

fagene. Vår tid har snudd alt dette på hodet. Middelet er blitt målet.

Sammenheng og livskompetanse

Målet for undervisningen på Momo-skolen er slik Aron Antonovsky formulerte det i sin forskning: «The sense of coherence». Følelsen av sammenheng. «At ting henger på greip», som det heter på godt norsk.

Tre forutsetninger er nødvendig ifølge Antonovsky for at ting skal «henge på greip»:

1. at ting er *forståelig*; at du skjønner det som skjer med deg, og rundt deg.
2. at ting har *mening*; at du har en lengsel etter noe som gir livet en dimensjon.
3. at ting er *håndterbart*; å mestre grunnleggende situasjoner i livet. Livsmestring.

Den som oppnår noe av dette, vil ha fullt brukbar måloppnåelse og en god sjanse for å lykkes i livet. Dette utgjør Momo Waldorfskoles skoleplan som vi har statlig godkjenning for å gjennomføre; og vi kaller det håndverkspedagogikk! Med den kommer lærelysten!

Arbeid og anerkjennelse

Tekst: Ingrid Gammelsæter Ursin

I bacheloroppgaven i sosialpedagogikk fra 2022 setter Ingrid Gammelsæter Ursin søkelyset på unge mennesker med lettere utviklingshemming og deres mulighet til å inkluderes i det ordinære arbeidslivet.

Blir i liten grad gitt sjansen

Som tidligere daglig leder for en vernet arbeidsplass, fikk jeg mange års personlig erfaring med denne tematikken. Min erfaring er at unge med lettere utviklingshemming, som selv ønsker å prøve seg i det ordinære arbeidslivet, i liten grad blir gitt sjansen til det. Den gruppen det vil være snakk om, er unge mennesker i alderen 18-25 år med en diagnose og/eller kognitive vansker som autisme eller asperger syndrom, men som har en så lett grad at de ikke uten videre oppfattes som utviklingshemmede.

I vårt samfunn er arbeid en stor og viktig del av menneskers liv. Å kunne arbeide har stor verdi, økonomisk så vel som personlig og sosialt. Gjennom arbeidet kan mennesker realisere sine evner og føle mestring, skape verdier og være kreative, være til nytte og hjelpe andre, og føle tilhørighet til og berike felleskapet. Det er derfor viktig at samfunnet på best mulig måte legger til rette for at unge utviklingshemmede kan ta del i arbeidslivet.

Tre anerkjennelsesformer

I dagens samfunn gir arbeidslivet individet muligheten til selvrealisering ved å ta del i et arbeidende fellesskap. Deltakelse i dette gir individet muligheten til å få bekreftelse gjennom tre anerkjennelsesformer, definert av den tyske sosialfilosofen Axel Honneth. Det sentrale i denne teorien er at mennesket blir seg selv gjennom andre, hvor hver og en av de tre anerkjennelsesformene; (1) primærrelasjoner, (2) rettsrelasjoner, og (3) verdirelasjoner, er en del av utviklingen.

Den første anerkjennelsesformen omfatter primærrelasjoner som kjærlighet, vennskap og familie. Dette er grunnleggende mellommenneskelige relasjoner, som legger grunnlaget for utviklingen av empati og selv tillit. Et eksempel her er det emosjonelle forholdet mellom foreldre og barn.

Den andre anerkjennelsesformen omfatter rettsrelasjoner som rettigheter og forpliktelser. Dette er grunnleg-

gende juridiske relasjoner som legger grunnlaget for selvrespekt og for personlig og sosial integritet. Anerkjennelse utvikles og opprettholdes her i et gjensidig forhold av respekt for hverandres rettigheter. Individets selvrespekt er basert på rettigheter som kommer alle borgere til gode. Et eksempel er rettighetsforholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker.

Den tredje anerkjennelsesformen handler om verdi-relasjoner som ære og solidaritet. Dette er grunnleggende verdiskapende relasjoner, som legger grunnlaget for utviklingen av sosial og personlig verdsetting. Deltagelse i verdifelleskap gir grunnlag for utvikling og anerkjennelse av individets ferdigheter. Et eksempel her er relasjonen mellom en yrkesutøver og de verdier som individets utøvelse av yrket måles opp mot.

Axel Honneth understreker at disse tre anerkjennelsesformene forutsetter og bygger på hverandre, eksempelvis i utviklingen av individets verdighet.

Automatisk utelatt

Utdanningsløpet er naturlig nok en sentral arena for å forberede de unge for arbeidslivet. En viktig døråpner til arbeidslivet er arbeidspraksis i løpet av videregående skole. Arbeidet med å få elevene ut i praksis begynner imidlertid ofte for seint i skoleløpet. For meg røper denne forklaringen at skolene nok blir stående veldig alene med ansvaret for hvordan veien til den enkelte elev vil se ut etter endt skolegang. NAV og kommunens koordinerende enhet kommer gjerne først inn i bildet når eleven nærmer seg 18 år, og da ofte med anbefaling om uføretrygd.

NAV unnlater ofte å vurdere arbeidsevnen til unge med lettere utviklingshemming i alderen 18-19 år, men heller sender dem direkte videre som kandidater for uføretrygd. Man kan spørre om hvorfor dette skjer? Et sentralt punkt er folketrygdlovens §12-5, den såkalte «kurantparagrafen». Denne paragrafen åpner opp for å tilby uføretrygd uten at NAV må vurdere en brukers arbeidsevne. Hensikten kan være god, men for unge med lettere utviklingshemming bygger den et hinder i løypa.

I en rapport fra 2017 kommer det fram at 80 % av unge mennesker med utviklingshemming får uføretrygd når de er 18-19 år. Dette tyder på at uføretrygd gis automatisk ved myndighetsalder uten en arbeidsvurderings-

David Newbatt, 2020. Bildet er hentet fra davidnewbatt.com/2020/12/13/landscapes med tillatelse.

avklaring. Kun 3 % i denne gruppa er registrert med å ha et ordinært arbeidsforhold. Det vil si, 97 % av unge mennesker med utviklingshemming er ikke registrert med et ordinært arbeidsforhold.

Kurantparagrafen er omdiskutert for øyeblikket, siden det kan hevdes at den i praksis innebærer en diskriminering. Norge signerte FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne i 2007, og i 2013 ble den ratifisert. Det vil si at Norge har forpliktet seg til å oppfylle kravene som står i konvensjonen, inkludert artikkel 27, som retter seg mot arbeid og sysselsetting.

Tilrettelagt arbeid

Etter videregående skole tilbys noen sysselsetting i skjermede virksomheter for Varig tilrettelagt arbeid. Tildelingen betinges av at det på forhånd er utført vurdering av andre arbeidstiltak, og at disse er funnet

å være uaktuelle. Det er en betingelse at arbeidstaker mottar, eller kommer til å motta, uføretrygd.

Innenfor sine rammer, organiserer Camphill-landsbyene arbeidslivet på sin måte oppfyller FN-konvensjonen. I landsbyene er alle del av det samme arbeidsliv og av et økonomisk fellesskap. Alle føres aktivt inn i arbeidslivet, og alle de tre anerkjennelsesformene til Honneth oppfylles. En skiller ikke mellom vernede arbeidsplasser og ordinært arbeidsliv.

Samtidig skiller en i landsbyene mennesker med utviklingshemning ut som «landsbyboere», til forskjell fra «medarbeiderne». Og en skaper et felles arbeidsliv ved å inkludere alle i vernede arbeidsplasser, ikke ved å inkludere mennesker med utviklingshemning i ordinære arbeidsplasser.

På denne måten skaper et likeverd ved «å snu storsam-

funnet på hodet». Storsamfunnet har ikke de samme forutsetninger som Camphill-landsbyene. Mitt spørsmål er imidlertid hvordan kan en organisere det norske storsamfunnet, med dets ordinære arbeidsliv, på en måte som legger grunnlaget for det samme likeverdet og den samme gjensidige anerkjennelsen som vi finner i Camphill-landsbyene.

Sosialpedagogens rolle

På bakgrunn av det jeg har fremhevet om arbeidets betydning, og den lave graden av arbeidsdeltakelse for mennesker med lettere utviklingshemming, etterlyser jeg en mer aktiv sosialpedagogisk tilnærming tidlig i utdanningsløpet. Dette kan være med på å skape muligheter for den enkelte elev, og for å veilede elevene når dette er aktuelt. Sosialpedagogen er en som kan opparbeide kontakt med den enkelte elev, ved å bygge trygghet og tillit, og kan være den som veileder ut ifra tanker og ønsker som eleven har. Denne prosessen bør starte allerede i første skoleår på videregående skole.

Sosialpedagogens kompetanse handler mye om tilrettelegging og relasjonsbygging. I det store bilde kan man se sosialpedagogens tilstedeværelse som en «rød tråd» gjennom hele arbeidstiltaksprosessen, fra starten av videregående skole til ansettelse i ordinært arbeid.

Et eksempel fra min erfaring er da eleven «Henrik» på en videregående skole skulle ut i praksis på en arbeidsplass. Yrkespraksisen skulle skje på en Rema 1000-butikk, til å begynne med en dag i uka. Henrik er en sterk, arbeidsvillig og trivelig gutt med diagnosen Asperger syndrom. De første fem gangene hadde Henrik med seg en sosialpedagog fra skolen, som skulle hjelpe til med å legge til rette for at Henrik og hans nye kollegaer fant tonen. I begynnelsen var arbeidsgiveren veldig bekymret for om de kom til å ha nok ansatte på jobb til å følge opp Henrik, og til å passe på at alt gikk bra når Henrik skulle utføre arbeidsoppgaven sin, nemlig å fortløpende fylle varer i hyllene.

Grunnholdningen som sosialpedagogen og Henrik ble møtt med, var at Henrik verken hadde faglig kompetanse eller de nødvendige ferdighetene til å utføre oppgaven alene, men følges opp av andre ansatte i hele arbeidstiden. Det ble også mumlet om at dette egentlig var økonomisk destruktivt for bedriften. Og de dystre spådommene slo til: Det viste seg at det ble for mange hyller og beskjeder fra ulike ansatte for Henrik til å holde styr på.

Sosialpedagogen visste imidlertid allerede ut ifra sin kjennskap til Henrik at han måtte ha enkle og oversiktlige oppgaver. Hun tipset de ansatte om at de heller burde gi Henrik ansvaret for bestemte hyllerader og varetyper til å begynne med, for så å utvide til flere hyller etter hvert. Sosialpedagogen var også tydelig på hvor viktig det var at Henrik tilbrakte lunsjpausen sin sammen med de andre kollegene, slik at han ble en naturlig del av fellesskapet, og ikke en hjelpetrengende klient «i utkanten».

Disse enkle grepene ga en positiv effekt. Henrik fikk kjenne på stolthet ved å ha en arbeidsoppgave som han mestret, og at han fikk høste anerkjennelse fra sine nye kolleger i sitt nye arbeidsfellesskap. Arbeidsgiveren fikk kunnskaper og erfaringer som førte til en holdningsendring, og har nå ansatt flere mennesker med utviklingshemming i samme butikk.

Holdningsendring

Det krever innsats fra flere aktører og ikke minst en holdningsendring hos samfunnet for øvrig – både fra aktører i næringsliv, skoler og hjelpeapparat og ikke minst fra alle oss andre. For i bunn og grunn handler det om forventninger og holdninger til utviklingshemmede. Målet alle aktørene her samles om, er å kunne tilrettelegge slik at unge med lettere utviklingshemming på lik linje med andre medborgere kan arbeide i det ordinære arbeidslivet, og slik anerkjennes for sitt personlige bidrag og motta lønn som godtgjørelse for sitt arbeid.

Kilder:

Erlandsen, Terje: *«Jeg arbeider, altså er jeg»*. Oslo: Sosialterapeutisk forbund (2017) https://uddannelsemarjatta.dk/wp-content/uploads/2020/01/Rapport-Terje-E.-Jeg-arbeider-altså-er-jeg_.pdf
 Honneth, Axel: *Kamp om anerkjennelse*. Oslo: Pax Forlag AS (2008)
 NAKU: *Supported Employment* (2019) <https://naku.no/kunnskapsbanken/supported-employment>
 Wendelborg, C. Kittelsaa, A. M. & Wik, S. E.: *Overgang skole arbeidsliv for elever med utviklingshemming*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning (2017)

*Bacheloroppgaven er forkortet og tilrettelagt for LandsByLiv av redaksjonen. Den kan leses i sin helhet på www.steinerhoyskolen.no/annet/studentoppgaver se Gammelsæter, Ingrid: *Arbeid og anerkjennelse, Bacheloroppgave i Sosialpedagogikk, 2022.**

– Det viktigste er å forstå Rudolf Steiner

Tekst: Sissel Jenseth
Foto: Sverre Lunde

Dette var Cato Schiøtz' sluttreplikk på Litteraturhuset 6. november da boken *På mange barrikader. Essays og artikler* ble presentert for et interessert publikum. Utsagnet kan stå som en bekreftelse på Catos interesse og vedblivende innsats for

Rudolf Steiner og antro-

posofien gjennom mange år. Ikke minst hans villighet til å påta seg styreverv! Og hans evne til å stå opp for Rudolf Steiner når det stormer i mediene utad, samtidig som han har bistått og støttet bevegelsens mange ulike grener og virksomheter innad.

I sommer fylte Cato Schiøtz 75 år, den 26. juli. I den anledning ville Frode Barkved, Kaj Skagen og Peter Normann Waage ære sin venn med et utvalg av hans egne foredrag, essays og artikler. Ikke minst om antroposofi. Og i løpet av få måneder forelå boken, med et portrett av Cato selv på forsiden, utgitt på Dreyer forlag.

På mange barrikader. Essays og artikler består av tre deler: «Den aldri hvilende Cato», der hovedpersonen selv omtales og intervjues. Det åpner med Kaj Skagens novellistiske «Portrett av Cato». Deretter følger «Juss, litteratur – og litt til» som innledes ved Peter Normann Waage. Denne delen inneholder bidrag om dommen

Cato Schiøtz i samtale med Rune Slagstad på Litteraturhuset 6. november.

mot Knut Hamsun, Torgersen-saken og to lengre essays; om Henrik Ibsen og Olav H. Hauge. Den siste og største delen i boken omhandler Catos hovedinteresse: «Antroposofi». Bolken introduseres av Frode Barkved, og den inneholder to generelle orienteringer om antroposofi og en artikkel om antroposofi og kristendom.

På litteraturhuset 6. november var Rune Slagstad bokbademester, og han innledet samtalen med å henvise til den «offentlige» Cato Schiøtz; en medialt agerende forretningsadvokat fra en medisiner-familie, der bestefar Carl Schiøtz var «Oslo-frokostens far». Deretter fløt samtale gjennom de fleste av boken tema, til stor glede for publikum.

Felleskap som læringsprosess – den nye individualismen

Vilnis Neimanis og Corinna Balavoine.
Artikkelen har stått i Årsmelding 2022 Camphill

VILNIS: – Hei Corinna! Jeg lurer på hva du tenker om forholdet mellom individ og fellesskap etter så mange år å ha vært med på å skape Camphillfellesskap?

CORINNA: – Jeg tenker at det er flere typer fellesskap, og at det er flere måter å være et individ i et fellesskap. Et kor, for eksempel, er et fellesskap, og det finnes korøvelser. Alle må være til stede og øve sammen for at det kan bli til. Det magiske skjer når alle individuelle stemmer skaper en helhet. Men øvelsene fortsetter – den enkelte øver å lytte på de andre og tilpasse seg styrken og hastigheten til de andre stemmene. Jo mer et kor øver, desto mer kommer nyansene frem, og jo mer blir det til en helhet.

VILNIS: – Jeg har alltid trodd at vi i Camphill prøver å skape et fellesskap hvor det individuelle, individet står i sentrum, hvor vi ikke først og fremst ønsker å styrke et diffust felles gode, men den enkeltes individuelle bestrebelse.

CORINNA: – Kanskje det. Men når kormedlemmene leser hverandre og retter seg etter hverandre, for eksempel når de synger a cappella – da må individet være sterkt og skapende og våkent.

VILNIS: – I vår biografi er vi først en del av et felles-

skap, et medlem av en familie – og ofte må vi forlate familien vår, i alle fall for en stund, for å finne oss selv, for å bli et selvstendig menneske. Man adskiller seg fra de andre i familien for å bli et individ. Som den «for-tapte sønnen» i Bibelen. Men hvordan finner vi tilbake til fellesskapet? I dag hører vi jo at alle er så egoistiske. *Alle tenker på seg selv – bare jeg tenker på meg!* Kan vi begynne der?

CORINNA: – *Alle tenker på seg selv – bare jeg tenker på meg!* Egentlig er denne replikken ikke så dum, morsom eller selvmotsigende som jeg først trodde. For å virkelig å være et individ, må jeg først fokusere på meg selv, ikke sant? Ingen andre kan gjøre det for meg. Og jeg kan ikke gjøre det for en annen.

VILNIS: – Et fellesskap av «selvopptatte» individer! Kanskje det er mulig hvis jeg virkelig klarer å reflektere over min egen selvopptatthet, se verdien i den, for i denne prosessen kan jeg også oppdage, innse viktigheten av andres selvopptatthet? Det må være en likevekt her. Etter hvert innser jeg det, gjør jeg ikke? For finnes det mennesker som ikke er selvopptatte? Karl-Martin Dietz har skrevet en veldig god bok som heter «Hva er etisk individualisme? Rudolf Steiners frihetsimpuls i dag.» (Antropos 2020) Der beskriver han det han kaller den gamle og den nye individualismen. Den gamle individualismen er: *Alt dreier seg om meg*. Den enkelte må instrueres av samfunnet, som fører til sosialisering av individet. Den nye individualismen virker annerledes. *Alt kommer an på den enkelte*. Da gjelder det også meg selv. Individet må instruerer seg selv. Dermed har det også et ansvar.

CORINNA: – Det er en fin forvandling av selvopptatthet. Vi blir opplært til å tenke på oss selv først, for eksempel under hver flyreise. Hvis du kommer i oksygennød, må du ta oksygenmasken på deg selv først ... Er dette feil?

VILNIS: – Nei, det er ikke feil. Nettopp der kommer alt an på den enkelte. Tar jeg ikke oksygenmasken først på meg selv, nettopp for å kunne hjelpe andre? Slik jeg kan se etter andres behov når mine behov blir møtt?

Rudolf Steiner sier at fellesskapet virker helbredende bare når det er skapt i menneskesjelens speilbilde, og når hvert enkelt individs sjelekraftvirker i fellesskapet. Her kommer det fram to sider, og det er nødvendig at begge sidene, disse impulsene (bevegelsene), er til stede samtidig. Er det ikke slik? Et fellesskap der min sjel kan gjenkjenne seg selv som i et speilbilde av fellesskapet, og hvor min sjelekraft kan være aktiv deltagende? Er det mulig? Jeg tenker at denne samtidighet er en virkelig stor utfordring?

CORINNA: – Ja, som menneske kan jeg være så selv-opptatt at jeg gir meg selv en overdimensjonerte betydning, eller jeg kan forsvinne inn i en følelse av ikke å bety noen ting – hverken for fellesskapet eller verden. Som personlighet beveger jeg meg stadig mellom disse to «stedene», og jeg klarer ikke alltid å holde balansen – å være midt imellom, både ydmyk og virksom. Et individ i et fellesskap kan holde balansen med denne formuleringen: *Alt kommer an på den enkelte*, som da også gjelder meg selv.

VILNIS: – Hvor begynner et slikt felleskap? Hvordan kan man danne fellesskap hvor hvert enkelt medlem stadig blir et sterkere individ? Hvor det ikke må gi opp sin individualitet for fellesskapet, men heller inngår i et fellesskap som styrker hvert individ.

CORINNA: – Jeg tenker det kan være inspirerende å tenke på fellesskapet som en stor skoleklasse; vi er stadig i læringsprosesser med oss selv og med andre. Jeg ble nylig sterkt berørt av et bidrag fra en ung medarbeider i praksis hos oss, Alaisa Remocal. Hun fikk i oppdrag å lede en morgensamling og valgte da å snakke om budet: «Elsk din neste som deg selv.» Hun spurte: «Hvordan viser vi kjærlighet?» Og så fortalte hun om «The Four How's of Love», som hun hadde lært seg. Det dreier seg om *måten* vi tenker, snakker, føler og handler. Så kom hun med noen tanker og eksempler fra sine erfaringer om livet i et fellesskap: «Vi bør bygge hverandre opp ... snakk godt om hverandre ... det er viktig å vite hvordan du skal ta imot komplimenter og samtidig være ydmyk ... hvis du ser at en har vanskelig for å gjøre noe, tilby hjelp ... ikke la skitten oppvask

Fredsengelen Vallersund. Foto: Will Browne

ligge i vasken slik at en annen må ta den ... vær punktlig, for det viser respekt.» Hun ga deretter en beskrivelse av hvordan individet kan vokse i et fellesskap. Det som vi bearbeider i oss selv som individ, beriker fellesskapet. Så sa hun: «Men viktigst av alt, du bør først elske deg selv, for du kan ikke gi kjærlighet hvis du ikke har den inne i deg.» Mens hun fortalte, oppsto et stjerneøyeblikk. Det var et øyeblikk hvor det skinnende og sarte i individet ble synlig for oss andre i fellesskapet. Det gjorde meg veldig glad.

INDRE FRED

(– Å líte på deg mín gutt)

Tekst: Frode Nilstun

Høsten 2021 skrev jeg om «En pensjonert helsepedagog med ny venn på 10 år» i LandsByLiv 51. Han er nå blitt 12, og vi er om mulig blitt enda bedre venner, og har funnet en felles interesse i Peer Gynt.

Nikolai finner boka i bua vår og sier at jeg skal lese (eller spille) den for ham. Vi har også funnet fjernsynsteaterets versjon fra 1986 der Toralv Maurstad og Wenche Foss utfolder seg på Nasjonalteateret. Den ser vi på Pc'en. Men ikke hele på en gang. Gang på gang ser vi de samme scenene. Nikolais mor og jeg planlegger seriøst at det blir Peer på Gålå neste år.

Jeg tenkte lenge hva skal jeg ha som kveldslektyre for ham etter to år med «Farfars vott». Valget falt da på «Mor Åses død». Kanskje noen synes det er for trist og dramatisk for en 12-åring, men Nikolai liker først og fremst ord og rytme og rim.

Jeg spiller det for ham som et dramatisk dikt, og noen ganger føler han seg som Peer, men mest som Åse der hun ligger og leiter etter roen for å gå over i en ny tilstand.

Etter hvert kommer små replikker tilbake fra han.

Jeg sier:

«Gå bort? Hva er det du snakker?

Hvor er det du akter deg hen?»

Så kommer det fra ham:

«Akk, Peer, mot enden det lakker;
jeg har ikke langt igjen.»

Eller når vi har kommet til St. Peter:

«... og skjenker det søteste vin.»

Og han svarer ivrig:

«Vin! Har han også kaker?»

Malte Vinje har satt melodi til den siste monologen i forbindelse med det sosialpedagogiske stevnet «Peer for alle» som foregikk på Gålå i 2009. Den synger jeg som avslutning. Og en gang da Nikolai var lagt, sangen sunget, aftenbønn bedt, og jeg skulle til å gå ut av rommet, stopper han meg og sier.

«Hva!»

«Hva?» sier jeg. «Hva mener du?»

«Hva! Peer!»

Nikolai med Peer! Foto: Frode Nilstun

Og så går det opp for meg at jeg hadde glemt slutten,
når husmannskonen kommer inn og oppdager Peer og
mor Åse.

Hva? Peer! Nå, så er vi over
den tungeste sorg og nød!
Herregud, hvor godt hun sover - -
Eller er hun - ?

Hysj, hun er død.
Få mor med ære begravet.
Jeg får friste å fare herfra.
 Skal du langveis fare?
Mot havet.
 Så langt?
Og lenger enda.

Jeg er blitt mer og mer begeistret for Peers geniale
måte å hjelpe moren over terskelen, ikke med dop og
bedøvende medisin, men med fortellingen. Han lytter til
hennes uro og plager. Han forvandler uro og plager til
bilder av sledeferden med dombjeller; over isen; under
granene, og frem til det lysende slottet.

Der ser jeg slottet seg høyne;
Om litt så er kjørselen slutt.
 Jeg vil ligge og lukke øyne
 og lite på deg min gutt!

Peer hjelper henne til indre fred.

Det hele må jo være en moralsk intuisjon hos Henrik
Ibsen.

Nikolai leser Peer Gynt. Foto: Ruben Khachatryan

Tonenes ríke – en sangopplevelse med funksjonshemmede barn

Tekst: Knut Dannevig. Foto: Wikipedia

Sang, akustisk virkelig sang, løfter livene våre. Mange som omgås barn, unge eller venner, tror at de for å ta initiativ til sang, selv må være en sangerkapasitet. Det er tvert om, vi må våge å by på oss selv for å få sangen i gang. Jeg skal her fortelle om en slik sangopplevelse under en utflukt med funksjonshemmede barn. Men først om en helt uventet sangsituasjon.

Vuggesang til en nyfødt via telefon

Stedet var en stor institusjon for mennesker med spesielle behov på Østlandet hvor jeg var miljøterapeut. Det var ikke ofte at jeg besøkte personalkantinen, men denne formiddagen satt jeg der med en kaffekopp og et rundstykke. Plutselig kom kantinedriveren bort til meg: «Det har kommet en telefon til deg som visstnok skal være svært viktig. Du kan gå til telefonautomaten ved inngangen.» (Dette var lenge før mobiltelefonens tid.)

Full av bekymring løftet jeg av røret for å høre hva slags beskjed jeg skulle få. En fremmed mannsstemme sa «Hallo!» med opprømt røst, og fortsatte: «Dette er Sofienberg, psykolog Sofienberg. Snakker jeg med Knut?»
 «Ja, hva er det det gjelder?»
 «Unnskyld forstyrrelsen, men kunne du gi meg et lynkurs i vuggesang?»
 «Jo, hvis du vil, så gjør jeg gjerne det en dag eller en kveld.»
 «Du skjønner, jeg ringer fra fødeavdeling på sykehuset. Vi har fått en liten sønn for en time siden.»
 «Gratulerer da! Og så ringer du til meg?»
 «En av mine kolleger har fortalt at du er en som kan å lære bort vuggesanger.»

«Jeg vil gjerne gjøre mitt beste. Jeg er jo bare selvlært. Gi meg et tidspunkt, så jeg kan komme hjem til dere.»
 «Nei, det er alt for sent, barnet har jo nettopp kommet! Jeg ringer for å spørre deg om du kan være så snill å synge en vuggesang i telefonen?»
 «Hm, det passer litt dårlig. Jeg står i en stor kantine her med masse folk omkring meg.»
 «Gjør ikke noe, jeg står i en telefonkiosk på sykehuset.»
 «Vi får prøve da, Sofienberg. Vi skal bare nynne uten ord. Jeg prøver på en gammel båndull fra Setesdal. Pentatone sanger som denne er alltid lette å lære.»
 «Fint! Å, tusen takk!»
 «Nå skal jeg nynne foran, og du skal nynne etter. Først bare jeg. Så bare du. Vi tar bare to og to linjer ad gangen.»

Psykolog Sofienberg var riktig lærenem (etternavnet er fingert). Folk som gikk forbi i kantina glodde og smilte av meg hver gang jeg sang inn i telefonrøret. Vi øvde de enkle, vakre folketonene, om og om igjen. Til slutt klarte han melodien helt alene. Lynkurset kunne avsluttes, og Sofienberg takket og sa at han gledet seg til å gå inn til mor og barn. Da kunne også hun lære seg vuggesangen. Tilbake til bordet mitt var kaffen kald og lunsjpausen for lengst over. Men hvordan hadde Sofienberg kommet på å spørre akkurat meg?

Hvorfor er pentatone sangstemninger så viktig for barn?

Femtoneskalaen er lys, vektløs. Den er på en måte uten begynnelse og slutt. Pentatone melodier kan gå og gå uten å tape energi. Slik er også barnets lek. Alle mennesker er båret av individets dyptliggende toner i luftstrømmen: Tonekvaliteter er sjelens element og samtidig dens håp under alle forhold. For barn har de

pentatone stemningene en velgjørende, harmoniserende kraft. Slike toner kan skape et lyst, inderlig og beskyttende livselement.

Rudolf Steiner vektlegger den positive betydningen som pentatone melodier og kvintstemninger kan ha for barn. En av de tidlige pionerene for steinerpedagogikken her i landet ivret for å ta disse rådene fra Rudolf Steiner på største alvor. Hun vektla sanger med slike tonestemninger helt opp mot niårsalder. En pentaton sangpraksis er en god pedagogisk måte å lære barn å synge rent og å samsynge fulltonende av hjertens lyst. Dette bør naturlig nok begynne i barnehagen og i hjemmet. I småskolen bør man dyrke sangglede med dette i tankene, ledig og utvungent.

Steiner legger den største vekt på åndedrettets gåter når det gjelder pedagogikken opp til fjorten-femtenårsalderen. I de fire første av disse skoleårene bør man ha femtone-skalaen med som stemningsskaper. I praktisk pedagogikk gjelder ideelt sett lærenes sans for – hva til hvilket alderstrinn.

De pentatone stemningene og naturtonene er så mye mer enn bare en metode. Deres melodier og sanger kan pleies som en kultur. På sin måte er dette en hjelp til å slå ring om barndommens kvaliteter og det menneskelige. Dette som innledning til det etterfølgende intermesso.

25 søvnløse barn

I en stor sal ligger 25 barn på madrasser på gulvet og skal sove. Ingen av dem finner roen. Noen av barna hadde ikke overnattet utenfor institusjonen på flere år, men bare bodd på avdelingen. Døgnet på en slik avdeling er meget spesielt. Nå befinner vi oss på en nedlagt campingplass langt inne i de store skogene.

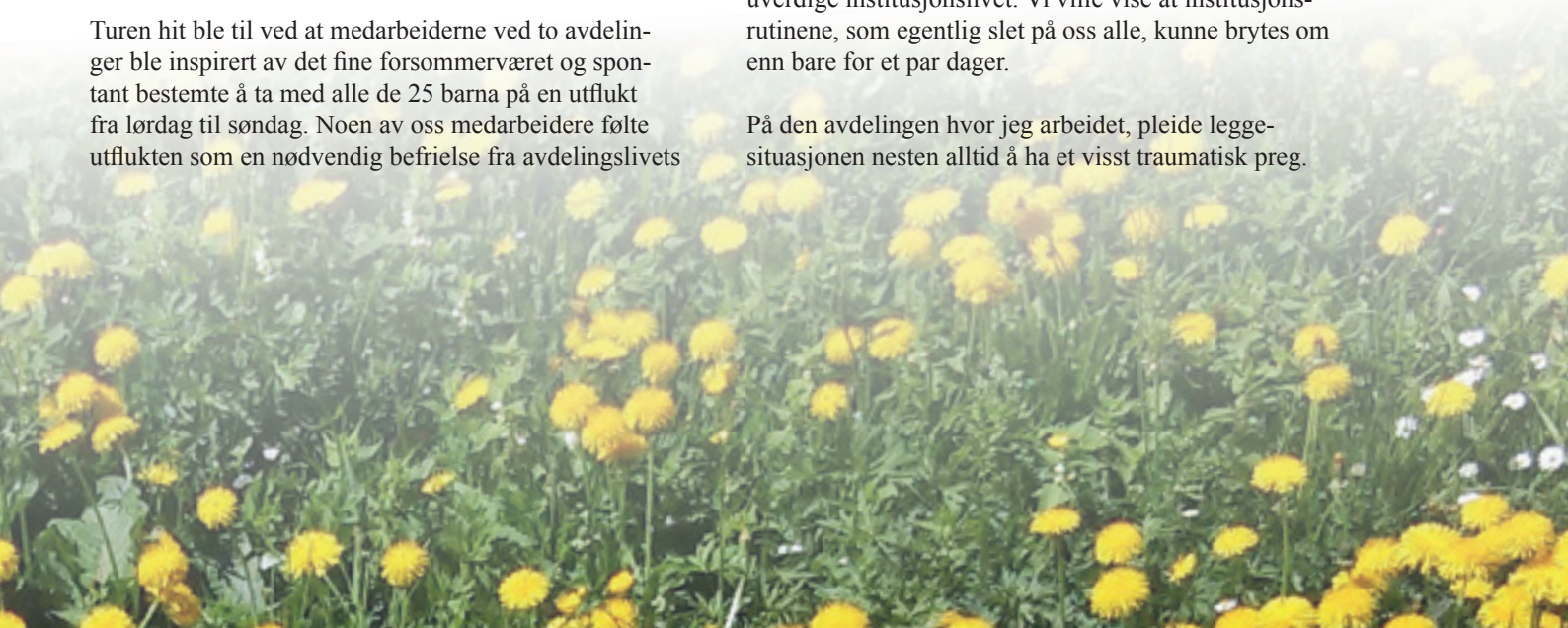
Turen hit ble til ved at medarbeiderne ved to avdelinger ble inspirert av det fine forsommerværet og spontant bestemte å ta med alle de 25 barna på en utflukt fra lørdag til søndag. Noen av oss medarbeidere følte utflukten som en nødvendig befrielse fra avdelingslivets

ensformige rutiner. I stedet for å arbeide etter turnusplanene, skulle alle gjøre en felles innsats, men ansvaret for natten, det skulle nattevakta ta. For også hun var blitt med oss. På natten skulle hun ha oss andre som bakvakter etter behov. Noe lignende denne turen hadde aldri skjedd før.

Hele lørdagen tegnet til å bli svært vellykket. Campingplassen lå ved en elv som rant ut i en liten sjø, og stedet var fra gammelt av en finneboplass. Barna var yre av glede, noen nesten himmelfalne og ville bare sitte i gresset og sanse. Blomsterengen var gul av løvetann i blomstring. Store, gamle lønnetrær sto gylne av søte blomster. Tusener av bier og humler summet flerstemt og danset sin kosmiske sang til solen. Det var egentlig en naturens festdag. Ute på enga sto et falleferdig fotballmål hvor noen fotballinteresserte gutter byttet på å stå i mål eller å dribble omkring. Flere ble med på kanotur langs den glitrende, stilleflytende elven. Langs stranden gikk en gammel gressgrodd vei hvor de yngste kunne være med på trilletur sammen med hun som alltid måtte sitte i rullestol, men som alltid var så blid.

Forsommerdagen hadde velsignet oss alle. Da kvelden kom, var luften mild og ennå full av ange. Måltrost og svartrost hadde begynte sine kveldssanger. Det var for vakker til å legge seg. Som andre barn ville også disse barna være oppe litt til, og litt til. Omsider lå 25 livlige og overstimulerte barn i nattøy på madrassene sine i en stor provisorisk sovesal. Vi medarbeidere hadde vært lettsindige, for vi hadde ikke innsett at barna ikke ville bli i stand til å roe seg ned, langt mindre sove. Alle medarbeiderne lå derfor på gulvet sammen med dem. Med «klapp og kos og klem» skulle barna forhåpentligvis finne søvnen. Men ingenting av dette nyttet. Det lå an til et kritisk antiklimaks. Vi som hadde tatt initiativet til turen, hadde bare villet bryte det monotone og i lengden uverdige institusjonslivet. Vi ville vise at institusjonsrutinene, som egentlig slet på oss alle, kunne brytes om enn bare for et par dager.

På den avdelingen hvor jeg arbeidet, pleide leggesituasjonen nesten alltid å ha et visst traumatisk preg.

Noen barn lengtet hjem, noen lengtet etter å få et hjem. Språkferdighetene var ufullstendige hos de fleste, men alle kunne gjøre seg forstått. En gutt pleide alltid å gå i ring på gulvet til han sovnet og måtte løftes i seng. En pike prøvde på kveldene med sin sørgmodige stemme å få nattevakten for seg selv. Hun ville hjem. En gutt rugget seg i søvn i sengen sin, i timevis kunne han dunke i veggen. Andre også slet.

Nå var vi her ute i skogen. Spontant kom én ide. Jeg håpet å få alle medarbeiderne med meg i en pentaton sang som jeg nettopp hadde lært. Den hadde toner og rytme som svarte til den situasjonen vi var i. Det finnes jo toner for enhver situasjon i livet. Det dreier seg om å bli berørt – her og nå – av en lys trøst og en høyere eksistensiell trygghet.

Med en lavmælt, alvorspreget stemme holdt jeg en liten tale til mine medarbeidere og håpet på å bli forstått: «Nå kan vi alle prøve en spesiell godnattsang som kanskje kan roe oss ned. I kveld passer den like godt til oss voksne som til barna. Den er ganske enkel. Vi bruker ingen ord. Vi skal bare nynne. Jeg er forsanger og nynner foran, dere nynner etter. Vi skal synge som om sangen aldri tar slutt. Alle må bli liggende på gulvet, unntatt jeg, som sitter i midten. Jeg begynner på de første tonene. Deretter skal dere synge for meg. Slik kan alle lære melodien og etter hvert synge samtidig med meg. Vi nynner langsomt, rundt og rundt, uten stans. Vi skal fortsette rullerende minst en halv time. De første som må finne roen, er oss selv. Hvis alle barna har roet seg ned etter den første halve timen, kan antakelig noen av dere begynne å liste dere umerkelig ut, en og en. Sangen må ikke stanse opp, den må bare gå og gå. Fornem selv når du kan forlate plassen din. Ingen må si et eneste ord. Og husk, ikke begynn å prate like utenfor huset. Sangen må synges litt høytidelig. Dette er ikke noen morosang. Jeg blir sittende og nynne helt til nattevakta kommer halv elleve. Hvis alle følger forslå-

get mitt, skal nok dette gå bra. Blir dere med på det?» Alle var positive og nikket bekræftende.

Den dempede pentatonsangen vår lød virkelig vakkert. Barna ble på en vennlig måte overrumplet, ja fasinert, og nesten alle prøvde litt etter litt å nynne med. Pentatone sanger som denne er lette å synge. Ingen skingrende stemmer overdøvet de andre. Noen av barna var svært musikalske. De vektløse tonene ble drevet frem av sin rytme. Versene hadde tre ganske korte, milde toner; som i løftende, lyse bølger gled over i to dype og langsomme. Sangmotivet avsluttes med noen få toner lik en strømmende elv mot havet. Koret vårt ble selve den glidende elven.

Ved vår felles sang roet barna seg umiddelbart. En etter en forsvant de hen mot søvnens hav. Til slutt kunne medarbeiderne forsvinne lydløst ut av salen. Jeg satt igjen og nynnet alene. Det var min oppgave å våke. Vinduet mot den mørke skogen sto åpent, ute fløyttet svarttrosten sin melankolske tolkning av livet. Jeg lovet meg selv at dette øyeblikket, det burde jeg aldri tillate meg å glemme.

Barneskjebner som kunne skjære en i hjertet, ble forsonlig løftet opp i tonenes legedom. Vi ble båret av noe som var større enn oss selv. Neste morgen kunne nattevakten med sin rapport melde: «Alle hadde hatt en rolig natt.» En stor mildhet var kommet over oss alle.

De fire lys

Tekst: Karin Keller. Illustrasjon: Elisabeth Husebø

På en adventskrans stod fire lys og brant. I den stille førjulstid – når nettene er mørke og kalde – kunne man høre hvordan lysene snakket sammen.

Det første lyset suknet og sa: «Jeg er fredens lys. Mitt lys skinner, men menneskene lever ikke i fred.» Lyset flamme ble mindre og mindre, til det til slutt slukket.

Det andre lys flakket og sa: «Jeg er troens lys. Men mitt lys blir nesten ikke sett lengre, menneskene vil ikke lengre vite om det gudommelige. Det er ingen mening at jeg brenner.» En kald trekk kom gjennom rommet, og det andre lyset slukket.

Da sa det tredje lyset med trist stemme: «Jeg er kjærlighetens lys. Og selv om menneskene snakker hele tiden om meg, så vet de lite om hvilken betydning jeg har. Færre og færre ser mitt lys skinne.» Og etter en siste blafring, sluknet også det tredje lyset.

Et lite barn som hadde sittet stille i rommet og hørt hva lysene sa, begynte å gråte. Det så på lysene og sa: «Vær så snill! Dere må ikke slukne. Dere må brenne! Ellers blir det så mørkt, så mørkt, og jeg trenger deres lys!»

Da tok det fjerde lyset til orde og sa: «Ikke vær redd! Så lenge jeg brenner, kan også de andre lysene tennes på nytt. For se, jeg er håpets lys!»

Da tok barnet en liten trepinne, tente den med det fjerde lysets flamme, og fikk de tre andre lysene igjen til å skinne.

Gjenfortelling fra «Sinn-volle Geschichten» av Gisela Rieger som har samlet ulike fortellinger, sitater og dikt.

KIROFONETIKKSKOLEN I NORDEN

Vi inviterer til grunnkurs i utdannelsen **14.-17. mars** og **23.-29. juni** i 2024.

Kurssted: Fokhol Gård ved Hamar, Norge
Mer info: www.kirofonetikk.no

Barn fødes med viljen til språk, med en iboende språkdannende kraft. Den er liksom et frø og vekkes til liv med morsmålet. Åpenheten og en dyp evne til å lytte forvandles til den nye ferdigheten å tale. Det er uendelig kompliserte og eksakte bevegelser som er nødvendige for å frembringe språklydene. De «læres» ubevisst, som et ekko på det som gjennom hørselen trenger inn i den ennå myke og mottakelige barneorganismen. Gjennom morsmålet skjer sosialiseringen.

Pedagoger og helsepedagoger kan oppleve hvordan språkutviklingen og den kroppslig-sjelerlige utviklingen hører tett sammen. Barn trenger ofte hjelp i sin utviklingsprosess.

Med Kirofonetikken har vi en metode, et verktøy som får hele kroppen til å lytte. Lydenes kvalitet blir lettere å gripe fatt i, slik at språkfeil kan rettes opp. Kirofonetikken kan støtte behandlingen av bl.a. talevansker, uro, angst, stress, lærevansker, fin- og grovmotoriske problemer, hyperaktivitet, lese- og skrivevanskeligheter.

Den som tar imot kirofonetikk, kommer inn i en intensiv lytting og medskapende bevissthet. Terapeuten står fokusert i forbindelse med språklydenes lovmessigheter. Disse formidles som strømningsformer gjennom en taktil massasje, samtidig som de uttales.

Den rolige og oppmerksomme stemningen som oppstår i rommet der kirofonetikk utøves, kan oppleves som en helende impuls i seg. Det indre sjelerommet styrkes og harmoniseres.

Kirofonetikken har vist seg å ha virkninger langt utover språk-vanskeligheter. Den har støttende virkninger ved organiske sykdommer, kan være til hjelp i biografiske krisesituasjoner og virke som livgivende salutogenese.

Dr. Alfred Baur, som utviklet kirofonetikken, sier det slik: *Når vi i kirofonetikken med god vilje vender oss mot lydannelsen, så vekkes det noe i oss som vi har glemt for lenge siden. Sammen med klienten gjenfinner vi kilden som livnærte oss i barndommen. Det er ikke lydene eller strøkene som virker, men det som danner lydene og ligger til grunn for strøkene: Den språkdannende kraften i oss, vår barndoms genius.*

Den hellige Frans og den hellige Klara av Assisi

Klara av Assisi, Simone Martini, ca. 1300.
Frans av Assisi, ca. 1229. Wikipedia

Frans av Assisis' bønn

Herre gjør meg til redskap for din fred!
La meg bringe kjærlighet der hatet rår.
La meg bringe forlatelse der urett er begått.
La meg skape enighet der uenighet rår.
La meg bringe tro der tvilen rår.
La meg bringe sannhet der villfarelse rår.
La meg bringe lys der mørket ruger.
La meg bringe glede der sorg og tyngsel rår!

Å Mester!
La meg ikke søke så meget å bli trøstet som å trøste.
Ikke så meget å bli forstått som å forstå.
Ikke så meget å bli elsket som å elske!
For det er gjennom at man gir at man får.
Det er ved å glemme seg selv at man finner seg selv.
Det er ved å tilgi andre at man selv får tilgivelse!
Det er ved å dø at man oppstår til det evige liv!

Amen

Tekst: Dag Blakkisrud

Mange vil kjenne historien om Frans av Assisi, og mange kan hans bønn utenat.

Frans av Assisi hadde et merkelig liv, som ikke alltid var så enkelt. Han måtte ut i krigen, og han kom i opposisjon til sin far. Men så en dag opplevde han at Gud sa: «Du skal bygge kirken min opp igjen.» Dette skjedde visstnok i en forsømt gammel kirke i nærheten av Assisi, og Frans begynte straks å sette kirken i stand. Dette var de første stegene på veien mot utviklingen av en ny munkeorden, som ble grunnlagt i 1209 og kalt for fransiskanerne etter Frans.

Fransiskanernes ideal er å leve som fattige munkere i fellesskap og ta vare på dem som faller utenfor samfunnet. Etter at Frans hadde grunnlagt virksomheten, ble han kjent med Klara – eller Chiara som de sier i Italia. Hun var en adelsdame fra Assisi som kom i unåde hos familien sin da hun nektet å gifte seg. Med hjelp av Frans startet hun en egen orden for kvinner, der de levde etter de samme reglene: å leve i fattigdom og ha omsorg for de svake, tilsvarende Fransiskanerordenen. Disse nonnene ble kalt for klarisser etter Klara, som fikk tilnavnet den hellige Klara av Assisi.

Fransiskanerne kom raskt til Norge, og allerede rundt 1250 ble det etablert et fransiskanerkloster i Tønsberg, ikke så langt fra Vidaråsen. I Oslo bygget fransiskanerne det første sykehuset, som ble kalt Oslo Hospital. Det var i drift fra 1200-tallet helt til 2018 – i nesten 800 år! Fortsatt finnes det fransiskanermunker i Arendal og klarissernonner i Larvik.

Jeg synes godt det går an å si at Camphillbevegelsen har mye til felles med det som Frans og Klara startet. Kanskje kan man si at landsbyen er et moderne kloster?

Historien om Frans av Assisi inngår i tredje klassetrinn. Tegningen er hentet fra Martin Folvells silkebok. Han er elev på Steinerskolen på Nesodden. Tegningen ble vist sammen flere elevtegninger i Fredagsbladet 13-2023.

Rudolf Steiner om Frans av Assisi

Frans av Assisi. Skulptur av Ragnhild Butenschøn (1955) som for tiden er plassert inne i Moss kirke. Foto: Anne-Lise Jenseth Johansen

Det var Frans av Assisis offerkraft – som var forbundet med Buddha – som begynte å spire som en «skjebneforberedelse» i Karl König, og som i Camphill senere skulle strømme

I biografien om Karl König av Hans Müller-Wiedemann (Antropos 2011), kan vi fra side 121 lese om Rudolf Steiners forskning på den hemmelige skolen ved Svartehavet der mennesker i flere århundrer ble undervist i lærene og grunnsetningene som utgikk fra buddhismen, men som også ble gjennomstrømmet av impulsene fra kristendommen.

«En slik elev fra den hemmelige skolen ved Svartehavet ble senere, i sin neste inkarnasjon, født i 1182 som Frans av Assisi. I Frans av Assisi utviklet den gamle europeiske ånds ridderlige dyder seg videre, og forvandlet seg gjennom innvielsesopplevelsene i de kolchiske mysteriene ved Svartehavet til en virksom, handlingsrettet kjærlighet, fylt av Kristus-impulsen.

inn i arbeidet for å hjelpe alvorlig funksjonshemmede barn. Frans av Assisi ble den lærer i medlidenhet Rudolf Steiner hadde talt om i sitt helsepedagogiske kurs fra 1924. Dette var en medlidenhet som oppstår av interessen for medmennesket, den «forståelsesfulle imøtekommenhet som ikke har noe krenkende ved seg». Denne medlidenhet, slik beskriver Rudolf Steiner den et annet sted (Norrköping, Sverige 1912), «vil i fremtiden drive frem de vakreste og herligste blomster i menneskelig samliv», og den vil bli til en følelse som mennesket får del i når Kristus-impulsen forstås rett. Følelsen av at Golgata-mysteriet er blitt fullbyrdet for alle mennesker, og er bredt ut i verden som en sterk, moralsk impuls, levde i Königs indre sjelelandskap allerede fra hans tidlige barndom. Nå, i landskapet ved Svartehavet, kom en følelse ham imøte som skulle fortette seg i årene som fulgte, og til slutt ble en del av hans vesen. I foredraget fra mai 1912, der Rudolf Steiner under tittelen «Teosofisk moral» snakker om medlidenhetens dyd i forbindelse med Frans av Assisi, dukker de samme ordene opp som Karl König som gutt hadde lest over porten til sykehuset hver dag på skoleveien. Rudolf Steiner sier: «Står du overfor dine medmennesker, så forsøk å forstå dem i alle deres forskjeller – det være seg rase, farge, nasjonalitet, det være seg religion, verdensanskuelse og så videre. Står du overfor dem og gjør det ene eller det andre mot dem, så gjør du det mot Kristus. Det du gjør mot ditt medmenneske, gjør du i dagens jordiske utvikling mot Kristus. Dette ordet: 'Det dere gjør mot en av mine brødre, det har dere gjort mot meg', blir for den som forstår den fundamentale betydning av mysteriet på Golgata, samtidig til en kraftig moralsk impuls.»

Kilder:

Hans Müller-Wiedemann: Karl König. *En mellom-europeisk biografi i det 20. århundre*, oversatt av Georg Bentze, Antropos 2011
Rudolf Steiners foredrag i Norrköping, Sverige, 28., 29. og 30. mai 1912. GA 155. «The Spiritual Foundation of Morality» på www.rsarchive.org

Hva er fred? Et møte og en reise med Hans Kolstad og Isalí Faye

Tekst og foto: Dag Blakkisrud

En som er opptatt av fred og har studert Frans av Assisis synspunkter og historie nøye, er filosofen Hans Kolstad. Noen av oss var så heldige å få høre foredraget hans på Vidaråsen under fredsuken i januar 2023. Jeg tror alle som var til stede fikk et inntrykk av å ha opplevd og hørt noe viktig.

Hans Kolstad bor det meste av året på en øy i Danmark som heter Læsø. Han har også bolig på Jar i Norge. Fra gammelt av er Læsø et helligt sted. I middelalderen ble det utvunnet salt der som ble brukt i klostrene over hele Norden. Hans er sammen med Isali Faye, og sammen arbeider de for å finne nye og bedre måter å forstå hva fred er.

Men for å forstå noe, må en ofte gå tilbake i tid, for å få det rette blikket på tingene. Det gjelder også Hans og Isali. De begynte å interessere seg for Frans og Klara og for stedet Assisi, som Isali har besøkt mer enn 21 ganger og fra og med 2018 også sammen med Hans. Dette førte til at de ble kjent med personer innen fransiskaner- og klarisserbevegelsen, og de begynte å tenke større tanker: *Ville det være mulig å få til et møte mellom mange forskjellige retninger – innenfor kristendommen, men også med andre religioner? Og går det an å finne en dypere forståelse av hva fred er?*

Fred er en aktiv tilstand

– Fred er ikke bare fravær av krig og konflikt, sier Hans Kolstad. – Det er noe annet, noe mer. Fred er en aktiv tilstand som vi må arbeide spirituelt for å skape. Det er ikke noe som kommer av seg selv.

– Men hvordan kan vi arbeide spirituelt for å skape fred? spør jeg.

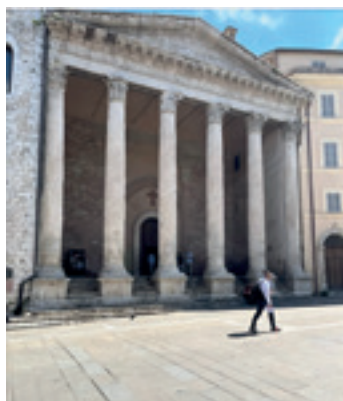
Isali svarer at «nøkkelen» ligger i alle mennesker. Alle kan vekke opp noe inne i seg selv som aktiviserer denne spirituelle freds-tilstanden. – Hvis mange nok mennesker gjør det, vil det virke inn i verden, sier hun.

Til Assisi

Samtalen med Hans og Isali gjør såpass inntrykk på

Assisi juni 2023. Isali Faye, Dag Blakkisrud og Hans Kolstad. Den blide damen i midten møtte vi på en café og fikk en morsom samtale med.

Minerva-templet i Assisi, som nå er en kristen kirke, men som trolig er en mer enn to tusen år gammel helligdom. Festningen, eller slottet som ligger over Assis by, blir kalt Rocca Maggiore og ble bygd på slutten av 1100-tallet mens Fredrik Barbarossa var keiser.

meg at jeg bestemmer meg for å bli med dem til Assisi, Frans sin by i Italia. Og snart sitter jeg på flyet til Roma. Det er rart å komme dit igjen, for jeg har ikke vært der på mange år.

Den hellige Frans' basilika i Assisi - et av verdens mest verdifulle kulturminner, som bl.a. inneholder Giottos freskomalerier med scener fra Jesu liv.

Fra Assisi sentrum, med utsikt over Umbriadalen. Firkantene på bildet er taket på Citadella, det eneste «nybygget» i Assisi på flere hundre år.

Nå skal jeg fortelle noe som ikke så mange vet. Da jeg var ung, tenkte jeg på å bli – ja, nettopp, fransiskaner! Det gjorde at jeg reiste både til Assisi og til Roma, men så bestemte jeg meg for å bli eurytmist og språkformer i stedet. Det var sikkert bra. Men nå skal jeg altså tilbake. Hvordan skal det bli?

Det ble helt annerledes enn forrige gang. Det er gått

over 30 år, og jeg har nok forandret meg mye. Men Roma er det samme, og Assisi ser akkurat likedan ut.

Citadella - en landsby i landsbyen

I sentrum av Assisi er det et stort anlegg som ble bygd på 1960-tallet. Det heter Citadella og er en blanding av ungdomsherberge, museum og konferansesenter. Etter andre verdenskrig var det noen fransiskanere som tenkte at de måtte begynne på nytt, og at kristne skulle slutte å krangle om detaljer og uvesentligheter og i stedet enes om å gjøre noe godt i verden. En slik gruppe bygget Citadella som et sted der de kunne møtes og utvikle nye tanker om religion og samfunn. Museet der har også en stor kunstsamling som også har fokus på filmskaperen Pier Paolo Pasolini, han som laget filmen om Markus-evangeliet på 1960-tallet.

Et felles møtepunkt

Etter en tre timers togtur fra Roma kommer jeg frem til Assisi. Underveis har jeg sett virkningene av vårens styrtregn og flom, jorder som står under vann, og trær som har rast ut i elvene. Men da jeg blir møtt av sjåføren på stasjonen i Assisi, skinner solen og fuglene kvitrer. Akkurat som på Frans' tid, tenker jeg idet jeg setter meg inn i bilen.

I Citadella venter Hans og Isali på meg, sammen med den svenske dr. Anna-Karin Berglund og representanter for fransiskanerne. Det blir en lang samtale om menneskenes situasjon og muligheten for å skape fred i verden. Til slutt finner vi et felles utgangspunkt. Vi vil danne en gruppe som kan arbeide frem et møtepunkt for mennesker som deler Hans' og Isalis tanker om fred. Og vi vil jobbe for å lage en konferanse for ungdom fra hele verden!

Noe som virker ut i verden

Kanskje husker noen kultur-karavanene med Micha Pogacnik eller koroppsetningene med Jürgen Schriefer. Jeg tenker at det som Hans og Isali nå jobber med, kanskje kan bli noe lignende. Noe som kan virke som «tråder» ut i verden. Men også at dette handler om det viktigste som finnes: Å bidra til å skape fred. Fred med oss selv. Fred med de andre. Og fred med jorden.

I «tenkeboksen»

Etter møtet i Assisi gikk Hans i «tenkeboksen», som vi sier. Der befant han seg gjennom hele sommeren. Han gikk og tenkte over hva som skulle bli det neste steget på veien mot et organisert arbeide for fred.

Til slutt kom løsningen: Han ville opprette et nytt institutt – et nordisk initiativ for fred! Et institutt for fredsfilosofi.

Et slikt initiativ vil gi Hans og Isali et redskap til å bygge allianser med andre mennesker og virksomheter som ønsker å slutte seg til deres arbeid. Forhåpentligvis finnes det mennesker i Norge og Norden som vil være med å bidra til å realisere dette målet om en ny fredsbevegelse.

Assisi - fredens by

Assisi er kalt fredens by på grunn av Frans og Klara, som ble født her. Byen står på UNESCOs verdensarvliste, og noen av kunsthistoriens viktigste verk befinner seg her, for eksempel Giottos murmalerier i Den hellige Frans' basilika. Som et «levende museum» tiltrekker Assisi seg mengder av pilegrimer og turister hvert år. Byen ligger i en fjellside med fantastisk utsikt over en dal med store gårder, kirker og skoger.

Men Assisi er ikke bare en helligdom for kristne. Allerede i oldtiden var den en hellig by, og et av de best bevarte templer fra romertiden ligger her. Det var templet for Minerva, som var en kvinnelig gud for blant annet kunst og poesi. Etter sigende skal Minerva-templet vært det eneste J.W. von Goethe ønsket å se da han besøkte Assisi på sin italienske reise for over 200 år siden.

En som ønsker at flere skal besøke Assisi, skrev: «Det er ikke til å komme unna Frans' ånd i Assisi. Dette er en by som påvirker alle dypt. Han etterlot seg en arv av kjærlighet til alle, og et liv i fred og meditasjon. Denne atmosfæren omfavner deg fra det øyeblikket du setter foten i denne byen, og når du drar, tar du med deg et stykke av den roen.»

«Den hellige Frans taler med fuglene», ca 1950. Billedteppe av Torvald Moseid.

Instítutt for fredsfílosofí

– et nordísk ínítiatív for fred

Tekst: Hans Kolstad

Bakgrunn

Knapt noen utfordring synes i dag viktigere for verden enn fredsspørsmålet. Samtidig har intet tema vært mer diskutert og gjenstand for politiske konferanser og overenskomster de siste 100 årene enn nettopp fred. Og likevel har snaut noe vært mer mislykket i sin gjennomføring enn fred. Dette paradokset påkaller undring. Skyldes det en grunnleggende motvilje mot fred eller muligens det som verre er: En fundamental misforståelse av hva fred er, og følgelig av hvorledes varig fred kan realiseres?

Imidlertid står vi overfor en enda mer skremmende kjensgjerning. Krig synes i dag å ha blitt et politisk våpen som i enkeltes øyne rettferdiggjør selv de verste overgrepene mot sivilsamfunnet. Dette, sammen med produksjonen av stadig mer raffinerte høyteknologiske våpen, gjør krig for mange mennesker til en daglig opplevelse og for andre til en vedvarende, reell trussel. Utviklingen av kraftige våpen som er i stand til å utsette deler av jordens befolkning, og en stadig sterkere oppfordring blant krigshissere og -ideologer om å ta i bruk slike våpen stiller menneskeheten i dag overfor utsikten til en kollaps av hele vår sivilisasjon.

For mange er denne situasjonen allerede en realitet. Mennesker i adskillige krigssoner er blitt fratatt sin fremtid. Samtidig trues også de overlevendes og alle andre menneskers fremtid. Den enes meningsfulle fremtid omfatter alle andres fremtid. På samme måte som krig er omsegripende i sin globale ødeleggelse, finnes det bare fred og dermed håp om en trygg fremtid i en universell fred.

Instítutt for fredsfílosofí er opprettet i erkjennelsen av denne realiteten. Det er grunnlagt på tanken om en basal uklarhet hos det moderne mennesket om hva fred er, og hvorledes varig fred kan realiseres. Det er også grunnlagt i erkjennelsen av en manglende vilje eller innsikt hos politikere og ideologer til å tenke fred på en annen måte enn den tradisjonelle rådende oppfatningen av fred som fravær av noe og dermed ikke som en positiv kjensgjerning i seg selv med sin egen meningsfulle betydning.

Tre hovedidéer

Til grunn for fredsinstituttet ligger tre hovedidéer. Disse er:

1. Et indre, prosessuelt syn på forståelsen av *hva* fred er. Denne tilnærmingen bryter med den moderne intellektualistiske oppfatningen av fred, der fred søkes bestemt ved et abstrakt, begrepsmessig innhold. Instituttet skal arbeide for en konkret og bredere forståelse av fred, som trekker inn dypere, dynamiske plan av bevisstheten. Det vil utforske tanken om fredens kilde i en indre, helhetlig prosess i hvert enkelt menneske og vise hvorledes fred på dette grunnlaget kan fornye forståelsen av fred mellom menneskene i samfunnet, både nasjonalt og internasjonalt, på en mer fruktbar måte fremfor gjennom en snever og forutfattat begrepsmessig bestemmelse.

2. Et inkluderende syn på *hvem* fred er for. Instituttet skal arbeide for en forståelse av fred som inkluderer alle mennesker, uaktet religion, politisk overbevisning og filosofiske eller ideologiske anskuelser. Med andre ord bygger instituttet på en samfølelse med det menneskelige i mennesket og på erkjennelsen av at bare på dette grunnlaget kan menneskehetens sanne fremskritt realiseres. Fred er for det enkelte mennesket i alle mennesker.

3. Et transformativt syn på *hvorledes* fred skapes. Instituttet skal arbeide for å forme eller danne mennesket og samfunnet til fred. Som sådan vil det arbeide for å skape fred nedenfra og opp i samfunnet, hos den enkelte borgeren individuelt og derfra opp til det nasjonale og internasjonale samarbeidet borgerne seg imellom.

Satsingsområder

Fred skapes ikke ved politiske overenskomster, men ved en transformativ, indre prosess som angår helheten av mennesket, og som ekspanderer utover til å gjelde alle enkeltmennesker, på tvers av nasjon, religion, politikk eller livsanskuelse.

Disse tre prinsippene ligger til grunn for instituttets aktiviteter på tre hovedområder, som ved opprettelsen utgjør dets satsingsområder:

1. En filosofisk side, som i et analytisk-teoretisk per-

spektiv skal utforske hva fred betyr, hvem fred er for, og hvorledes mennesket og samfunnet kan formes til fred.

2. En praktisk tilnærming, som skal søke kunnskap om hva individet og samfunnet i praksis kan gjøre for å realisere fred forstått i lys av instituttets generelle tilnærming til fred.

3. En pedagogisk oppgave, som skal utforske hvorledes mennesket og samfunnet kan trene seg opp til å virkelig gjøre de evnene i mennesket som skaper fred forstått ut fra instituttets idégrunnlag.

På hvert av disse områdene vil instituttet arbeide for fred ut fra de tre grunnleggende prinsippene som ligger til grunn for dets opprettelse.

Formål

Formålet er å virke for fred ut fra de nevnte hovedprinsippene.

Instituttet vil arbeide for dette formålet ved å arrangere konferanser, seminarer, kurs eller andre former for sammenkomster, faglige så vel som populære, for å øke bevisstheten om hva fred betyr, hvorledes den kan realiseres, og i hvilken forstand mennesket kan dannes til fred, og dessuten ved å inspirere til og støtte forskning og utgi publikasjoner om fred på disse premissene. Instituttet kan også arrangere kulturelle arrangementer i tilknytning til bevisstgjøringen om fred.

Instituttet henvender seg *ikke* til noen spesielle grupper mennesker, men til mennesket i global forstand. Det vil forene menneskeheten og ikke skille den. Derfor vil det søke samarbeide mellom mennesker fra alle nasjoner og religioner og med ulike politiske overbevisninger, filosofiske eller kulturelle livssyn. Ikke desto mindre er det en hovedprioritet for instituttet å henvende seg spesielt til unge mennesker.

Instituttet er ikke en undervisningsinstitusjon med studenter i ordets vanlige forstand. Instituttet er verdinøytralt med hensyn til ulike politiske ideologier, partier og religioner eller trossamfunn.

Organisasjon

Instituttet ble opprettet i juni 2023 som følge av et arbeidsmøte for fred i Assisi. Ved opprettelsen består instituttets styre av følgende personer: dr.philos. og statsstipendiat Hans Kolstad (styreleder, filosof, Norge), Isali Faye (Danmark), fil.dr. Anna-Karin Berglund (seniorrådgiver, Sveriges Kommuner och Landsting) og Roberto Sannipola (teolog, Italia).

Et rådgivende organ (*Råd*) for instituttet er under oppbygging. I skrivende stund har Cato Schiøtz (høyesterettsadvokat) og Sverre Sivertsen (tidligere direktør i NVE) sagt seg villig til å sitte i rådet. Det arbeides med å inkludere toneangivende norske og internasjonale personer i rådets arbeide. Rådet vil først komme på plass høsten 2023.

Program 2024

Ved opprettelsen har instituttet som program for 2024 å arrangere en dagskonferanse for unge mennesker om fred i Oslo (våren 2024). Konferansens arbeidstitel er: «Fred for vår fremtid».

Foreløpig program:

1. Velkomst
2. Innledning. Konferansens idé og formål
3. Hva betyr fred? Foredrag ved Hans Kolstad og Sverre Sivertsen
4. Hvorledes kan fred realiseres?
5. Hvorledes kan mennesket trenes til fred? Foredrag ved Anna-Karin Berglund
6. Hvorledes skape fred med naturen og urfolk?
7. Frans av Assisi – en apostel for fred

Detaljene i programmet vil bli oppdatert høsten 2023 i samarbeid med Rådet.

Kontakt

Kontaktperson for instituttet er dr.philos. Hans Kolstad, Skogveien 6, 1358 Jar. Tel. + 47 41 33 50 90.
E-post: kolstad@mail.dk

Noen tanker om krig og fred

Rolf Kåre Håland

«Kringsatt av fiender» er en sang jeg er glad i, både melodi og tekst, men det er et men, dersom det er mennesker vi mener som utgjør våre fiender.

Kristus oppfordrer oss i Matteusevangeliet til å elske våre fiender, men kan vi egentlig elske noen vi anser som fiender? Eller burde alle mennesker betraktes som potensielle brødre og søstre? Hvilken innvirkning har våre tanker og holdninger til hverandre?

I dag påvirkes vi på en annen måte enn før internett tok oss. Algoritmene sørger for stadig større ensidighet i stoffet jeg blir servert, og faren for polarisering og svart-hvit-tenkning brer seg. Til oss og dem. Demoniseringen av maktene og løgnsprederne i verden, gjør det vanskeligere å samtale og bygge broer til ulike standpunkter og hverandre. Er vi ikke på vakt, presses vi til å velge side, ta stilling, bli medskapere av stadig flere grenser. Som Bush sa det: «De som ikke er med oss, er mot oss!» Men er vi feige om vi tillater oss å stille spørsmål og avvente med skråsikkerheten?

Vi skiller mellom terror og krig, mellom krig og rettfærdig krig. Da kan vi spørre oss om en terrorist er noe man er født som, eller noe man blir for en begrenset tid. Har vi alle en potensiell terrorist i oss, og blir jeg det kanskje om jeg ser og opplever tilstrekkelig med rasisme, undertrykkelse og diskriminering? Og hva om dette pågår gjennom generasjoner og i tillegg skjer systematisk?

Er ikke enhver krig egentlig systematisk terror, fordi den rammer mest de som har minst med årsakene å gjøre? Vi skiller mellom sivile og soldater, men glemmer at når en soldat dreper og ødelegger, skader vedkommende seg selv enda verre, ved å bli årsak til medmenneskers død. De må bære på traumer som kan vare livet ut. Soldatene hater som regel ikke dem de må drepe. Men krigspropagandaen forsøker å gjøre krigen romantisk – at målet er verdt å dø for, som helter, siden motstanderne er onde kryp. Hva den enkelte kunne ha utrettet i livet om de hadde fått lov til å leve, tør vi ikke tenke på.

Å gå til krig blir som en dom bestemt av en diktator eller statsledelse som stiller seg over individers menneskerettigheter. Den gir tilfeldige, grusomme straffer for

dem som står i veien for «granatenes glidende bånd», som ikke kan gjøres ugjort. De påfølgende lidelser sprer seg som ringer i vannet. Krig er ufattelig primitivt og grovt i sin fremadskridende ødeleggelse. Den foregår under påskudd av hevn eller å beskytte seg selv og sine egne, noe som gir rett til å lemleste utallige uskyldige. Dette skjer i 2023 til tross for at vi skryter av oppfinnelser som KI og utforskningen av verdensrommet. Hvilken kontrast!

Å være pasifist blir i vår tid regnet som svært naivt og urealistisk, ja ansvarsløst. Men har vår verden i dag egentlig råd til å fortsette med kriger? I en verden som trues av naturødeleggelse og klimaforverring, selv i det fredelige Norden. Verdens stater bruker svimlende summer og ressurser på militærvesenet. Ressurser som kunne vært brukt til å redde naturen, skaffe mat, vann og gode levekår for fattige og undertrykte i verden.

På en måte er det menneskelig forståelig at vi tyr til krig som virkemiddel. Men det er et stort nederlag og en skam for oss alle at vi ikke har funnet andre virkemidler. Mahatma Gandhi greide å frigjøre India fra England med hjelp av menneskelig sivil ulydighet og folkets oppofring. Han trodde på det beste i mennesket, ånd, kjærlighet og besinnelse.

Er vår nåværende hjelpeløshet et resultat av at vi bare tenker og regner med at mennesket er et dyr eller en biologisk maskin, som uansett slutter å eksistere etter en årrekke? Har vi ikke tillit til at det finnes noe godt og verdier i vår motstandere? Uten en sterk tro på menneskets åndelige potensiale og verdighet, tror jeg ikke fred blir mulig.

«Til ungdommen» (også kjent som «Kringsatt av fiender») ble skrevet av Nordahl Grieg i 1936. Otto Mortensen satte musikk til diktet i 1952. Her er vers 7-12 utelatt.

Fredssøylen i urtehagen på Rotvoll: «Skaper man vennskap, skaper man fred.» På fredssøylen står det skrevet på all verdens forskjellige språk: «Måtte fred råde på jorden.» Rundt omkring i verden, i mer enn 180 nasjoner, finnes det over 100 000 fredssøyler, slik som den som ble innviet på Rotvoll i 2005. Foto: Nils Langeland

TIL UNGDOMMEN

Nordahl Grieg

Kringsatt av fiender,
gå inn i din tid!
Under en blodig storm –
vi deg til strid!

Kanskje du spør i angst,
udekket, åpen:
hva skal jeg kjempe med,
hva er mitt våpen?

Her er ditt vern mot vold,
her er ditt sverd:
troen på livet vårt,
menneskets verd.

For all vår fremtids skyld,
søk det og dyrk det,
dø om du må – men:
øk det og styrk det!

Stilt går granatenes
glidende bånd.
Stans deres drift mot død,
stans dem med ånd!

Krig er forakt for liv.
Fred er å skape.
Kast dine krefter inn:
døden skal tape!

Dette er løftet vårt
fra bror til bror:
vi vil bli gode mot
menneskes jord.

Vi vil ta vare på
skjønnheten, varmen –
som om vi bar et barn
varsomt på armen!

Om fred og det å lære å gå

Tekst og illustrasjon: Runa Evensen Gafni

Jeg vil begynne med et dikt av Åsmund Seip, fra diktsamlingen *Det er dette som er bålet*.

Jeg ser verden rakne og gro,
brenne, spire og falle til ro.
Det som var sant i går,
Er ikke lenger til å tro.
Hvem er du i dag?
Hvem er dette vi?
Å holde paradokset,
å skjelve, men samtidig vokse.
Sånn er tiden vi lever i.

Jeg kjenner meg igjen i disse små ordene om store ting. Å holde frem paradokset; det å skjelve, men samtidig vokse, – er ikke det en god måte å beskrive tiden vi lever i? For meg skaper det en stemning av kraft, bevegelse og håp.

Paradokset

Jeg vet jo ikke hvordan det er for deg som leser dette, men ta gjerne en pause og kjenn etter. Hvordan vil du beskrive tiden vi lever i? Når får du følelsen av å vokse?

Og hva gir deg mot til å holde i paradokset?¹

I skrivende stund er det uro i Midtøsten. Konflikten mellom Israel og Palestina har blusset opp igjen med voldsom intensitet. Tusener av mennesker har måttet bøte med livet så langt. Flere millioner lever i frykt på begge sider. Det er langt mellom tro, håp og kjærlighet som nå tilsløres av redsel og fortvilelse. Vissheten om det guddommelige i mennesket virker som formørket. Det er vanskelig å holde blikket festet i det enkelte menneskets sunne kjerne og gi rom for gudspartikkelen, som kan virke fraværende til tider, men som *alltid er der*, til tross for grusomhetene vi mennesker er i stand til å påføre hverandre.

Det er ufattelig mye lidelse i verden, uavhengig av hvilken «side» vi måtte stå på, og mye mer enn vi noen sinne kommer til å høre om. Sorgen og engstelsen som verdenssituasjonen kan fremkalle, virker til tider altoverskyggende og fører til avmakt, hvis vi ikke holder oss våkne og forholder oss til paradokset, det å skjelve, men samtidig vokse. De som er kjent med Mikkelmess, vet at dette altoverskyggende – dragen – ikke skal drepes eller utrykkes, men temmes, og at dragen også finnes her inne i oss.

Å skape mellomrom

Nå er det ikke kamp jeg vil skrive om. Jeg vil skrive om fred. Fred, ikke som motsetning til krig, men som skaperkraft. Kraften i frihetsrommet som oppstår i paradokset.

Så snart vi tenker i motsetninger, oppstår det konflikt. Er det ikke egentlig det vi prøver å forvandle? Hvem har ikke kjent på irritasjonen over noen som kjører for fort eller for sakte, noen som sniker i køen eller 'stjeler' en parkeringsplass rett foran nesen vår. Eller som enten 'ikke bryr seg om klima' eller er 'fanatisk opptatt av det'. Disse eksemplene viser hvordan vi lett plasserer *den andre i motsetning* til oss selv: Jeg har rett, du tar feil! Jeg er god, du er dum! Men hva skjer når vi snur på det? Når vi istedenfor tenker: Akkurat *som deg* kan jeg være utålmodig og stresset. *Som deg* baler jeg

¹ Et paradoks er noe som virker selvmotsigende, men som rommer en sannhet. Noen kaller paradokser for filosofiens byggesteiner. Å finne håp midt i fortvilelsen, er et paradoks, eller å romme glede over de nære ting samtidig som å kjenne på en dyp verdensorg.

med en krevende hverdag. *Som deg* er jeg bekymret for kloden. Da blir det en helt annen stemning. Det oppstår et mellomrom. Det blir mer plass – en åpning der vi kan møtes. Det skapes et *du-og-jeg*, et *vi*. Ikke fordi vi mener det samme, men fordi vi har hvert vårt å streve med, *det* har vi til felles. Der er vi like, selv om måten å omgås dette på, kan variere.

Hvert skritt

Jeg tror på fred. Fred kan virke u-sann-synlig, men jeg tror at fred er mulig. Fred er ikke et sted langt der borte. Den er her. I hver tanke, hvert ord, hver gjerning. Som boktittelen i et av Thich Nhat Hanhs bøker: *Fred er hvert skritt*. Hva om det er sant! Da blir fred noe nært og personlig. Da ligger det et ansvar hos deg og meg. Da er det håp.

Fred er hvert skritt. Når barnet lærer seg å gå, trengs det tid og mye øving. Det er en utviklingsprosess som omfatter fall og snubling, blåmerker, jubel og tårer, glede og mestring og mye øvelse. Om fred er hvert skritt, kan det tenkes at vi ikke enda har lært oss å gå, at vi ikke lykkes så ofte ... enda ... at vi ikke har øvd nok. Det er fort gjort å dømme andre for det de gjør, eller ikke gjør, sier eller ikke sier, tror på eller ikke. Det er så fort gjort å ta side, finne en syndebykk, kaste ved på krigsbålet. Det er så fort å snuble og glemme å reise seg opp igjen.

Da krigen mellom Ukraina og Russland brøt ut, begynte plutselig mange å «hate Putin». I diverse media ble han erklært «et monster». Jeg hørte om barn i Norge med russisk bakgrunn som ble mobbet på skolen fordi de var fra Russland. Men Russland, det er jo svært! Et land med medmennesker som strever, elsker, dømmer, som kjemper, gir opp, gjør sitt beste, mennesker som håper, som skaper. Russland er ikke *én formløs masse uten ansikter*.

Når jeg er med på å 'hate Putin' eller dømmer et helt folk, er jeg da ikke også med på krigen? Og når det jeg hører på nyhetene om konflikten i Midtøsten (og ellers i verden) og dømmer 'Israel' eller 'Palestina', er jeg da ikke også med på å dyrke en fiende, bygge murer, styrke fronter? Ja, det er klart at jeg skjelver av kriger som herjer, og det er klart at jeg tar avstand fra vold og grusomheter. Men jeg må ikke glemme evnen til å holde fast paradokset. Jeg må ikke glemme å tro på den sunne kjernen i mennesket, selv når det ikke finnes ord for grusomhetene det har begått. Jeg husker at Nils Christie var rask ute med å fremme dette perspektivet da det forferdelige hadde skjedd på Utøya. Det er viktig å huske at vi har et valg. Det er viktig å huske at vi har et ansvar. Det er ikke lett, og det krever mot, men vi *kan* lære oss å gå, ta ett skritt, og så ett til. Vi kan feile, snuble, falle

og prøve på nytt. Og vi kan være rause med oss selv og andre og støtte hverandre.

Morgensamlingen

I et dikt av Nordahl Grieg, «Til Ungdommen», heter det: «Krig er forakt for liv, fred er å skape.» På Vidaråsen synger vi «Til Ungdommen» på morgensamlingen for tiden. Morgensamlingen er starten på arbeidsdagen i landsbyen; vi møtes for å stemme oss inn. Nylig var det en i kretsen som oppdaget en misforståelse i bønnen. Der heter det nemlig «kringsatt av *fiender*». Men skal vi skape fred, må vi se de andre som brødre og søstre, ikke som monster og fiender. «Skaper vi menneskeverd, skaper vi fred.»

Morgensamling hører til de øyeblikkene som gjør hverdagen min meningsfull. Der kommer vi sammen fra hver vår morgenvirkelighet, noen morgengretne, noen

opplagte og glade, andre trøtte, mange med noe på hjertet, et spørsmål, en beskjed, en tanke som må luftes, en drøm som må deles. Vi står i ring. Kommer det mange, utvider ringen seg, er det få, trekker den seg sammen. Uansett antall, fartstid, språk, erfaring, bakgrunn og overbevisning, er det plass. Tenk om vi kunne ha det sånn! At vi *alle* sto i ring; ikke på rekke med vinnere foran og tapere bak, ikke på rad med fronter, for og imot, men i ring. «Her er ditt vern mot vold, her er ditt sverd, troen på livet vårt, menneskets verd».

«pusse sotet av lampen»

Jeg tror på fred og på menneskeverdet. Jeg tror på den enkeltes iboende forvandlingskraft og skaperglede. Du og jeg *kan* gjøre en forskjell, i denne vår vanskelige verden, ved å gjenkjenne oss selv i den andre og vise interesse, ved å bygge broer, ved å øve fred hver dag. Vi kan gjøre en forskjell ved å frastå fra å hate og dømme hverandre, fra å dyrke fronter, fra å vite bedre og ha rett. Vi kan ta bolig i oss selv; «gå inn i mørket og pusse sotet av lampen, slik at mennesker på veiene kan skimte lys i dine bebodde øyne», skriver Hans Børli.

Jeg vil avslutte med en takk til to mennesker som for meg er til inspirasjon for nettopp dette: to kvinner som har valgt å 'pusse sotet av lampen'. Den ene er Mary

Johnson, som i 1993 mistet sin 16 år gamle sønn i et slagsmål. Han som tok livet av sønnen hennes, var selv 16 år og måtte sone i en mannsalder for det han hadde gjort. Etter mange år med sorg, hat og sinne, som tæret på livet til Mary, slo det henne plutselig en dag at hun var ikke den eneste som hadde mistet en sønn: det hadde også moren til Oshea Israel, han som slo i hjel hennes sønn. Mary oppsøkte familien hans og begynte å besøke Oshea i fengsel. Da han hadde sonet ferdig, ordnet hun det slik at han kunne bo i samme blokk som henne. De begynte å reise rundt sammen for å fortelle om forsoning, om å gjøre en forskjell ved å kjenne seg selv igjen i den andre, og at vi trenger hverandre for å skape en bedre verden.

Et annet menneske som nylig berørte meg dypt i sin verdighet og sitt mot, er Michal Halev. Hennes sønn La'or, som hun kaller sin milde kjempe, ble myrdet av Hamas 7. oktober 2023. Ni dager senere postet hun en video på sosiale medier med følgende beskjed til verden:

«Jeg heter Michal Halev og jeg ber verden: Stop krigen. Slutt å drepe mennesker. Slutt å drepe barn. Krig er ikke svaret. Krig er ikke måten å fikse noe på. Dette landet, Israel, går gjennom avskyeligheter, og jeg vet at mitt andre land, Amerika, går gjennom forferdelser. Og jeg vet at mødrene i Gasa går gjennom avskyeligheter. Og jeg vet at folk i Ukraina og Russland og i hele verden går gjennom sine egne avskyeligheter. Gjør hva du kan. Måtte verden forenes og helbrede barna, slik at de ikke vokser opp til å bli hatere, slik at de vokser opp til å bli elskere, elskere som min milde kjempe. Og at de kommer til å få et liv. At de får vokse opp og realisere sine drømmer og gifte seg med den de elsker.

Jeg har vært knust de siste dagene og jeg kommer til å være knust for resten av livet mitt. Men jeg klarte å ta ett pust og jeg vil bruke det til å fortelle verden, fordi jeg hører stemmer av folk som vil hevne seg og av folk som vil gå og drepe monstrene. Og jeg vil si: I mitt navn ønsker jeg ikke hevn.»

Forbilder

Om vi skal lære oss å gå, trenger vi gode forbilder, og jeg har oppdaget at det er mange av dem, når det er de jeg ser etter. Jeg tror på fred, og jeg er takknemlig for å bo på Vidaråsen. Her kan vi øve fred. Hver dag. Og vi kan feile og prøve igjen. Her er det mennesket som står i sentrum, og det er en god del som har 'svart belte' i hjertevarme, ubetinget interesse og åpenhet. Jeg feiler ofte. Mange ganger om dagen, men jeg står ikke alene, og det er alltid noen som har et smil til meg, et ord som når langt inn, en klem som løfter og som minner meg om at det er verdt å prøve. Kampen mellom lys og mørke er ikke bare der ute i krigen, men her inne. Vær raus! Gjør hva du kan for å skape fred, ett skritt av gangen!

Kongens ordre

Tekst: Karin Keller

Det var engang en konge som beordret generalen hans å gå og tilintetgjøre hans fiender. Og som kongen befalte, forberedte generalen en stor hær, og i spissen av den dro generalen til det fiendtlige området.

Uker kom og gikk og kongen ventet på beskjed fra generalen, men ingen nyheter kom. Til slutt ble kongen utålmodig og sendte en budbringer som skulle finne ut hvordan det stod til.

Budbringeren nådde frem til det fiendtlige området. Ikke lenge etter så han en stor leir med mange soldater. Da budbringeren nærmet seg leiren, hørte han til sin store

forundring høy latter og lystig sang. Og da han var kommet helt frem, så han at generalen og hans soldater satt rundt bordet med kongens fiender.

Budbringeren gikk da frem til generalen og irettesatte ham: «Du har ikke fulgt kongens ordre! Du og din hær skulle tilintetgjøre dem! Istedenfor sitter dere og fester sammen med dem!»

Generalen hørte rolig på den oppbrakte budbringeren og svarte så: «Så visst har jeg utført kongens ordre. Jeg har tilintetgjort fiendene – jeg har gjort dem til venner!»

Gjenfortelling fra «Sinn-volle Geschichten» av Gisela Rieger som har samlet ulike fortellinger, sitater og dikt.

Fredens bilde

Tekst: Karin Keller

For lenge siden levde det en god og vis konge. Han ble trist og lei seg da han så hvordan mange mennesker rundt omkring i hans kongerike kranglet og kjeklet. Hvorfor kunne eller ville ikke menneskene holde fred? Kongen utlovet da en stor belønning til den som malte et passende bilde av fred. Det var ikke bare malere og kunstnere som tok fatt på oppgaven, men også vanlige borgere ville prøve seg. Mange bilder ble brakt til slottet, og kongen så på alle. Men av alle de malte bildene, likte han kun to.

Det første bildet viste et klart og rent fjellvann. Fjellene rundt speilte seg i vannet, og hver solstråle og hver minste sky ble gjenspeilet. Enhver som så dette bilde, måtte uvilkårlig tenke på fred.

Det andre bildet var helt annerledes. Også her var det fjell å se, men disse var mørke og steinete, spisse og

kalde. Himmelen var grå og full av tunge regnskyer. En kunne formelig fornemme at lyn og torden var på vei. Fra et av fjellene styrtet en buldrende foss ned i dypet. Ingen forstod hvordan dette bildet kunne vise «fred». Men kongen så at bak den frådende fossen vokste en bitteliten busk på en liten fjellhylle. Og i denne busken hadde en fugl bygget sitt rede. Og der, midt i det mørke uværet og på et ugjestmildt sted, lå fuglemoren rolig i sitt rede – i perfekt fred.

Til rådgivernes store forundring valgte kongen det andre bilde, og han begrunnet valget slik: «Ikke la dere villede av vakre bilder, for det trenges ikke fred hvor det ikke finnes problemer eller noen kamper. Ekte fred bringer håp! Det betyr at også under de vanskeligste omstendighetene og de største utfordringene, kan en forbli rolig og fredfull i ens eget hjerte.

Gjenfortelling fra «Sinn-volle Geschichten» av Gisela Rieger som har samlet ulike fortellinger, sitater og dikt.

TILBAKEBLIKK PÅ MAIDAGER 2023

«Stjerneskydd – glede, engasjement, nysgjerrighet»

Tekst: Geir Legreid. Foto: Geir Legreid, Aina Nagell-Sværk, Sissel Jenseth

Den nordiske konferansen «Maidager» har røtter tilbake til 1969 og ble årlig arrangert frem til 2009, deretter annethvert år. Siden 2010 har vår nasjonale paraplyorganisasjon Sosialterapeutisk Forbund arrangert egne fagkonferanser annethvert år som et supplement, det

året som «Maidager» ikke ble arrangert.

Nytt i 2023 var at den nordiske konferansen for første gang ble arrangert utenfor Järna i Sverige. I samarbeid med Sosialterapeutisk Forbund ble Gjøvik valgt som arena for «Maidager» – som ble til fire flotte vårdager med et viktig innhold.

Konferansens undertittel «glede, engasjement, nysgjerrighet» var veiviser og går som en rød tråd gjennom arbeidet vårt. Skal jobben vår lykkes som miljøarbeidere og pedagoger, må disse drivkreftene være på plass. Det gjelder i like stor grad for konferansen.

Søndag 7. mai åpnet «Maidager» på Gjøvik med årsmøte for de nordiske medlemsvirksomhetene (NFLS www.nfls.nu) på Hotel Strand, som skulle vise seg å være en veldig fin møteplass de kommende dagene. Hotellens kjøkken var upåklagelig, og etter en bedre middag fikk deltakerne se Steinerskolen på Skjold sitt prosjekt «Hjerte» som ble fremført av elever og lærere på helsepedagogisk trinn. Det ble en rørende opplevelse der hjertekreftene var midtpunktet mellom ytterlighetene og symbol for dialog og relasjoner. En forestilling til ettertanke, og fabelaktig gjennomført av elever og lærerne ved helsepedagogisk videregående trinn, og en super start på konferansen.

Foredragene

Mandagsforedraget ved lege Audun Myskja hadde tittelen «Meditasjon – veien til deg selv». Han tok utgangspunkt i menneskets anatomi, og kontekstualiserte naturvitenskap i forhold til Rudolf Steiners menneske-bilde, samt nyere forskning. Begreper jeg noterte meg var «talampus», «speilnevroner», «taktilsansning», og «autonom balanse». Myskja sitt foredrag var anerkjennende i henhold til vår antroposofiske sosialpedagogiske tilnærming i arbeidet med beboere og elever.

Tirsdagsforedraget ble holdt av Marie Wallin Carlbom som har bakgrunn som jurist, og hun ledet lenge en av de mest sentrale virksomhetene i Järna. Foredraget «Reisen mellom punkt og krets» reflekterte over vår

Foto venstre: Erfaringsrom
Venstre under: Dialogyev
Øverst: Lege Audun Myskja:
«Meditasjon - veien til deg selv».

Høyre: Morgenkoret: vi gikk rundt hverandre i en tett gryte og sang trestemt.
Under: Keramikkgruppen til Odd Lindbråten arbeidet åpent i foajeen på hotellet.
Under: Utflukt til Granly stiftelse.

plass i fellesskapet, ledelse og selvledelse, og «blå soner», og hva som skaper mening i arbeidssituasjonen. Les foredraget s. 73.

Senere på dagen fikk vi et bonusforedrag som innledning til «Ola»-filmen da Odd Jarle Stener Olsen fortalte «Om landsbyimpulsen». Odd Jarle var i mange år en sentral del av Vidaråsen Landsby, og er en kjent fagperson innen biodynamisk kretsløpsjordbruk. Innlegget hans om livet på Vidaråsen engasjerte og berørte oss.

På onsdagen avsluttet Dag Blakkisrud konferansens hjernepåfyll med foredraget «Språk-Bevegelse-Levende tenkning». Det ble et fyrverkeri, der språkforming, mellomørets mysterier, hjernebølger, og speilnevroner var sentrale tema. Dag hevdet også at Steiner forutså internett for over 100 år siden da han i et av foredragene mente mennesker i fremtiden vil knyttes sammen via en elektronisk intelligens. Ellers merket jeg meg utsagnet om at «konflikter er en illusjon». Vi må avkode det vi «hører» gjennom skikkelig dialog, og dermed finne ut hva som er «sant» i budskapet vi mottar fra andre.

Arbeidsgruppene

Ca 100 personer deltok på konferansen, og alle fikk delta på en av arbeidsgruppene. Spennet var som vanlig stort med kunstnerisk, teoretisk, kulturelt, eller praktisk innhold. Selv var jeg med i Sara Siegers sin gruppe der

vi reflekterte rundt hva sosialpedagogikk er for noe. Sara hadde med seg boken hun skrev om sosialpedagogiske begreper, og denne anbefales alle virksomheter til å kjøpe inn, om det ikke allerede er gjort.

De øvrige gruppene sitt arbeid fikk jeg ikke så mye innsikt i med unntak av Odd Lindbråten's modelleringgruppe. De arbeidet i foajeen på hotellet slik at vi fikk med oss hele prosessen fra leirklumper til mesterverk - «en stående figur i leire».

Erfaringsrom og fordypningsforedrag

Midt på dagen under konferansen var det mulighet for en ekstra fordypning, enten ved et kort foredrag, en

utflukt til landets eldste sosialpedagogiske virksomhet Granly, eller utforskning gjennom dialog. Turen til Granly var en fin opplevelse, og det er positivt å se at kjerneverdiene fortsatt lever etter 85 år. Ellers vil jeg nevne kort-foredraget til Odd Lindbråten der godt over 30 personer trøkket seg sammen for å få med seg hans kunstforedrag om kreativitetsprinsipper, handling og holdning, med symboler fra kristen esoterikk i lys av kunsten til Leonardo da Vinci.

Kultur og musikalske opptakter

Noe av det mest befriende under årets Maidager var ledigheten og kvaliteten i alle deler av kulturinnslagene. For å komme i bevegelse sørget Terje Erlandsen for at alle fikk en rolle i morgenkoret der vi gikk rundt hverandre i en tett gryte mens vi sang trestemt. Det lød vakkert og gjorde at vi var lys våkne når foredragene startet. I tillegg til Steinerskolen på Skjold sin forestilling fikk vi en fantastisk eurytmiforestilling tirsdagen av elevene ved Steinerskolen på Gjøvik-Toten. Den tok utgangspunkt i konferansetemaet, med musikk komponert av lærerne Martine og Nils Jørgen Kraft. Hele 3-6 trinn samt 9 og 10. klasse deltok i noe som kan oppsummeres som et visuelt og musikalsk kraftverk. Forestillingen ga publikum en følelse av at eurytmien fornyes,

og at faget opplevdes som viktig og relevant for elevene som deltok. Imponerende innsats, rett og slett. Mandagskveld var det også konsert med bandet «Iwashere» som har jobbet med indianske musikere og tema fra indiansk kultur i USA (sjekk ut *Writing the trails of the west* på Tidal eller Spotify). Både Martine og Nils Jørgen Kraft spiller i bandet, og paret holdt også en egen konsert dagen etter under festmiddagen, så det ble både kontinuitet og fornyelse hver dag.

Oppsummert

Årets Maidager var et eksperiment som landet støtt på begge beina. Personlig synes jeg dette var blant de best gjennomførte Maidagskonferansene jeg har deltatt på. Da inkluderer jeg alle deler – både kunstnerisk kvalitet, foredragene og samarbeidet/stemningen. Det at kun drøyt 100 deltok, og at tilnærmet alle var samlet på et hotell som vi fylte rimelig bra opp på egen hånd, med korte avstander i huset til kulturliv, samt veldig gode måltider, foredrag, og arbeidsgrupper, gjorde at vi ikke rotet bort viktig pausetid i logistikk, og at vi ble mye bedre kjent med hverandre enn under konferanser med 3 ganger flere deltakere. Dessverre var det både overraskende og skuffende få deltakere fra Norge. Med nordmenn i mindretall fikk vi følelsen av at dette var

nordiske fagdager slik det var ment.

Men de tre som virkelig skal takkes for planlegging og gjennomføring, er alle norske og styremedlemmer i Sosialterapeutisk Forbund. Runa Evensen, Aina Nagell-Sværk og Tone Lunde gjorde en kjempejobb og fortjener all den honnør de kan få. Dette vil vi gjerne oppleve flere ganger!

Øverst: Eurytmi, Skjoldskolen. Martine og Nils Jørgen Kraft. Under: Bildebev. Takk til alle bidragsyterne.

Punkt og sirkel – og reisen derimellom

- Å FORSTÅ KONSEPTET ANTROPOSOFI

Tekst og illustrasjon: Marie Wallin Carlbom
Foto: Geir Legreid

Siden barndommen har jeg trengt klarhet. Da jeg begynte å jobbe i en antroposofisk virksomhet, kom det tydelig fram. Jeg følte at ingen kunne forklare hva det dreide seg om slik at jeg forsto hva antroposofi er, *helt faktisk*. For meg ble dette en stor utfordring, også fordi jeg på forskjellig vis skulle representere den antroposofiske virksomheten utad.

Hvordan finne ut hva som er viktig for meg? Hvordan forholde seg til alle andres meninger og tanker? Og hvorfor er det viktig at vi snakker antroposofi på jobben?

Min historie

For 15 år siden søkte jeg på min første stilling i en antroposofisk virksomhet. Jeg hadde hørt om antroposofi tidligere, men det var framfor alt idéen om den praktiske aktiviteten som tiltrakk meg. Morgensamlingene, helheten, barna. Før jeg søkte på jobben, leste jeg om antroposofi. Hva er det? Hva innebærer det? Kunne noen forklare?

Jeg fikk jobben, men var fortsatt usikker på hva antroposofi-greien betydde. Jeg klarte å forstå at det handlet om noe med min egen utviklingsvei, åndelighet og menneskets ulike dimensjoner. Men det var ikke klart og tydelig? Så jeg begynte å spørre menneskene rundt meg. Hva er antroposofi. Svarene var forskjellige – og var like mange som dem jeg spurte. Jeg fikk muligheten til å være involvert i sammenhenger utenfor egen virksomhet. Men heller ikke der fant jeg klarhet. Lenge bekymret det meg. Men under en spasertur, cirka 5-6 år etter at jeg hadde startet i den antroposofiske virksomheten, fikk jeg en åpenbaring. *Jeg måtte gå veien via «ordet»* hvis jeg skulle forstå antroposofi! Essensen lå i ordet.

Ordet antroposofi

Så jeg gjorde som man pleier. Jeg googlet. På Wikipedia står det at ordet antroposofi er en kombinasjon av to

greske ord: *anthropos* som betyr menneske, og *sophia* som betyr visdom. Antroposofi blir dermed *visdom om hva det innebærer å være menneske*. Det vil si: en forskende, analyserende iakttagelse av oss som art. Hva som gjør oss unike – hva som gjør oss til en del av en større helhet? En utforskning både av vår åndelige dimensjon så vel som vår fysiske. Begge deler like viktige. Plutselig hadde jeg noe å holde fast i. Samtidig skjønnte jeg hvorfor svarene jeg tidligere hadde fått, var så forskjellige.

Basert på forskning

I det enkle ligger også utfordringen. Historisk sett ble de helsepedagogiske og senere sosialterapeutiske virksomheter brukt til praktisk forskning på hva det vil si å være menneske. Resultatene og erfaringene inngikk i arbeide med å utvikle alle som bodde der, både medarbeidere og beboere. Og skal vi være med og bidra til at andre – og oss selv – har et best mulig liv, må vi forstå *hva* som driver oss fremover. Hva som skaper mening.

For meg er hensikten med å være bevisst 'hva det innebærer å være menneske', at denne kunnskapen kan benyttes til å skape et så godt liv som mulig både for meg selv og verden rundt meg. Enten jeg tror på reinkarnasjon eller ikke.

Generasjonsskifte

I Sverige står flere antroposofiske virksomheter overfor eller har nettopp fullført et generasjonsskifte. Både i ledelsen og blant de ansatte. Det var viktig før, men blir enda viktigere nå, å vite noe om den opprinnelige impulsen; at vi alle er mer enn bare kjøtt og blod. Det må leves, utforskes, utvikles, slik at vi være tydelige på hva vi mener når vi sier at vi er en antroposofisk virksomhet.

Vi må våge å diskutere de bevisste og ubevisste forventningene og verdiene som styrer oss. Hvor vi kommer fra? Hvordan forholder vi oss til antroposofien? Det er spørsmål som skaper engasjement. Vi kan ha ulike meninger, men samtalen viser at vi bryr oss. Hvis vi starter med at antroposofi handler om å være nysgjerrig på hva det innebærer å være menneske, tror jeg det blir lettere å få i gang samtalen, enn å starte med eterlegeme og astrallegeme.

Leder og følger

Så lenge jeg kan huske har jeg tenkt over hva som får oss til å gjøre det vi gjør. Hvorfor vi har de og de tankene eller atferden vår. Etter å ha vokst opp med speiderbevegelsen, vært seiler og leder siden tenårene, har jeg også hatt mulighet til å praktisere – learning by doing – og utvikle min evne til å arbeide i gruppe og å være leder. En dualitet som er viktig. Vi er både og. Vi trenger å være begge deler. Leder og følger. Alene og gruppedlem.

Det var først da jeg skulle representere en virksomhet, at det ble viktig for meg å forstå hva virksomheten står for, hvilke verdier som ligger til grunn. Å kunne forklare dem. Og å være i stand til å leve i tråd med dem. For hvis verdiene ikke blir forstått og etterlevd, er de ikke verdier, men bare ord på papiret, uten liv og uten forbindelse til virkeligheten. Da oppstår tvetydighet. Derfor er det viktig å forstå for å kunne forklare for andre. Slik at andre kan forstå. At de føler at de vil være del av dette verdisettet. Og igjen kan forklare det for andre. Til nyansatte, pårørende, beboere eller samfunnet for øvrig.

For å være ærlig; astrale og eteriske legemer begeistrer meg fortsatt ikke. Men ideen om at vi består av mer enn kjøtt og blod. At vi kommer fra et sted og skal et sted. Det gir meg en grunn å stå på. En følelse av: *Aha!* Var det ikke vanskeligere enn som så? Det kunne jeg si ja til!

Ved å gå inn i antroposofien, stiller jeg meg nysgjerrig og utforskende til hva det innebærer å være menneske. På den måten står jeg i et fritt forhold til Rudolf Steiner. Noe jeg synes er bra. Fordi den friheten gjør meg mer nysgjerrig på å lese flere av hans etterlatte tekster.

Punktet og sirkelen

Jeg trenger to perspektiver – fra innsiden og fra utsiden. Punktet og sirkelen (jeget og omkretsen). Punktet er spørsmålet om hvordan det ser ut for *meg*? Mitt selv. Hvordan fungerer jeg? Hva trenger kroppen min for å

føle seg bra? Hvordan spiser jeg; puster; sover; hvilke mennesker utvikler meg; har jeg det gøy med? Hvordan passer jeg sammen med andre? Tror jeg at det finnes et liv etter døden? Hva skjer når jeg tenker disse tankene? Hva gjør de med meg? Kan jeg tenke meg andre måter?

Å bli bevisst både de bevisste og ubevisste verdiene og forestillingene som er en del av meg, skaper en sterk indre kjerne som bygger selvtillit. Det legger til rette for at jeg står stødig når jeg møter andre, når jeg stilles overfor valg. At jeg vet hvem jeg er. Men er jeg for *mye* i punktet, blir jeg for selvopptatt eller gal. Jeg trenger da å forbinde meg med andres perspektiv.

Det finner jeg i omkretsen, sirkelen, der er alle de andre. Kloke mennesker, sterke viljer, forskningen. Omkretsen gir meg perspektiv på egne tanker og handlinger. Hva sier yogafilosofien? De smarte? Rudolf Steiner? Oprah Winfrey? Vennen? Fyren i nærbutikken? Familien? Hva sier de om hva det innebærer å være menneske? De utfordrer meg. Får meg til å stille spørsmål ved mine egne valg. Eller bekrefter dem.

Men velger jeg å bare være i omkretsen. Bare lytter til hva andre sier, uten å koble inn meg selv, da blir jeg som et frø i vinden. Beveger meg hit og dit, avhengig av

hvem jeg i øyeblikket hører på. Det skaper usikkerhet. Hos meg selv, men også hos andre. Jeg blir unnvikende. Mangler tiltro til egen vurderingsevne og synspunkter.

Jeg trenger begge perspektivene for å være i balanse. En lemniskate som beveger seg mellom de to perspektivene.

Kanskje utforskning i seg selv gir mening. For hvorfor skulle vi ellers fortsette å søke, undersøke og analysere? Og hvis formålet er skaffe seg et grunnlag for å skape et meningsfylt liv – hvor begynner jeg å lete etter informasjon? Finnes det noe som er likt for de som har det bra? En måte å sjekke det på, er å studere de som er blitt veldig gamle, men samtidig holder seg friske. *Hva gjør de?*

Blå soner

«Blå soner» er regioner i verden der folk sies å ha levd lenger enn gjennomsnittet. De fem opprinnelige sonene ble identifisert av Gianni Pes, Michel Poulain og Dan Buettner, og de befinner seg i Okinawa, Japan; Sardinia, Italia; Nicoya, Costa Rica; Ikaria, Hellas; Loma Linda, California, USA (syvendedags adventister). For disse områdene er det fire pilarer som de, uvitende om hverandre, har til felles. Vil du etterligne, er de følgende:

- *Spis klokt.* I disse områder har det tradisjonelt ikke vært overflod av mat. Derfor spiser de seg tilsvarende 80 prosent mette. De spiser hovedsakelig plantebasert mat og drikker moderat med alkohol.
- *Sørg for hverdagsmosjon.* De er aktive i hverdagen, jobber i hagene, går til butikken osv.
- *Vær tilkoblet* – sett dine kjære først, velg riktig gruppe og sørg for å ha tilhørighet. Venner og familie møtes jevnlig for kaffe, spill eller bare å prate med hverandre.
- *Riktig tilnærming* – ha en hensikt i livet, men roe ned. Religion, spiritualitet og nærhet til naturen er høyst nærværende. Men også et ønske om å være med og bidra for andre.

De 7 gode vanene

På midten av 1970-tallet gjennomgikk Stephen Covey i sin doktoravhandling litteratur om suksess de siste 200 årene. Han konkluderte med at det finnes flere grunnleggende prinsipper samt 7 vaner som de med et rikt liv, lever etter. Vitale prinsipper er rettferdighet, ærlighet, integritet og respekt for andre. Vanene er følgende:

Grunnlaget - punktet

1. *Vær proaktiv:* Ta ansvar for ditt liv og dine valg. Fokuser på det du kan kontrollere.
2. *Start med målet i sikte:* ha en klar visjon om hva du ønsker å oppnå, hva er din hensikt og intensjon.
3. *Velg de viktigste tingene først:* Prioriter din tid og energi. Unngå distraksjoner.

Omverdenen – sirkelen

4. *Tenk vinn-vinn:* Søk gjensidig nytte og se etter løsninger som gagnar alle involverte.
5. *Søk først å forstå, deretter å bli forstått:* Lytt empatisk til andre før du deler ditt eget perspektiv. Bestrebe deg på å bygge forståelse og tillit.
6. *Skap synergier:* Samarbeid med andre for å oppnå bedre resultater, feire mangfold og annerledeshet. Fornyelse – lemniskate
7. *Forbedre og fornyelse:* SKJER kontinuerlig både fysisk, mentalt, emosjonelt og åndelig.

Sammenheng?

Finnes det en sammenheng mellom antroposofi, blå soner og de 7 gode vanene? Alle tre gir oss verdifull innsikt og kunnskap om hvordan vi kan fremme helse og velvære på en helhetlig og sammenhengende måte.

Antroposofi understreker at alle ting henger sammen og anerkjenner menneskehetens åndelige natur. Den tilbyr et spirituelt, helhetlig perspektiv på helse og velvære, og understreker viktigheten av å håndtere de fysiske, emosjonelle og åndelige behovene for å oppnå balanse og harmoni.

Blue Zones-forskningen har identifisert livsstilsfaktorer som bidrar til menneskers levetid og velvære (i noen regioner i verden).

De 7 gode vanene fokuserer på å utvikle et indre, personlig lederskap inkludert aspekter som proaktiv atferd, personlig visjon og kontinuerlig forbedring.

Jeg har i foredraget brukt meg selv når jeg har utforsket temaet. Samtidig har jeg studert andres teser og oppdagelser. Jeg fant ut hva som passer meg, og hva som ikke gjør det. Forhåpentligvis vil jeg fortsette å forske, undersøke og være nysgjerrig. Og kanskje tenner denne teksten også nysgjerrighetens flamme i deg.

En første begrepsveiledning i de antroposofiske virksomhetene

Tekst og foto: Sissel Jenseth.
Illustrasjoner: Sara Sörgärde Siegers

Sara Sörgärde Siegers ga i 2020 ut boken *Möjlighet til ett rikt liv. En introduktion till antroposofisk socialterapi* på Wrå forlag. Som enhetsleder ved Ensjöholms By i Norrköping opplevde hun at nye medarbeidere og vikarer, uten antroposofisk bakgrunn, ofte slet med å forstå «språket» og begrepene som ble benyttet. Virksomheten Ensjöholm omtaler seg selv som: «idébasert omsorg basert på et antroposofisk menneskesyn».

Bakgrunn

I podkasten Kyriotetes Podden 5. september 2021 forteller Sara om sin egen bakgrunn og hvorfor hun skrev boken. Hun vokste opp med antroposofien gjennom moren som arbeidet som tekstilkunstner på stiftelsen Sannagård. Det var en familievennlig virksomhet, der også medarbeiderbarna fikk være delaktige i ulike aktiviteter som skuespill, reiser og annet. Som 18-åring startet Sara som medarbeider på Sanna, før hun utdannet hun og flyttet til Camphill i Irland og utdannet seg til sosionom. Da hun kom tilbake til Sverige og startet på Ensjöholm by, oppdaget hun at hun slet med de antroposofiske begrepene på svensk.

I forbindelse med fordypningsåret i «Läs»-utdannelsen (Järnaakademiet) skrev Sara en oppgave der hun gjorde intervjuer med representanter fra ulike antropo-

sosofiske virksomheter. Det ga henne idéen om å utarbeide et hefte med de viktigste antroposofiske begrepene innen sosialterapi. Et arbeide som til slutt økte i omfang og ble denne boken som nå har kommet i sitt andre opplag.

Kortfattet og innholdsrikt

Det er blitt en fin, liten innføringsbok på 99 sider som kan leses av alle, nye som eldre medarbeidere, men også pårørende slik at de forstår mer av idéen som ligger til grunn for de antroposofiske virksomhetene.

Utgangspunktet til Sara var å skrive kort, men innholdsrikt i et lettfattelig språk. Kapitlene er korte, de fleste bare en eller to sider for ikke å virke overveldende. Nederst i en liten ramme står refleksjonsspørsmål som inviterer til samtale når boken brukes som studie.

Boken er tenkt som et første møte med begrepene, som gjøre det lettere for nyansatte å forstå hva det snakkes om i møtene, og som et grunnlag for å gå løs på annen antroposofisk litteratur.

Bokens innhold

Möjlighet till ett rikt liv åpner med å viser hvordan sosialterapien inngår i en større helhet. Først gis en kort bakgrunn om hva antroposofi er og dens utspring fra Rudolf Steiners virke. Deretter beskrives de ulike områdene som biodynamisk jordbruk, steinerpedagogikk, helsepedagogikk, sosialterapi, antroposofisk medisin, kunstterapi og utvortes behandlinger, arkitektur, Kristensamfunnet og sosial tregrening, alt i korte avsnitt. Det vises også til hvilke organisasjoner som virker innenfor de ulike feltene. Både internasjonale og nasjonale som Antroposofisk selskap, Den frie høyskole for åndsvitenskap, bransjeorganisasjonen Värna og foreningen Individuellt liv i gemenskap (ILG), Nordiska förbundet för Läkepedagogik och Socialterapi (NFLS), Ekobanken (i Norge Cultura bank), samt foreninger

Maidager 2023 på Gjøvik: Sara Sörgärde Siegers holdt et foredrag og var ansvarlig for en arbeidsgruppe.

og forbund knyttet til biodynamisk jordbruk, steinerskoler, aktuelle utdanningsorganisasjoner med flere.

Neste hoveddel handler om sosialterapiens framvekst. Hvordan den startet i Europa på begynnelsen av 1920-tallet og utviklingen i Sverige, der det i dag finnes ca 30-35 sosialterapeutiske virksomheter for voksne. Värna har formulert 7 punkter som inngår som kjerneverdier i de helsespedagogiske og sosialterapeutiske virksomhetene. Disse er: Menneskets spirituelle dimensjon utgjør grunnlaget for vårt menneskesyn. Livets røde tråd (biografien til mennesket). Individuelt liv i et fellesskap. Et skapende liv og arbeidets betydning. Livslang læring. Lydhørhet og respekt overfor det individuelle. Et bevisst utformet miljø.

«... det handler ikke i første og fremst om å kunne tilby et arbeide som en daglig anstrengelse, men om å stille den arbeidende inn i en livssituasjon og dermed bli delaktig i omgivelsens liv ...» Geert Mulder

Sosialterapiens utgangspunkt

Deretter fordypes boken seg i det idébårne og kollegiale. For felles for de sosialterapeutiske virksomhetene er at de alle har sitt utgangspunkt i en idé om hvordan imøtekomme behov ut fra et spirituelt synspunkt. Det ønskelig at enhver medarbeider påtar seg å bli bærer av denne idéen. Til det trengs både kunnskap og erfaring, noe nettopp denne boken ønsker å bidra til.

Vesensledd, temperament, sanser

Så beskrives de fire vesensleddene og hvordan de samvirker i ethvert menneske; fysisk kropp, eterlegeme, astrallegeme og jeget. Deretter vises hvordan kroppen og livsprosessene, sjelen (det astrale) og ånden (jeget) utgjør samme helhet.

For å nyttiggjøre seg denne kunnskapen henvises det til den pedagogiske loven. Hvordan bli bevisst om hva som trengs for å styrke de ulike nivåene hos oss selv, men også hvordan man påvirker den andre. Å forstå den pedagogiske loven er avgjørende i det sosialterapeutiske arbeidet.

Også de fire temperamentene beskrives kort, samt punkt- og krets-tendenser, og hva som menes med

hysteriker og epileptiker. De tolv sansene forklares gjennom tredelingen; de utadrettede sansene; sansene vi der vi møter den ytre verden; sans oppfattelse av ens egen kropp.

Karma, biografi og 7-årsrytmer

Boken gir også et innblikk i hva som menes med reinkarnasjon og karma, og hvordan dette synet ligger til grunn for mye av arbeidet i virksomhetene. Her et lite utdrag: «Døden er ikke slutten, men livet fortsetter i en annen dimensjon i den åndelige verden. Dette er en prosess der jeget bearbeider det livet som vi har levd, og staker ut retningen for det kommende livet. (...) Å arbeide i en sosialterapeutisk virksomhet betyr ikke at man må tro på reinkarnasjon, men det hjelper om man kan tenke seg det som en mulighet.»

Videre gir boken innblikk i 7-årsrytmene i biografien og måneknutene som inntreffer ved 18,5 år, 37 og 56 års alder. Menneskets biografi kan sees som et sosialterapeutisk verktøy som synliggjør den «den røde tråden» i livet. Det gjelder både medarbeidere og beboere. Likeledes er selvutvikling og skoloring viktig for den enkelte medarbeider.

Også rytmene i hverdagen er viktige, hvorfor man gjør som man gjør, arbeidets betydning, høytider, synet på funksjonsnedsettelse tas opp. Og hvordan mennesker kan møte hverandre og kjenne seg sett og forstått. Bare på den måten kan individet utfolde seg i fellesskapet

Kjøp

Möglichkeit til ett rikt liv. En introduktion till antroposofisk socialterapi kan kjøpes for 170 NOK + porto ved å kontakte Sara Siegers sara.siegers@outlook.com

International Camphill Movement Group

MØTE I BOTSWANA 5.-9. JUNI

Tekst: Katia Lopez, Martin Schwarz, Ulrike Panhorst. Foto: Ingo Förster

Camphill Movement Group ble grunnlagt i 1964. Den består av delegater fra de etablerte regionene i den verdensomspennende Camphill-bevegelsen, samt Core Group medlemmer, som har til oppgave å koordinere Movement-gruppens arbeid.

Movement-gruppen danner en paraply som holder sammen ideen om Camphill. Hvert enkelt fellesskap er en individuell enhet, men i assosiative forbindelser danner de Camphill som en global bevegelse. Per i dag finnes det åtte regioner som på lokalt tilpassede måter danner assosiasjoner. Alle regioner sender 1-3 delegater til Movement-gruppen.

I år møttes vi i Camphill Community Trust Botswana, og møtet hadde et særskilt fokus på den Afrikanske regionen. Vi fikk høre om Camphill Botswana, Camphill Village West Coast og Hermanus Skole og Gård i Sør-Afrika, samt Ubumwe Community Center i Rwanda, som varmt og anskuelig delte sin 'reise' i kretsen. De fortalte om de lokale forholdene og veien videre. Vi fikk også høre om Kufunda Village i Zimbabwe.

Temaet for årets Movementgruppemøte var «*Change and being changed – Local Context – Global Dynamics*» (Forandre og bli forandret – lokale forhold – global dynamikk).

Joan Sleigh ledet oss dyktig og ga muligheter for dialog og selvrefleksjon. Vi lærte om VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity and Ambiguity), om hvordan vi kan håndtere forandring ved å omfavne virkeligheten som kontinuerlig tilbyr oss læring. Joan viste hvordan endring og usikkerhet er en iboende del av dagens virkelighet, og hvorledes hvert aspekt av VUCA-verdenen kan møtes av en motvekts-kraft som muliggjør utvikling og vekst.

Vi fikk høre om *Ubuntu* (Zulu, som oversatt betyr menneskeheten), som er så sentral i den sør-afrikanske kulturen. «Du er fordi jeg er», «Jeg er fordi du er» er en kortversjon av denne livsforståelsen. Og om *Kgotla*, en eldgammel botswansk form for landsbyforsamling eller råd. Kgotla foregår i landsbylivet i Botswana, hvor alle voksne innbyggere samles og drøfter samfunnets spørsmål. Det kan beskrives som samtalekunst; om bevisst lytting og respekt. Kgotla skaper et rom hvor alle

blir hørt, verdsatt og anerkjent. Kunsten består i å høre etter, sette egne meninger til side og bare snakke når det trengs. Man må stole på at det som må sies, blir sagt, forklarte den botswanske delegaten oss. Vi omfavnet ideen om Kgotla som et ledende prinsipp gjennom hele konferansen.

Høydepunkter og utfordringer hos de ulike Camphill-regioner ble delt. Selv om hver region er forskjellig og hver landsby en individuell enhet, foregår det en søken etter identitet og nye måter å opprettholde og forbli tro mot den opprinnelige visjonen, samtidig som man klarer å møte de ulike behovene i dagens verden. Camphill Botswana har et kollektivt eier- og lederskap. Utdannelsesprogrammet deres er individuelt tilpasset og lærer elevene livs- og yrkeskunnskap. Deres bevissthet om overgangen og integreringen til lokalsamfunnet var spesielt berørende.

Møtet varte i fem dager. De som ankom før møtestart ble invitert til en tur rundt i landsbyen, og fikk møte noen av medarbeiderne og elevene. Dagen startet med en medrivende livsglede hos de botswanske sangerne. Etterpå klang verset av Henry David Thoreau:

Morgenen finner sted når jeg våkner og solen står opp i meg.

Arbeidet med å sette søvnen til side er moralsk transformerende.

Å være våken er å være i livet.

Vi må alltid lære på nytt å våkne og holde oss våkne - ikke gjennom kunstige midler, men gjennom vår grenseløse lengsel etter soloppgang.

Dagsprogrammet inneholdt foredrag, fellesskapspresentasjoner, gruppe/individuelle refleksjoner og samtaler. Møtedagen ble avrundet med samling under stjernehimmelen rundt bålet der vi delte sanger, historier og biografier.

En kveld dro flere langt inn i bushen for stjerne kikking.

Det var utrolig å se en så klar nattehimmel. Vi observerte stjerner på den sørlige halvkule som ikke er synlige i nord. Melkeveien lyste sterkt, og vi kunne å se Sørkorsset og Skorpionen blant andre konstellasjoner. Opplevelsen inspirerte til å starte fredagsøkten med verset av Rudolf Steiner:

Stjerner talte en gang til mennesket.
Deres taushet er verdens skjebne.
Fornemmelsen av denne tausheten kan være lidelse
for det jordiske mennesket.

Men i den tause stillheten,
modnes
hva mennesket taler til stjernene.
Fornemmelsen av deres tale
kan bli til kraft
for åndsmennesket.

Ljabruskolen - Steinerskole for elever med spesielle behov

Skolen gir et tilbud for elever med spesielle behov i grunn- og videregående skole. Høsten 2009 flyttet skolen inn i nybygget hus på Ljabru. Undervisningen bygger på Steinerskolens læreplan, tilrettelagt i forhold til elevenes behov og forutsetninger.

Henverdelse:

Ljabrubakken 50
1165 OSLO
Tlf: +47 22 62 98 90
E-post: ljabruskolen@steinerskolen.no
www.ljabruskolen.no

Foto: Ljabruskolen

Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken

Helsepedagogisk Steinerskole er del av Steinerskolen på Hedemarken med tilbud til elever med spesielle behov fra grunnskolen 1. klasse til og med videregående trinn. Et helhetlig og sosialt tilbud, teori, kunstnerisk og håndverksfag, friluftsliv, gårdsbesøk, svømming, skolekjøkken.

Henverdelse:

Postboks 100, 2313 OTTESTAD
Rudolf Steiners veg 26, 2312 OTTESTAD
Tlf: +47 62 58 89 04
E-post: hps.hedemarken@steinerskolen.no
<https://hedemarken-steinerskolen.com/helsepedagogisk-skole>

Foto: Sabine Niebuhr

Steinerskolen på Skjold

Helsepedagogisk skole er en integrert del av Steinerskolen på Skjold og gir et tilbud til elever som av ulike årsaker har behov for undervisning i mindre grupper fra 1. til 10. klasse. Et eget videregående retter seg mot ungdom som ikke finner seg til rette i det tradisjonelle opplæringstilbudet. Skolen har ulike verksteder for betong, tre, kunst, metall og musikk.

Henverdelse:

Harald Skjolds veg 32
5236 RÅDAL
Tlf: +47 55 11 23 80 og +47 55 13 76 00
E-post: skjold@steinerskolen.no,
E-post: skjold-vgt@steinerskolen.no
www.skjold.steinerskolen.no
www.steinerskolen-skjold-vgt.no

Foto: Steinerskolen på Skjold

Momo Waldorfskole

En håndverkspedagogisk Steinerskole som startet opp 2013. Navnet kommer fra hovedpersonen i Michael Endes bok «Momo – eller kampen om tiden». Skilpadden Cassiopeia symboliserer det levende livet som trenger sin egen tid. Momo har 16 elever fordelt på barneskole, ungdomsskole og videregående trinn.

Henverdelse:

Adresse: Søbstadvegen 65, 7088 Heimdal
Postboks 40 Heimdal, 7472 Trondheim
Tlf: 991 63 100 (9-14 hverdager)
E-post: momo@steinerskolen.no
www.momoskole.no
facebook.com/MomoWaldorfskole

Foto: Stein Lysberg

Granly

Granly På Mjøsas vestsida, 15 km sør for Gjøvik, ligger Granly Stiftelse i tettbebyggelsen Kapp. Her bor 20 voksne personer med funksjonsnedsettelse i 5 hus, spredt på et tunlignende område. Granly ble etablert i 1938 og er dermed det eldste antroposofiske sosialterapeutiske stedet i Norge. Aktivitetene er hovedsakelig sentrert rundt håndverk, kunst og hagebruk.

Henverdelse:

Mjøsvegen 498
2849 KAPP
Tlf: 61143660
E-post: granly@granly-stiftelse.no
www.granly-stiftelse.no
facebook.com/granlystiftelse
Instagram@granlystiftelse

Foto: Granly

Klostergården livsfellesskap

Klostergårdens sosialterapeutiske fellesskap ligger idyllisk til på Tjøme. Her bor og arbeider mennesker med varierende behov for omsorg og tilrettelegging. Arbeidstilbud: jordbruk, gårdsdrift, snekkerverksted, bakeri, kafé, kulturhus. Alternativ opplæring tilbys skoleelever, og samtalerapi for familier, par og barn.

Henverdelse:

Barkevikveien 44
3145 TJØME
tlf 33303410 m 95456033/ 47465054
E-post: post@klostergaarden.no
www.klostergaarden.no

Foto: Klostergården

Rostadheimen bofellesskap

Rostadheimen ligger i vakre omgivelser på Garnes rett utenfor Bergen. Her bor det åtte personer i forskjellig alder. Stedet har også et dagtilbud for fem av beboerne.

Henverdelse:

Garnesveien 166
5264 GARNES
Tlf: +47 55 53 78 80
Mob: +47 97 69 49 65
E-post: post@rostadheimen.no
www.rostadheimen.no

Foto: Borgny Berglund

Helgeseter

Virksomheten Helgeseter åpnet i 1954 og tilbyr i dag tilrettelagte leiligheter i 6 bofellesskap til 30 voksne personer med spesielle behov. Alle 30 beboerne samt 5 arbeidstakere som bor i kommunale bofellesskap har også arbeidstilbud på gården, i bakeriet, i verkstedene, eller i kulturarbeidet på Helgeseter.

Henvendelse:

Øvre Sædalsvei 257
5099 BERGEN
E-post: geir@helgeseter.no
Tlf: +47 55 27 38 99
www.helgeseter.org

Foto: Frode Helleland

Hogganvik Landsby - Camphill

Hogganvik Landsby ligg i eit typisk vestlandslandskap ved Vindafjorden i Ryfylke, med utsyn mot fjord og fjell. Gard og gartneri, skogsdrift og ysteri, og vevstove, pluss fire familiehus gjev arbeid til alle. Det bur om lag 30 menneske i Hogganvik Landsby, og i tillegg kjem det fem - seks inn på arbeid her.

Henvendelse:

Hogganvikvegen 28
5583 Vikedal
TLF: +47 52 76 01 11
E-post: hogganvik@camphill.no
www.hogganvik.camphill.no

Foto: Borgny Berglund

Camphill Rotvoll

Camphill Rotvoll ligger landlig til ved fjorden i Trondheim kommune og består av Kristoffertunet levefellesskap og Rotvoll verksteder og gartneri. Vi tar imot mennesker med spesielle behov i levefellesskapet og gir også dagtilbud for folk som ikke bor på stedet.

Henvendelse:

Arkitekt Ebbells Vei 11, 7053 Ranheim
Tlf: +47 73 82 68 50
E-post: velkommen@camphill-rotvoll.no
Søknad: applications@camphill-rotvoll.no
www.rotvoll.camphill.no

Foto: Nils Langeland

Vallersund Gård og Framskolen - Camphill

Vallersund Gård på Fosenhalvøya er et bo- og arbeidsmiljø for voksne mennesker med behov for hjelp i det daglige. 35-40 mennesker bor på stedet. Det drives gårdsbruk, bakeri, veveri, gartneri, snekkeri og butikk. FRAMskolen er en del av landsbyen. Skolen har et 2-årig folkehøyskolelignende og 3 år yrkesforberedende undervisning for unge voksne med behov for oppfølging i overgangen til et aktivt yrkesliv.

Henvendelse:

Valsøyveien 145
7167 VALLERSUND
Tlf: (man-fre 9-14.30) +47 72 52 70 80
E-post: vallersund-gaard@camphill.no
www.vallersund.camphill.no
www.framskolen.no
E-post: framskolen@camphill.no

Foto: Dag Balawhne

Solborg - Camphill Landsby

Solborg er et leve- og arbeidsfellesskap for mennesker med utviklingshemning, medarbeidere og deres barn. Landsby Solborg ligger mellom Hønefoss og Jevnaker, med utsyn mot Norefjell og grenser mot Nordmarka i øst. Landsbyen har gård, gartneri, urteverksted, veveri, bakeri, syltegruppe, matforedlingsverksted og en gruppe som arbeider i skogen. Det bor cirka 50 mennesker her.

Henvendelse:

Solborgveien 21, 3520 JEVNAKER
(man-tor 9.30-13.30, fre 09.30-12)
Tlf kontor: +47 32 13 24 80
E-post: solborg@camphill.no
<http://solborg.camphill.no>

Foto: Anuj Kumar

Jøssåsen - Camphill Landsby

Jøssåsen ligger i Malvik Kommune i Trøndelag. Vi er et bo- og arbeidsfellesskap med gårdsdrift, gartneri, urteverksted, veveri, bokverksted, vedgruppe og et kulturhus. Det bor 45 mennesker på stedet. I tillegg kommer 10-12 personer på dagtid som deltar i arbeid.

Henvendelse:

Jøssåsvegen 161, 7550 HOMMELVIK
Tlf: (man-fre 9-13) +47 73 97 12 22
E-post: office@jossasen.no
Søknad medarb.: application@jossasen.no
www.jossasen.no
Facebook: Camphill Jøssåsen Landsby

Foto: Eric de Haan

Vidaråsen - Camphill Landsby

Vidaråsen, med omkring 140 mennesker, ligger i Andebu i Vestfold. Det drives gård, gartneri, meieri, toveverksted, snekkerverksted, veveri, urteverksted, maleverksted, bakeri og en butikk. Vi holder konserter, teaterforestillinger, foredrag og allmøter, og har også et terapihus for mennesker som trenger ekstra pleie.

Henvendelse:

Landsbyveien 34
3158 ANDEBU
Tlf: (man-fre 9-15) +47 33 44 41 00
E-post: office@vidaraasen.no
www.vidaraasen.no

Foto: Will Browne

Returadresse: LandsByLiv, Oscars gt 10, 0352 Oslo

LandsByLiv